

N:o 26.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna; gifven Stockholms slott den 14 Februari 1887.

Under hänvisning till innehållet af bilagda statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden vill Kongl. Maj:t på grund deraf föreslå Riksdagen att medgifva:

1) att för tillgodoseende af deras bildningsbehof, som vid tidigare år böra utgå till det praktiska lifvets värf, en femklassig s. k. praktisk bildningslinie, i hufvudsak anordnad på sätt i statsrådsprotokollet angifvits, må upprättas vid högre allmänna läroverken i Norrköping, Örebro, Jönköping och Malmö, vid högre realläroverket i Göteborg samt i Stockholm vid högre latinläroverket å Södermalm äfvensom vid Jakobs och Ladugårdslands femklassiga läroverk;

2) att vid hvarje högre eller femklassigt allmänt läroverk må anställas en läkare för att utöfva tillsyn öfver lärjungarnes helsotillstånd och biträda rektor vid öfvervakandet af de hygieniska anordningarna vid läroverket; samt

att skolläkaren må såsom arfvode uppbära dels af läroverkets ljus- och vedkassa 1 krona om året för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge, dels af statsmedel årligen: vid de högre läroverken 150 kronor, vid de femklassiga 100 kronor;

3) att lärjungarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken må från och med vårterminen 1888, utom förut bestämda afgifter, åläggas

en terminlig, till statsverket ingående afgift till belopp af 10 kronor för lärjunge i första, andra och tredje klassen, af 20 kronor för lärjunge i fjärde och femte klassen samt af 30 kronor för lärjunge i sjette och sjunde klassen, dock med den inskränkning, att lärjunge, tillhörande den praktiska bildningslinien, blott må åläggas hälften af dessa nya afgifter samt att, enligt de närmare bestämmelser, som af Kongl. Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angifna grunder fastställas, medellöse lärjungar till högst femton procent och mindre bemedlade till högst tjugu procent af hela närvarande lärjungeantalet må kunna befrias, de medellöse från afgiftens hela och de mindre bemedlade från dess halfva belopp;

4) att — under förutsättning, att lästiden så utsträcket, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 40 veckor om året — löneförmånerna för såväl ordinarie som extra ordinarie lärare vid de högre och femklassiga allmänna läroverken må bestämmas att från och med år 1888 utgå med belopp, på sätt och under vilkor, som i statsrådsprotokollet finnas upptagna;

5) att — under förutsättning af kyrkomötets bifall — de prebendehemman och lägenheter samt andra förmåner af privilegiinatur, som äro lärarne vid de allmänna läroverken på lön anslagna, må, i den mån det kan ske utan förnärmande af nuvarande innehafvares rätt eller rubbning uti enskildes genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas;

6) att beträffande tillsättning af rektorsbefattningar vid de femklassiga allmänna läroverken må gälla hvad för närvarande är föreskrifvet med afseende på tillsättning af dylika befattningar vid de högre läroverken; samt

att, då till rektor vid allmänt läroverk utsetts lärare, som innehar ordinarie läraretjänst, denna tjänst må i vanlig ordning tillsättas, dock att den, som dertill utnämnes, skall, när förre innehafvaren återtager utöfningen af densamma, vara skyldig att träda i tjänstgöring vid det läroverk, Kongl. Maj:t med afseende på förekommande omständigheter kan finna skäligt bestämma;

7) att efter nästa läsårs slut följande läroverk må indragas med de ordinarie ämneslärarnes afgang, dock senast den 1 juli 1890, nemligen: enklassiga pedagogierna i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Linde, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås; tvåklassiga pedagogierna i Hjo, Hedemora, Grenna, Kungelf, Kungsbacka och Borgholm; samt treklassiga allmänna läroverken i Vernamo, Sölvesborg och Ronneby;

att de vid läroverkens indragning å dessas stat qvarstående lärare

må uppföras å indragningsstat med de löneförmåner, som enligt nu gällande ordinarie stat dem tillkomma;

att under den återstående tiden för ifrågavarande läroverks verksamhet må vid dem tillämpas nu gällande bestämmelser med hänsyn till såväl läroplan och lästid som lärarnes aflöning;

8) att treklassiga allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Alingsås, Askersund, Sala, Trelleborg, Engelholm, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Arvika, Skellefteå och Örnsköldsvik; tvåklassiga pedagogierna i Södertelge, Köping och Nora; samt enklassiga pedagogien i Simrishamn må ombildas till lägre allmänna läroverk med tre ämneslärare och sådan organisation, som i statsrådsprotokollet närmare angifvits; under vilkor att vederbörande kommun åtager sig ej blott att tillhandahålla erforderliga och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, utan äfven att garantera inbetalningen till statsverket af ett såsom terminsafgifter af lärjungarne betraktadt belopp, uppgående till 1,560 kronor, derest läroverket inrättas i enlighet med den klassiska eller reala liniens undervisningsplan, men till 780 kronor, om dervid den praktiska liniens läroplan följes;

att under samma vilkor, som i föregående moment nämnts, ett nytt lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må upprättas i Motala;

att treklassiga allmänna läroverken i Falköping och Varberg må ombildas till lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare; under vilkor att vederbörande kommun åtager sig samma skyldigheter med afseende på undervisningslokaler och rektorsbostad, som stadgats beträffande dylikt läroverk med tre ämneslärare, äfvensom att garantera inbetalningen till statsverket af ett såsom terminsafgifter af lärjungarne betraktadt belopp, uppgående till 2,080 kronor, derest läroverket inrättas i enlighet med den klassiska eller reala liniens undervisningsplan, men till 1,040 kronor, om dervid den praktiska liniens undervisningsplan följes;

att vederbörande kommunalstyrelse må i sammanhang med beslutet om förbemälda vilkors uppfyllande afgöra, dels enligt hvilkendera bildningslinies undervisningsplan läroverket bör inrättas, dels huruvida qvinnliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas, samt dels äfven angående beloppet af de för statsverket afsedda terminsafgifterna jemte vilkoren för och antalet af befrielser derifrån, dock att nämnda terminsafgifters belopp icke må sättas högre än vid öfriga allmänna läroverk;

att, derest kommunen önskar frikallas från de förpligtelser med afseende å läroverket, hvilka den iklädt sig, anmälan derom bör ske hos Kongl. Maj:t fem år förut;

att läroverkets lokalstyrelse skall bestå af läroverkets inspektor och rektor samt tre af vederbörande kommunalstyrelse för viss tid valda medlemmar, dock att, derest landsting eller grannkommuner deltaga i kostnaderna för läroverkets underhåll, en eller tvenne af sistnämnda ledamöter må af dessa utses;

att lärarepersonalen vid ett lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må utgöras af: en rektor med en aflöning af 3,500 kronor, deraf 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, och ett ålderstillägg å 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor jemte fri bostad; en adjunkt med vanlig adjunktsaflöning; en kollega med lön af 2,000 kronor jemte två ålderstillägg å 250 kronor hvarterdera efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring; en musiklärare med arfvode af 300 kronor; en gymnastiklärare med arfvode af 300 kronor och tjänstgöringsskyldighet af 4 timmar i veckan; samt en teckningslärare med ett arfvode af 500 kronor och undervisningsskyldighet af 7 timmar i veckan; äfvensom att vid hvarje läroverk af detta slag må anställas en skolläkare med arfvode af 50 kronor jemte samma afgift af lärjungarne, som tillkommer skolläkarne vid öfriga allmänna läroverk;

att angående lärarepersonalen och skolläkaren vid lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare må gälla samma bestämmelser som vid läroverk med 3 ämneslärare med undantag deraf, att lärarepersonalen ökas med en adjunkt;

att rektorerna vid de i de föregående momenten afsedda läroverken må tillsättas på förordnande under viss tid samt att samtliga lärare vid ett dylikt läroverk må vara förbundne att, derest läroverket upphör eller förändras, öfvertaga den tjänstgöring, som Kongl. Maj:t kan finna skäl dem anvisa; samt

att lärarne vid de treklassiga allmänna läroverk och de pedagogier, som föreslagits till ombildning, må, intill dess ombildningen hunnit verkställas eller annorlunda varder bestämdt, åtnjuta de löneförmåner, som hittills till dem utgått;

9) att profärskurs för blifvande lärare å den praktiska linien samt vid allmänna läroverk med 3 eller 4 ämneslärare må anordnas vid Jakobs femklassiga läroverk i Stockholm samt att nämnda läroverk må på för ändamålet erforderligt sätt ombildas och dervid följande ändringar med afseende på lärarepersonalen och dess aflöning vidtagas, nemligen: att rektor erhåller samma löneförmåner som rektorerna vid högre läroverk, att ämneslärarnes antal ökas med 3 adjunkter, att teckningsläraren tillägges samma aflöning, som åtföljer teckningslärarebefattning af 3:dje

klassen vid allmänt läroverk, samt att gymnastiklärarebefattningen indrages, äfvensom att en skolläkare må der anställas med ett årligt arvode af 100 kronor utom den afgift af lärjungarne, som tillkommer skolläkare vid öfriga allmänna läroverk;

10) att rektor och öfningslärare vid läroverket i Haparanda må erhålla samma löneförmåner som rektor och öfningslärare vid femklassiga läroverk;

11) att undervisning vid femklassiga läroverket i Oskarshamn må meddelas äfven å latinlinien;

12) att undervisning å reallinien må meddelas vid högre läroverket i Nyköping äfven i sjunde klassen, men vid högre läroverket i Strengnäs blott till och med femte klassen;

13) att två lektorsbefattningar vid allmänna läroverket i Strengnäs samt en lektorsbefattning och två adjunktsbefattningar vid allmänna läroverket i Vesterås må indragas, sedan innehafvarne öfverflyttats till andra allmänna läroverk;

14) att — i den mån tillgångar blifva disponibla genom tillämpning af föreslagna bestämmelser om indragning af vissa läroverk — utom förut nämnda, följande nya lärarebefattningar må upprättas, nemligen: i Stockholm: vid högre latinläroverket å Norrmalm en gymnastiklärarebefattning samt å en för samtliga under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverk gemensam stat tre lektors- och femton adjunktsbefattningar; vid högre läroverket i Nyköping en lektorsbefattning; vid högre läroverket i Malmö en lektorsbefattning; vid högre läroverket i Helsingborg två lektors- och två adjunktsbefattningar; vid högre realläroverket i Göteborg en lektors- och tre adjunktsbefattningar; vid högre läroverket i Karlstad tre adjunktsbefattningar; samt vid högre läroverket i Umeå en lektorsbefattning; dock hvad lärarebefattningarna vid läroverket i Helsingborg angår, med vilkor att stadsfullmäktige derstädes åtaga sig att med det bidrag, som möjligen kan erhållas af stiftets byggnadskassa och läroverkets enskilda byggnadsfond, tillhandahålla läroverket erforderliga och ändamålsenliga undervisningslokaler äfvensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

15) att ordinarie adjunkt eller kollega, hvilken aflagt sådan akademisk examen, som utgör vilkor för behörighet för att söka lektorsbefattning vid högre allmänt läroverk, äfvensom i öfrigt fullgjort stadgade föreskrifter för att kunna till lektor utnämnas, må ega rätt att vid årsberäkning för uppflyttning i högre lektorslönegrad räkna sig till godo den tid han från och med året näst efter det, hvarunder berörda

vilkor blifvit fullgjorda, med nit och skicklighet vid allmänt läroverk tjenstgjort såsom tillförordnad rektor, såsom vikarierande lektor eller med en tjenstgöring väsentligen lika med den, som åligger lektor;

att lärare, som vunnit befordran till lektor vid allmänt läroverk, må ega rätt att räkna sig till godo för uppflyttning i högre lektorslönegrad den tid utöfver tio år, som han varit berättigad att räkna för uppflyttning i högre adjunktslönegrad;

att öfningslärare, som fullgjort villkoren för kompetens till ordinarie öfningslärarebefattning vid högre allmänt läroverk, må räkna sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad den tid han från och med året näst efter det, hvarunder berörda vilkor blifvit fullgjorda, tjenstgjort såsom vikarierande öfningslärare med full tjenstgöring vid högre allmänt läroverk, dock med undantag för de två första åren af hans så beskaffade verksamhet; samt att vikariatjenstgöring vid lägre allmänt läroverk härvid äfven må tagas i betraktande sålunda, att två års tjenstgöring vid lägre läroverk må räknas lika med ett års tjenstgöring vid högre läroverk;

att lärare vid folkskolelärareseminarier, högre lärarinneseminariet och sjökrigsskolan må, om de öfvergå i de allmänna läroverkens tjänst, åtnjuta samma rätt till lönetursberäkning, som genom kongl. kungörelserna den 29 maj 1874 och den 29 juni 1883 medgifvits lärare vid vissa enskilda läroverk;

att föreskriften i kongl. cirkuläret den 20 mars 1858 angående rätt till lönetursberäkning såsom ordinarie lärare först med året näst efter det, under hvilket fullmagt erhållits, icke må leda derhän, att fullmagts erhållande förminskar den rätt till uppflyttning, lärare eljest skulle hafva haft för likartad tjenstgöring;

att föreskriften i kongl. cirkuläret den 11 december 1863 angående rätt för lärare att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo den tid, under hvilken han, efter det han undergått filosofie kandidatexamen, såsom extra lärare, duplikant eller vikarie varit vid elementarläroverket använd, dock med undantag för de tre första åren af hans så beskaffade verksamhet, må upphöra att vara gällande för andra än dem, som redan nu hafva rätt att räkna sig denna förmån till godo;

16) att, med undantag för gymnastiklärarne, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk skola hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet

att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjänstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas i tjänsten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

att ordinarie gymnastiklärare vid förenämnda läroverk, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjänstår, skola under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och samma skyldighet att från tjänsten afgå med pension, som näst föregående moment innehåller beträffande öfrige lärare;

att vid dessa läroverk anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjänst bestrida, må, derest det varder behörigen styrkt, att anledning icke förefinnes till antagande, det han eller hon kan återvinna tjänstbarhet, kunna äfven utan egen ansöknings före uppnådd pensionsålder från tjänsten skiljas, mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten, hvilken pension skall för lärare eller lärarinna, hvars aflöning är fördelad i lön och tjänstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befinner sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehar tjänst, för hvilken inga lönegrader finnas, så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjänstår afdrages en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt för lärare eller lärarinna, hvars aflöning icke är på förenämnda sätt fördelad, skall utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjänstår, som felas i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent;

17) att ingen förändring eger rum i afseende å anslagen till djeknepenningeersättning, till ersättning för förlorad helgonskyld samt till extra arfvoden åt teckningslärare, men att anslaget till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk må upptagas å ordinarie stat till enahanda belopp, hvarmed det förut varit uppfördt å extra stat, eller 6,000 kronor;

18) att anslaget till arfvoden åt bibliotekarier må höjas till ett belopp af 7,000 kronor;

19) att af anslaget till skrifbiträden åt rektorer bidrag må kunna utgå icke blott åt rektorer vid högre läroverk och femklassiga läroverk i Stockholm utan äfven åt rektorer vid femklassiga läroverk i landsorten

med ett synnerligen stort lärjungeantal, samt att detta anslags belopp må höjas till 17,000 kronor;

20) att anslagen till arfvoden åt extra lärare samt till vikariearfvoden och oförutsedda behof må sammanföras till ett anslag, som upp-
tages å ordinarie stat till 175,000 kronor eller 20,000 kronor mindre än
det sammanslagna belopp, hvartill berörda anslag hittills varit dels å
ordinarie, dels å extra stat uppförda;

21) att i stället för hittills utgående anslag till extra arfvoden åt
gymnastiklärare samt till befrämjande af vapenöfningarna må uppföras
ett anslag af 42,000 kronor till extra arfvoden åt gymnastiklärare och
ledare af skolungdomens fria lekar samt till anskaffande af ammunition
för målskjutning m. m.;

22) att anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de
allmänna läroverken må höjas till 28,000 kronor;

23) att till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken,
särskildt vid de läroverk, der profärskurs är inrättad, må uppföras ett
anslag å 4,000 kronor;

24) att — under förutsättning deraf, att samtliga pedagogier, vid
hvilka högre undervisning meddelas, indragas eller ombildas — ordinarie
anslaget i kontant till pedagogier och folkskolor må, utöfver hvad redan
förut föreslagits, ytterligare nedsättas med 57,511 kronor 44 öre eller
till 5,035 kronor 56 öre; samt

att aflöningen till de på nämnda pedagogiers stat qvarstående lärare
må utgå af anslaget till de allmänna läroverken; äfvensom

25) att Riksdagen, i stället för hittills å extra stat utgående anslag
till allmänna läroverken 382,975 kronor och till pedagogierna 8,750 kronor
samt det till indragning föreslagna beloppet af ordinarie anslaget till
pedagogier och folkskolor 57,511 kronor 44 öre, ville för betäckande af
kostnaderna för den nya normalstaten, beräknade till 2,597,600 kronor,
för de nuvarande lärarnes ålderstillägg under år 1888 enligt nya staten,
beräknade till 750,950 kronor, samt för de i punkterna 17—23 omnämnda
särskilda anslagen till de allmänna läroverken, uppgående tillhopa till
321,951 kronor 43 öre, till ökande af nuvarande ordinarie anslag
till de allmänna läroverken anvisa ett belopp af 763,615 kronor 43 öre;
samt

26) att den inkomst af terminsafgifter, som kommer att till stats-
verket inflyta, må i riksstaten för år 1888 upptagas bland statsverkets
inkomster under benämningen »skolafgifter» och beräknas till ett belopp
af 365,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

C. G. Hammarskjöld.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 Februari 1887.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA,
Friherre TAMM.

Statsrådet Hammarskjöld föredrog i underdånighet betänkande, afgifvet den 25 augusti 1884 af en den 20 oktober 1882 tillsatt komité med uppdrag att undersöka den nuvarande organisationen af läroverken för meddelande af elementarundervisning samt afgifva de yttranden och förslag, hvartill en sådan undersökning kunde föranleda, samt i sammanhang dermed äfven:

a) de med anledning af nämnda betänkande infordrade underdåniga utlåtanden och yttranden af de akademiska myndigheterna, direktionen för gymnastiska centralinstitutet, medicinalstyrelsen, domkapitlen, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan, åtskilliga läroverkskollegier samt kommunala myndigheter i de städer och köpingar, hvilkas läroverk komitén föreslagit till indragning eller ombildning;

b) de från kanslersemetet för universiteten i Upsala och Lund samt från de akademiska konsistorierna vid bemälda universitet och läroverks-

kollegiet vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet infortrade utlåtandena dels om och i hvad mån utsträckt rätt att aflägga akademiska examina må kunna beredas studerande, som ej visat sig ega insigter i klassiska språk, dels och huruvida de i vissa fall föreskrifna förberedande examina må anses behöfliga, eller om gällande bestämmelser angående dem af dessa examina, som finnas böra bibehållas, kunna tariffva förändring;

c) af eforus öfver Strengnäs stifts allmänna läroverk öfverlemnade underdåniga ansökningar utaf stadsfullmäktige i Strengnäs och läroverkskollegium vid dervarande läroverk om återställande af undervisning å reallinien i läroverkets sjunde klass;

d) en af medlemmar utaf Södermanlands läns landsting samt invånare i Nyköpings stad och landskapet Södermanland ingifven petition om återställande af undervisning å reallinien i sjunde klassen af Nyköpings läroverk jemte domkapitlets i Strengnäs deröfver afgifna utlåtande;

e) en af invånare i Vesterås stad och kringliggande ort ingifven petition om dylik åtgärd beträffande läroverket i Vesterås, jemte det af domkapitlet derstädes i ärendet afgifna utlåtande;

f) direktionens öfver Stockholms stads undervisningsverk utlåtande och förslag angående undervisningsplaner för Stockholms realläroverk samt för vissa läroverk i Göteborg;

g) domkapitlets i Göteborg utlåtande angående uppgjort förslag till undervisningsplaner m. m. för latin- och realläroverken i Göteborg;

h) en af åtskilliga ledamöter af Riksdagens Andra Kammare från Göteborgs och Bohus län ingifven framställning i fråga om undervisningens ordnande vid läroverken i Göteborg;

i) en af stadsfullmäktige i Kungsbacka gjord framställning om tillsättande af rektorstjensten vid dervarande pedagogi;

j) en af medlemmar af vetenskapsakademien, lärare vid universitetet i Upsala och Karolinska mediko-kirurgiska institutet, lärare vid de allmänna läroverken m. fl. ingifven petition angående meddelande af undervisning i naturalhistoria å latinafdelningen B i sjunde klassen vid de allmänna läroverken m. m.

k) handlingar angående Laholms pedagogis förändring till elementarläroverk;

l) handlingar angående tillsättandet af en kollegatjänst vid pedagogien i Borgholm;

m) handlingar angående föreslagen indragning af pedagogierna i Öregrund, Ulricehamn, Linde, Säter, Simrishamn, Kungelf, Kungsbacka och Falkenberg;

n) en framställning af statsrådet och chefen för Kongl. sjöförsvarsdepartementet angående rätt för lärare vid sjökrigsskolan att vid öfvergång till allmänna läroverk tillgodoräkna sig för uppflyttning i högre lönegrad tjenstgöringstiden vid sjökrigsskolan;

o) petitioner, ingifna af åtskilliga lärare vid allmänna läroverk angående rätt för adjunkter och kolleger, som blifvit befordrade till lektorer, att i sistnämnda egenskap beräkna lönetur i enlighet med nådiga cirkuläret den 1 juni 1877;

p) en petition af åtskilliga teckningslärare vid allmänna läroverk angående förbättring af nämnda lärares ställning och vilkor;

q) en af stadsfullmäktige i Falköping gjord ansökning om dervarande treklassiga läroverks förvandling till femklassigt, jemte domkapitlets i Skara deröfver afgifna utlåtande;

r) en af invånare i Örnsköldsviks köping och kringliggande ort ingifven petition om dylik åtgärd beträffande läroverket i Örnsköldsvik, jemte det af domkapitlet i Hernösand häröfver afgifna utlåtande;

s) en framställning af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk om förökadt antal ordinarie lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm;

t) en af eforus öfver Lunds stifts allmänna läroverk öfverlemnad underdånig framställning af läroverkskollegiet vid allmänna läroverket i Helsingborg om tillökning i antalet ordinarie lärare vid nämnda läroverk m. m.

u) en framställning af eforus öfver Linköpings stifts allmänna läroverk angående ändring i planen för undervisningen i militäröfningar vid dervarande allmänna läroverk;

v) en af eforus öfver Upsala stifts allmänna läroverk öfverlemnad underdånig framställning af läroverkskollegiet i Hudiksvall angående militäröfningarnas förläggande ensamt till höstterminen;

x) en underdånig framställning af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk angående gymnastikundervisning för kroppsligt svagare lärjungar;

y) en underdånig ansökning af styrelsen för Motala enskilda elementarläroverk om statsunderstöd åt läroverket; samt

z) en af eforus öfver Linköpings stift gjord framställning om inrättande af en fjerde klass vid allmänna läroverket i Söderköping med bidrag af donerade medel.

Efter att hafva redogjort för handlingarnas innehåll yttrade departementschefen:

En af de största svårigheterna vid ordnandet af vårt skolväsen er-

bjuder onekligen förenandet af deras behof af en grundlig vetenskaplig ^{Inrättande af} förbildning, hvilka efter genomgången skolkurs skola egna sig åt vetenskapliga studier, med deras kraf på i det praktiska lifvet omedelbart användbara insigter och färdigheter, hvilka efter några års vistande vid läroverket skola utgå till yrken och näringar. Då apologistkolorna 1849 indrogos, var det meningen att den reala liniens lägsta och mellanklasser skulle sörja för deras bildning, som efter inhemtandet af en kortare kurs ämnade lemna skolan. Det dröjde emellertid ej länge, innan denna linie äfven i sina lägre klasser antog den metod, som bäst passade för dem, hvilka eftersträfvade en vetenskaplig realbildning. Härtill drefs den nästan af tvång dels derigenom att den i flere ämnen måste hafva gemensam undervisning med den klassiska linien, dels deraf att den skulle leda till studentexamen, hvarigenom utgången af denna examen blef den offentlige mätaren på resultatet af dess verksamhet. Här af blef dock, såsom lätt inses, följdén att skolan icke på tillbörligt sätt kunde se dem till godo, hvilka efter några års studier ville egna sig åt näringarna. Klagomål häröfver läto snart höra sig och föranledde åtskilliga försök till afhjelpande af det öfverklagade onda. Det viktigaste och mest genomgripande bland dessa var den skolreform, som 1873 började genomföras. Genom att låta det första främmande språket, tyskan, inträda i första klassen och uppskjuta det andra, latin å klassiska och engelska å reallinien, till fjerde klassen samt genom att anordna kursafslutningar i tredje och femte klasserna ansåg man sig nu hafva på ett tillfredsställande sätt sörjt för dem, som måste afbryta studierna före skolkursens slut. Att undervisningsplanen för dem, som ämnade fortsätta sina studier, genom denna anordning blef mindre lämplig, insåg man fullt väl, men man ansåg ett så viktigt statsintresse ligga i en god och tillfyllestgörande förbildning för blifvande näringsidkare, att man trodde sig därför böra göra någon uppoffring på de lärda studiernas bekostnad. Med afseende härå yttrade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 3 januari 1873: »Funnes vid uppgörande af en elementarundervisningsplan för ett helt folks bildningssökande ungdom ingen annan grundsats att följa, än den, att elementarundervisningens yttersta och *högsta* mål bör vara bestämmande för det hela, och undervisningen således ordnas endast med afseende å detta mål, d. v. s. så, som för de fortsatta studierna vore det fördelaktigaste, så vore det tvifvelsutan icke välbetänkt att fördröja latinets inträde bland läroämnen. Om åter, vid uppgörandet af en dylik undervisningsplan, icke denna, men deremot en annan bestämmande grundsats funnes, som icke heller tålde ett förbiseende, nemligen

den, att elementarundervisningens första och närmaste mål bör främst tillgodoses, och undervisningen alltså göras till den för detta mål bästa, d. v. s. till den lämpligaste för studier, som skola afbrytas, så vore latinets uppskjutande helt visst försvarligt.»

Erfarenheten har emellertid redan visat, att 1873 års skolreform icke förmått tillfredsställa de bildningskraf, som blifvande näringsidkare i vår tid måste ställa på den offentliga undervisningen.

Så väl af den utredning, som senaste läroverkskomitén åvägabragt (Kap. V Tab. 5—7), som af den undersökning, som i departementet utförts angående åtskilliga större läroverk (Tab. V.), framgår nemligen, att de i 3:dje och 5:te klasserna anordnade avslutningskurserna icke öfvat något märkbart inflytande på tiden för de lärjungars afgang från läroverken, hvilka icke fortsatt sina studier, då de, som afgått från 2:dra, 4:de och 6:te klasserna, äro tillsammans vida flere än de från 3:e och 5:te afgangne. Så skulle säkerligen icke hafva varit förhållandet, om de ifrågavarande avslutningskurserna i verkligheten kunnat fylla särskilda bildningsbehof. Också hafva klagomålen i berörda afseende ingalunda tystnat. I samma mån konkurrensen ökas, framträder äfven skarpare fordran på en ändamålsenlig utbildning af våra yrkesidkare. Senaste läroverkskomitén har emellertid icke egnat denna fråga någon särskild uppmärksamhet, utan endast i förbigående berört den dels vid behandlingen af undervisningsplanen, dels i kapitlet om indragning och ombildning af åtskilliga läroverk. Å förra stället inskränker sig komitén hufvudsakligen till att bemöta en anmärkning, som kan göras med anledning af dess förslag att på reallinien låta franska språket inträda i fjerde klassen i stället för engelska och uppskjuta sistnämnda språk till sjette klassen. För de lärjungar, som efter femte klassens genomgående ämna sluta sina skolstudier, borde nemligen engelskan vara ett nyttigare undervisningsämne än franskan, dels därför att det förra språket mera förekommer i det praktiska lifvet än det senare, dels därför att lärjungarne i 4:de och 5:te klasserna kunde hinna förvärfva något större kunskaper i det engelska än i det svårare franska språket. Härpå svarar komitén, att ehuru det icke kan bestridas, att det senare skälet innehåller en sanning, någon synnerlig betydelse dock icke får deråt tillmätas, då å ena sidan hela antalet af de lärjungar, som lemna skolan, sedan de genomgått 5:te klassen, enligt komiténs beräkning, är betydligt mindre än deras, som fortsätta sin skolgång, och studiet af franskan tvifvelsutan medför större gagn för utbildningen af lärjungens språksinne än studiet af engelskan, hvarför den föreslagna anordningen är den ojemförligt lämpligaste för läroverket i dess helhet, och å andra sidan

lärjungarne vid den ålder, som här afses, icke förmå under tvenne skolår, hvilka gifva dem arbete äfven i många andra läroämnen, inhemta vare sig i det ena eller det andra språket en kunskap, hvaraf de i det praktiska lifvet utan vidare kunna draga synnerlig fördel, men de ynglingar, hvilka komma i sådana förhållanden, att de behöfva lära sig tala och skrifva *franska*, befinna sig, om de i detta språk icke hafva några förstudier, i en ojemförligt svårare belägenhet än de, som under liknande omständigheter hafva att lära sig tala och skrifva *engelska*.

Hvad komitén sålunda anfört synes mig visserligen förtjena all uppmärksamhet. Men äfven om franskans betydelse för det praktiska lifvet icke kan förnekas, så torde det dock vara obestriddigt och är icke heller af komitén bestridt, att engelskan för våra handlanden och yrkesidkare är vida mer behöflig och användbar. Och då det är allmänt erkänt, att engelskan till det mått, som här afses, vida lättare och snabbare inhemtas än franskan, så är tydligt, att lärjungar, som i två år med tillsammans 14 timmar i veckan läst engelska, vida lättare kunna göra sina kunskaper häri fruktbärande för lifvet än de, som i tvenne år läst franska med tillsammans 10 timmar i veckan. Sant är visserligen, att antalet af dem, som sluta sin skolkurs efter genomgåendet af just *femte* klassen icke är öfvervägande stort, och häraf kan man väl sluta att den avslutningskurs, som för närvarande är anordnad i nämnda klass, icke medfört åsyftadt gagn för dem, som måste afbryta studierna, och att det därför ej är skäl att för dessas skull uppoffra deras fördel, som skola fortsätta på studiebanan, men häraf följer ingalunda, att icke någon särskild åtgärd behöfver vidtagas för att tillgodose deras behof, som efter en kortare skolkurs utgå till det praktiska lifvets särskilda yrken och näringsfång. Att dessas antal är högst betydligt, torde vara allmänt bekant och visar sig äfven af de upplysningar komitén i detta afseende meddelat.

Också synes komitén hafva tänkt sig, att en för det praktiska lifvets behof afpassad bildning skulle bibringas vid åtminstone några bland de af komitén föreslagna s. k. kommunalskolorna, ty läroplanen vid dessa skolor borde, enligt hvad komitén utvecklar i kapitlet om indragning och ombildning af åtskilliga läroverk, ordnas på olika sätt för olika skolor med afseende på olika orters behof och önskningsar. Emellertid skulle dessa skolor uteslutande förläggas till mindre städer, der det kommersiella och industriella lifvet är föga utveckladt och der därför krafvet på och intresset för en särskild utbildning för det samma icke kunna vara synnerligen starka. Men det är i de stora städerna, handels- och industriens medelpunkter, som en bildning af denna art är före-

trädesvis behöflig, för att icke säga alldeles oundgänglig. Och att söka fylla detta behof genom en särskild anordning af de högre allmänna läroverkens lägre stadium torde komma att visa sig lika fruktlöst hädanefter som hittills. Med afseende härå yttrar ock en af komiténs ledamöter, lektor Anderson, i sin reservation: »Om reallinien hittills kunnat i *någon* mån bättre än latinlinien tillgodose det borgerliga lifvets kraf, så kommer detta, i händelse komiténs förslag varder lag, att vida mindre blifva fallet hädanefter, då denna linie, såväl som latinlinien, skall hafva till uppgift att förbereda till universitetsstudier. Och det hjälper icke, äfven om man ville införa än så noggranna föreskrifter på papperet rörande denna realliniens dubbla uppgift. Nödvändigheten att bereda en större mängd af lärjungarne i en klass till studentexamen kommer att utöfva sin ofelbara verkan på undervisningen i de öfre klasserna, och trycka på de lägre. — — — — —

Om därför för närvarande behofvet af särskilda realskolor för dem, som vilja egnas åt näringarna, kan undanskjutas, så skall det innan kort framträda så mycket känbarare, just i de städer, som ega högre läroverk. Det är därför som jag anser, att komitén bort gifva åtminstone en antydning, huru den tänkt sig detta behof kunna fyllas.»

Omöjligheten af att på en gång i samma klasser af ett läroverk tillgodose den praktiska och den lärda bildningens kraf, äfven om i undervisningsplanen blott upptoges sådana ämnen, som äro erforderliga för den förra bildningsarten, beror tydligen derpå, att undervisningens olika mål förutsätta olika behandlingssätt. I det ena fallet måste man ofta inskränka sig till meddelande af kunskap om *att* något förhåller sig på ett eller annat sätt samt huru denna kunskap bör i enskilda fall användas, under det att i det andra fallet synnerlig vikt måste läggas på grunderna och skälen *hvarför* något förhåller sig just på detta och icke något annat sätt. Undervisningen måste därför i senare fallet gifvas en bredare bas och sålunda erhålla en större utsträckning, då mycket måste inhemtas därför, att det är nödvändigt för insigten i grunderna för en viss kunskap.

Till undvikande af missförstånd torde emellertid böra påpekas att äfven i förra fallet grunder och skäl böra angifvas, så ofta detta låter sig göra utan större tidsförlust, dels emedan dessa utgöra det bästa och säkraste förbindelsemedlet mellan särskilda kunskaper och den pålitligaste vägen till en noggrann uppfattning, dels emedan lärjungens omdömes- och slutledningsförmåga eljest icke skulle erhålla nödig utbildning; men då det härvid ligger synnerlig vikt uppå att vissa bestämda kunskaper blifva inom en viss tid inhemtade och så inhemtade, att de vid hvarje

förefallande behof kunna lätt och raskt användas, så måste ej sällan mycket uteslutas ur undervisningen, som vore nödvändigt att känna, om grunderna till det meddelade skulle inses, och måste stundom inpräglandet i minnet och inöfvandet af ett visst förfaringssätt träda i stället för insigten i det vetenskapliga sammanhanget. Såsom exempel på här angifna olikheter i metoden vill jag blott hänvisa till det olika sätt, hvarpå elementargeometrien måste studeras, å ena sidan af den, som vill använda den såsom grundval för fortsatta matematiska studier, och å den andra af den, som blott afser att vinna förmåga att beräkna storleken af enklare ytor och kroppar med en noggrannhet, som för det praktiska lifvet är tillräcklig. Under det att den förre måste lägga sig vinn om en noggrann begreppsbestämning och inhemta de särskilda satserna i den ordning de följa ur hvarandra, så att han fullt inser deras inbördes sammanhang, samt medtaga alla de satser, som ingå såsom en länk i bevisningen af någon af samtliga följande satser, så kan den senare nöja sig med en ofta blott på åskådningens väg vunnen insigt i de grundläggande satserna samt kännedom om de behöfliga formlerna och deras användning.

Att närmare inlåta mig på denna rent pedagogiska fråga torde icke här vara rätta platsen, också torde det icke vara behöfligt, då behovet af *särskild* undervisning för de båda här omhandlade slagen af bildning är bland sakkunnige allmänt erkänt och de flesta europeiska länder för dess fyllande upprättat särskilda läroanstalter, i det att de jemte de lärda, klassiska eller reala, läroverken anordnat skolor under många handa namn såsom borgareskolor, lägre realskolor, yrkesskolor, mellanskolor m. m., med uppgift att sörja för deras utbildning, som vid 14 à 16 års ålder skola avsluta sina studier. Utförliga redogörelser angående detta slag af läroanstalter meddelas såväl i bilagan B till senaste läroverkskomiténs betänkande, som i det betänkande, som 1872 afgafs af den 1870 tillsatta skolkomitéén. Af dessa redogörelser inhämtas, att klassantalet vid nämnda skolor varit ganska vexlande, beroende af lokala förhållanden och speciella ändamål, men att det vid de omorganisationer, som på senaste tiden egt rum, i allmänhet ökats. 1870 års läroverkskomité föreslog, att läroanstalter af ifrågavarande slag skulle såväl i större som mindre kommuner upprättas under namn af pedagogier och med 2 à 3 klasser.

Senaste läroverkskomiténs framställning af de s. k. kommunalskolornas inrättning är allt för sväfvande för att man skulle kunna bilda sig en säker uppfattning af hvad som i sjelfva verket åsyftats, men mycket deri erinrar om nyss berörda förslag, och då man betänker att

halfva antalet af dessa skolor skulle hafva blott 2 lärare samt att såväl vid dessa som vid dem med 3 lärare blott föreståndaren skulle hafva vanlig adjunktskompetens, under det att de öfriga lärarne endast behöfde folkskolelärarekompetens, torde man kunna antaga, att kursen vid flertalet af dessa skolor tänkts såsom icke öfverstigande tre år.

Med bibehållande af nuvarande inträdesålder och inträdesfordringar skulle dock icke på trenne år kunna inhemtas de kunskaper och färdigheter, som i vår tid äro erforderliga för den, som med framgång skall kunna upptaga täflan på det praktiska lifvets särskilda vädjobanor. Denna kurs — hvilken jag tager mig friheten att i korthet kalla den praktiska kursen, emedan den afser att förbereda för ett omedelbart utträdande i det praktiska lifvet — torde för att kunna ändamålsenligt ordnas böra utsträckas till 5 eller 6 år, från det 9:de till det 15:de året, samt fördelas på 5 klasser, hvaraf de 4 lägre skulle vara ettåriga och den 5:te tvåårig. I första klassen skulle ingå samma undervisningsämnen som för närvarande och äfven behandlingssättet förblifva i hufvudsak det samma. I andra klassen skulle dock redan i vissa ämnen behandlingssättet blifva ett annat och kurserna annorlunda sammansättas än hittills varit vanligt. Olikheterna i dessa hänseenden komme tydligen att växa i de följande klasserna. I tredje klassen skulle engelska språket inträda i undervisningen samt i femte klassen bokhålleri och en enkel framställning af svensk statskunskap, sistnämnda ämne såsom en afslutning af fäderneslandets historia.

Såsom resultat af undervisningen skulle eftersträfvast:

i *kristendom*: insigt i bibliska historien och katekesen samt en kort öfversigt af de bibliska böckernas innehåll;

i *modersmålet*: säkerhet i rättstafning och interpunktion samt öfning i att redigt framställa sina tankar öfver lättare ämnen i tal och skrift jemte därför erforderlig kännedom af form- och satslära, en genom flitig literaturläsning vunnen bekantskap med våra mer framstående författare äfvensom en kort öfversigt af literaturhistoriens senaste skeden;

i *historia och geografi*: fäderneslandets historia jemte enklare och för det borgerliga lifvet synnerligen viktiga delar af svensk statskunskap, en kort öfversigt af allmänna historien, företrädesvis nyare tiden, en utförligare kurs i geografi, särskildt afseende hvad som är af vikt för handel och industri;

i *tyska och engelska språken*: förmåga att läsa lättare text och att från modersmålet öfversätta till det främmande språket lättare stycken, att affatta affärsskrifvelser med stöd af kända formulär samt att tala öfver alldagliga ämnen;

i *matematik*: stor färdighet i praktisk räkning, öfning i bruket af tabeller, som allmänne användas för att underlätta svårare eller mer tidsödande beräkningar, samt härför erforderlig insigt i algebra, geometrisk åskådninglära och en företrädesvis derpå grundad insigt i beräkningen af de geometriska storheterna;

i *naturlära*: en i det hela populärt hållen kurs, omfattande växt- och djurrikets hufvudafdelningar och vigtigare klasser, elementen af fysik och kemi till förklaring af de vanligaste naturföreteelserna och enklare tekniska uppfinningar, grunddragen af läran om jorden, vårt planetsystem och himlakropparne i öfrigt;

i *bokhålleri*: enkelt och dubbelt bokhålleri, tillämpadt på särskilda slags affärer, uppsättande af räkningar, requisitioner, skuldförbindelser, fullmagter, kontrakt m. m., någon insigt i vexellära och utsökningslag;

i *teckning*: färdighet i frihands- och linearritning;

i *välskrifning*, hvori undervisningen skulle fortsättas till skolkursens slut: utom en god och jemn vanlig skriftstil äfven öfning i s. k. tysk stil och textning.

Det andra året i femte klassen skulle i synnerhet användas till uppöfvande af färdigheterna i att tala och skriva modersmålet och de främmande språken samt i räkning, bokhålleri, teckning och välskrifning äfvensom till befästande af kunskaperna i öfriga ämnen med tillbörlig frihet för de särskilda lärjungarne att företrädesvis egna sig åt de ämnen, hvori de hade särskildt behof af ytterligare förkofran.

Kursen skulle afslutas genom en under särskild kontroll anställd afgångsexamen. Huruvida de, som på ett tillfredsställande sätt genomgått densamma, skulle, om de eljest funnes lämpliga, vara behöriga att anställas vid postverket, vid jernvägarne m. m., torde vara en fråga, som icke nu behöfver afgöras, om jag också icke kunnat undertrycka den tanken, att den bokliga bildning, de erhållit, borde vara tillräcklig för en sådan anställning.

Då det är möjligt att denna kurs i följd af lokala förhållanden behöfde anordnas något olika på olika ställen, skulle vederbörande kommunalmyndighet ega att inkomma med underdånig framställning om önskvärda ändringar i den fastställda undervisningsplanen. Ehuru enligt min öfvertygelse en kurs af den art, jag nu i korthet angifvit, skulle vara af gagn mångenstädes i vårt land, vill jag dock af åtskilliga skäl för närvarande föreslå dess inrättande blott i några af våra större städer, vid hvilkas allmänna läroverk å ena sidan lärjungeantalet i de fem lägre klasserna är så stort, att samtliga dessa klasser äro delade i två eller flere parallelafdelningar, och å andra sidan antalet af dem, som under de

senare åren afgått ur de fem lägre klasserna utan att hafva öfvergått till annan undervisningsanstalt, varit tillräckligt stort för att göra det sannolikt, att den nya linien skulle erhålla ett lämpligt antal lärjungar.

På intet område torde det vara farligare att lemna erfarenhetens säkra mark än på undervisningens. De lagar, denna verksamhet följer, äro af en så komplicerad natur, att det är ytterst svårt att beräkna hvilka verkningar en hittills opröfvad åtgärd kommer att medföra. Då något nytt skall prövas, bör försöket därför icke anställas i större skala än som är nödvändigt för att de vunna resultaten må göras oberoende af tillfälliga omständigheter.

Vidare är det naturligtvis önskvärdt att, åtminstone intill dess nödig erfarenhet blifvit vunnit, åtgärden genomföres blott vid sådana läroverk, der den icke skulle medföra särskilda kostnader för statsverket. Detta mål vinnes, om man dertill väljer läroverk med två eller flere parallelafdelningar i hvarje klass och för ändamålet använder en af dessa parallelafdelningar. Slutligen är det en omständighet af icke ringa vikt, om sådana läroverk kunna väljas, der ett flertal extralärare tjenstgöra, emedan det der blir möjligt att förse den nya bildningslinien med derför lämpliga lärare, i den mån sådana hinna utbildas.

I följd deraf att en undervisning af här omhandlade slag icke på länge blifvit meddelad vid offentliga skolor hos oss, sakna vi nästan helt och hållet lärare med tillräcklig insigt i denna undervisnings natur och med nödig öfning i dess meddelande. Det är således nödvändigt att en särskild profärskurs upprättas för dem, som ämna ingå såsom lärare vid den praktiska linien samt att nämnda profärskurs förläggas till ett läroverk, der denna undervisning blifvit på lämpligaste sätt anordnad, äfvensom att i sammanhang härmed anstalter vidtagas för åstadkommande af läroböcker, lämpade efter den ifrågavarande liniens behof.

Enligt de undersökningar, som i detta afseende blifvit utförda i departementet och hvilkas resultat meddelas i tabellerna I *a, b*, II och V, skulle upprättandet af den föreslagna praktiska linien företrädesvis vara behöflig och äfven kunna utan särskilda kostnader genomföras vid realläroverket i Göteborg, allmänna läroverken i Malmö, Norrköping, Jönköping och Örebro äfvensom i Stockholm vid ett läroverk å Södermalm, ett å Norrmalm och ett å Östermalm, och torde de för berörda ändamål lämpligaste vara högre latinläroverket å Södermalm, Ladugårdslands femklassiga läroverk samt Jakobs femklassiga läroverk, dit äfven den redan omnämnda profärskursen skulle förläggas.

Den praktiska liniens upprättande skulle taga sin början hösten 1888 med anordnandet af en 2:dra klass och sedermera under hvart och

ett af de följande åren fortsättas med en 3:dje, 4:de och 5:te klass. Sedan denna linie sålunda hunnit sin fulländning och tillräcklig erfarenhet vunnits om dess resultat, torde tiden vara inne att taga i öfvervägande, om och på hvad sätt en dylik praktisk undervisningslinje äfven bör inrättas annorstädes.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag således att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva:

att för tillgodoseende af deras bildningsbehof, som vid tidigare år böra utgå till det praktiska lifvets värf, en femklassig s. k. praktisk bildningslinje, i hufvudsak anordnad på sätt ofvan angifvits, må upprättas vid högre allmänna läroverken i Norrköping, Örebro, Jönköping och Malnö, vid högre realläroverket i Göteborg samt i Stockholm vid högre latinläroverket å Södermalm äfvensom vid Jakobs och Ladugårdslands femklassiga läroverk.

Det förslag, läroverkskomitén framställt med afseende på undervisningsplanen vid våra högre läroverk, innehåller följande hufvudpunkter: Läroverkskomiténs förslag till undervisningsplan.

att grekiskan måtte varda obligatorisk på den klassiska linien;

att i följd häraf den hittills varande halfklassiska linien måtte indragas;

att, till ersättning för denna sistnämnda, latin måtte införas såsom valfritt ämne på realliniens högre stadium;

att på den klassiska linien, såsom hittills, latinet måtte inträda i 4:de klassen, franskan i 5:te och grekiskan i nedre 6:te klassen;

att på reallinien franskan måtte inträda i 4:de klassen och engelskan i nedre 6:te klassen;

att undervisningen i tyskan å båda linierna må upphöra med 5:te klassen;

att nuvarande lärokurser i allmänhet må förbli oförändrade;

att tiden för den obligatoriska undervisningen i skolan må minskas, så att den i läsåmnena jemte välskrifning och teckning må för hvarje vecka utgöra

i 1:sta	klassen	25	timmar,
» 2:dra	»	26	» ,
» 3:dje	»	28	» ,
» 4:de	»	28	» ,
» 5:te	»	30	» ,
» 6:te (1 och 2)	»	28	» ,
» 7:de (1 och 2)	»	24	» ;

att den valfria undervisningen i latin å reallinien må meddelas utom skemat med 3 timmar i veckan i 6:te klassens båda afdelningar och med 2 timmar i hvardera afdelningen af 7:de klassen, dock att för dem, som deltaga i denna undervisning, befrielse må kunna lemnas från *engelska* eller *kemi* eller *teckning* eller *engelska och teckning* eller *kemi och teckning*;

att nämnda valfria latinkurs må omfatta 1:o) det allmännaste af formläran och syntaxen till sådan omfattning, att en lättare text kan öfversättas med tillhjälp af ordbok; 2:o) öfversättning af valda delar af Cornelius samt dessutom *en* bok i Cæsar eller något motsvarande pensum i Curtius eller Sallustius;

att *engelskan* såsom hittills må å klassiska linien utgöra valfritt ämne utom skemat i 7:de klassen;

att *hebreiska* språket icke längre må höra till de ämnen, hvori undervisning valfritt meddelas i skolan;

att sångundervisningen bör vara obligatorisk för läroverkets *fyra* nedersta klasser med *en* undervisningstimme i veckan för hvarje klass, hvarvid dock sångläraren bör ega att befria dem, som sakna öra och fallenhet för musik, hvaremot sångundervisningen må blifva helt och hållet valfri från och med 5:te klassen med minst *en* undervisningstimme i veckan;

att gymnastik dagligen bör öfvas med alla lärjungar, dock med den jemkning, som i vissa klasser kan anses böra ifrågakomma, om vapenöfning skall anställas på gymnastiktiden;

att mindre än 3 timmar i veckan icke får vid något läroverk anslås till gymnastik och vapenöfning för hvarje klass;

att gymnastiköfningen alltid skall fortgå minst en half timme, oberäknad den tid, som åtgår för af- och påklädning samt för in- och utryckning;

att läroverket bör bereda lärjungarne tillfälle att under tillräcklig tid hvarje dag öfva fria lekar under lämplig tillsyn;

att rektor bemyndigas att, efter samråd med skolläkaren och gymnastikläraren, för svagare lärjungar, der så lämpligen kan ske, anordna särskilda, för dem lämpade gymnastiklektioner en half timme dagligen;

att för de egentliga s. k. militäröfningarna må användas minst 48 timmar, oberäknad tiden för målskjutningsöfningar och utmarscher, som fortfarande böra förekomma; samt att dessa timmar må på lämpligt sätt fördelas på 3 å 6 veckor vid höstterminens början, under hvilken tid inga gymnastiköfningar för 6:te och 7:de klasserna böra ega rum och samma inskränkning i lästiden som hittills skall göras;

att det hemarbete, som af skolan ålägges lärjungarne, icke må öfverstiga

i 1:sta klassen	7	timmar	i	veckan,
» 2:dra	»	9	»	» ,
» 3:dje	»	10	»	» ,
» 4:de	»	13	»	» ,
» 5:te	»	15	»	» ,
» 6:te	»	20	»	» ,
» 7:de	»	27	»	» ;

att läsåret förlänges till högst 39 veckor, deri inberäknade högst 12 dagars ledighet vid påsktiden och 4 dagars lof vid pingsten samt den tid, som för vissa lärjungar kan upptagas af inträdes- och flyttningspröfningar;

att de skriftliga profven till mogenhetsexamen för den klassiska linien må utgöras af *a)* en uppsats på modersmålet, *b)* en öfversättning från svenska till latin, *c)* en öfversättning från latin till svenska, *d)* en öfversättning från svenska till franska eller tyska; samt att lärjunge för att till muntlig examen admitteras bör vara godkänd i *minst tre* af dessa prof och bland dessa alltid för uppsatsen på modersmålet, under det att dock äfven lärjungar, som godkänts för uppsatsen på modersmålet och endera af de latinska skrifningarna, må kunna få tillträde till den muntliga examen, om minst två tredjedelar af lärarne i läroverkets högsta klass förena sig härom;

att de skriftliga profven till mogenhetsexamen för den reala linien må utgöras af *a)* en uppsats på modersmålet, *b)* ett matematiskt-fysikaliskt arbete (bedömes i sin helhet och med *ett* betyg), *c)* en öfversättning från svenska till franska (eller engelska efter fritt val), samt att lärjunge för att admitteras till muntlig examen bör vara *godkänd* i alla *tre* skrifningarna eller *godkänd* i den *svenska* och *med beröm godkänd* i *endera* af de båda andra, under det att dock examinand, som är *godkänd* i den *svenska* och *endera* af de båda andra skrifningarna må kunna till muntlig examen admitteras, om minst två tredjedelar af lärarne i högsta klassen rösta därför;

att muntlig mogenhetsexamen för privatister må så anordnas, att tiden för dessas pröfning varder, om möjligt, dubbelt så lång som den, hvilken beräknas för läroverkens egna lärjungar, och att i samband dermed den nu bestämda maximitiden för muntlig mogenhetsexamen vid ett läroverk må förökas;

att de af lärjungarne utgående afgifterna för mogenhetsexamen må höjas sålunda, att vid anmälan erläggas af läroverkets egna lärjungar 25 kronor och af examinander från enskild undervisning 50 kronor;

att privatister, som anmäla sig att vid årsexamen vid läroverken undergå afgangsexamen i *tyska* och *naturalhistoria*, böra erlägga examensafgift till belopp, öfverensstämmande med dem, som för närvarande äro genom kongl. cirkuläret af den 12 mars 1875 föreskrifna vid vissa kompletteringsexamina; samt slutligen

att båda bildningslinierna, den reala som den klassiska, skola förbereda till samma lefnadsbanor, på det enda undantag när, att den reala linien ej förbereder för den presterliga banan.

Granskning
af komiténs
förslag till
undervisnings-
plan.

Sist anförda yrkande har af läroverkskomitén satts i spetsen för dess behandling af frågan om undervisningsplanen, och detta tydligen därför, att komitén ansett detsamma böra utöfva ett bestämmande inflytande på komiténs hela förslag till skolorganisation. Granskar man emellertid detta förslag, så finner man snart att, om det genomfördes, båda linierna ingalunda skulle förbereda till samma lefnadsbanor. Komitén har synnerligen skarpt framhållit bristerna i de kunskaper, som på latinlinien, såsom den nu är organiserad, meddelas i matematik och naturvetenskap. Med afseende å komiténs ofvan nämnda utgångspunkt kunde man därför väntat ett förslag till stärkande af dessa ämnen på latinlinien. Men i stället föreslår komitén deras ytterligare försvagande på denna linie. Att genomgå densamma skulle därför blifva en synnerligen otillfredsställande förberedelse för studier vid tekniska högskolan, krigsskolan å Karlberg, inom universitetens matematisk-naturvetenskapliga sektioner eller för afläggande af medicinsk-filosofisk examen. Endast för presterliga eller klassiskt filologiska studier skulle denna skolform vara den afgjort lämpligaste förberedelsen. Den, som tror på gagnet af de klassiska studierna för ungdomens utveckling och mognande för fortsatt vetenskapligt arbete, skulle således tvingas att antingen försaka dessa viktiga mål eller välja en skolform, der flere för det praktiska lifvet viktiga ämnen vore synnerligen stufmoderligt behandlade. Det är all anledning att antaga, att man så skulle komma till ett resultat, som komitén uttryckligen säger sig icke åsyfta, nemligen ett de klassiska studiernas väsentliga bortdöende i vårt land.

Sjelfva det yrkande, hvarifrån komitén utgår, att båda bildningslinierna skola, på ett undantag när, förbereda till samma lefnadsbanor, torde emellertid förtjena en närmare undersökning.

I följd af vetenskapens specialisering och dess särskilda grenars oerhörda utveckling under detta sekel har den fordran allt skarpare

framträdt, att de blifvande vetenskapsidkarne redan i skolan må erhålla en grundläggande bildning i den vetenskapsgrupp, åt hvilken de i framtiden företrädesvis skola egna sig. Längre sökte visserligen skolan tillbakavisa denna fordran under framhållande af att det är själsförmögenheternas utveckling och särskildt minnets och tankeförmågans uppöfning till den grad af styrka och noggrannhet, som förutsättes för vetenskapligt specialstudium, d. v. s. den formella bildningen, men icke meddelandet af speciella kunskaper i den ena eller andra vetenskapsgrenen, som utgör skolans hufvudändamål, och att därför i skolan den egentliga vigten borde läggas vid de ämnen, som visat sig synnerligen egnade att befördra den formella bildningen.

Häremot invändes emellertid, att formel bildning just vinnes i och genom inhemtande af realkunskaper och att alla vetenskaper äro formelt bildande, om de på lämpligt sätt meddelas. Genom direkta försök ådagalades äfven, att de, som i skolan fått inhemta en grundläggande insigt i en vetenskapsgrupp, sedermera vida raskare bedrefvo sina studier derinom än de, som utan nämnda skolbildning egnat sig åt studier af detta slag. Småningom fogade sig också skolan efter de nya fordringarna och förgrenade sig i särskilda skolor eller olika linier, hvar och en med uppgift att förbereda för ett visst studieslag eller lefnadskall.

Sålunda uppstodo skolor, mycket vexlande till organisation och uppgift. De mest typiska torde vara: *a*) skolor, som lägga hufvudvigten vid de klassiska språken och historien (de klassiska gymnasierna i Tyskland, A-linien hos oss), *b*) skolor, som söka bevara förbindelsen med forntiden genom upptagandet af latinets, men som lägga mycken vikt vid moderna språk och matematik, (realgymnasierna i Tyskland, B-linien hos oss), *c*) skolor, som helt och hållet utesluta de klassiska språken och lägga hufvudvigten vid matematik och naturvetenskaper (högre realskolor i Tyskland, reallinien hos oss) samt slutligen *d*) skolor, som icke afse fortsatta vetenskapliga studier utan ett direkt utträdande i det praktiska lifvet och som därför lägga hufvudvigten vid de insigter, som der finna omedelbar användning (högre borgareskolor i Tyskland, den föreslagna praktiska linien hos oss).

Onekligt är att skolans förgrening i en mångfald arter eller linier medför ej få vanskigheter. Dels måste nemligen lärjungen ganska tidigt bestämma arten af den lefnadsbana, åt hvilken han vill egna sig; dels är det ofta svårt att med förberedelsen för ett visst studieslag förena den fordran på allmänbildning, som måste fyllas, om icke en förderbringande ensidighet skall insmyga sig i själsutvecklingen, äfvensom att

i undervisningen införa hvarje läroämne och del deraf just vid det åldersstadium hos lärjungen, på hvilket denna kunskap bäst passar och mest bidrager till hans harmoniska utbildning; dels ligger det ändtligen i den ständiga fortgången af vetenskapens och lefnadsbanornas specialisering en tendens att genom dispenser och valfria ämnen så öka antalet af skolans bildningslinier, att dess organisation helt och hållet spränges och hon sjelf nedsättes till en anstalt för meddelande af mer eller mindre vidlyftiga kunskaper i åtskilliga, godtyckligt valda ämnen.

Förhållandenas magt har gjort, att komitén endast mycket ofullkomligt kunnat genomföra sin tanke. För det första har den nemligen redan från början upprättat tvenne skarpt skilda linier, om än den ena, reallinien, är afsedd att vara den egentliga hufvudlinien, som skulle upptaga det öfvervägande flertalet lärjungar, under det att den andra, den klassiska, skulle vara nödvändig blott för blifvande prester, ehuru den sedermera erkännes såsom den lämpligaste äfven för blifvande klassiska filologer och lärda jurister. För det andra splittrar sig komiténs reallinie, genom införandet af latinets såsom valfritt och deraf föranledd befrielse från ett eller tvenne af ämnena: engelska, kemi och teckning, i 7 olika linier. Det i 6:te klassen af reallinien inträdande latinets säges nemligen vara valfritt, men en närmare undersökning visar dock, att dess ställning här är en helt annan än öfriga valfria ämnens och att man skulle komma komiténs egentliga mening närmare, om man sade, att å den genom latinets inträdande i 6:te klassen å reallinien uppkommande linie äro engelska, kemi och teckning att betrakta såsom valfria ämnen i den mening af uttrycket »valfritt ämne», hvori det hittills tagits i vår skollagstiftning. Ty sedan komitén (I. s. 188) yrkat, »att rättighet för lärjunge att deltaga i den helt och hållet valfria undervisningen i vissa ämnen bör vara i hvarje särskildt fall beroende af rektors och vederbörande lärares pröfning af lärjungens begåfning och helsotillstånd», yttrar den (I. s. 226), att »vid afgörande af, huruvida lärjunge skall ega rättighet att undervisas utom i latin i de ämnen, som under sådana förhållanden för honom äro valfria, bör förfaras så, som ofvan föreslagits med afseende på rättigheten att deltaga i undervisningen i valfria ämnen öfver hufvud taget. Denna rättighet bör alltså i hvarje särskildt fall bestämmas efter rektors och vederbörande lärares pröfning af lärjungens begåfning och helsotillstånd». Liksom valet af bildningslinie i allmänhet, beror således äfven här på lärjungen eller hans målsman, om lärjungen skall läsa latin eller icke; men har han bestämt sig för att börja läsningen af detta ämne, beror det åter på rektor och lärare, huruvida han skall befrias från ett eller tvenne af de tre såsom

valfria betecknade ämnena, och det till och med så, att han emot sin önskan kan derifrån uteslutas.

Att komitén icke vill kalla de på detta sätt uppkommande linierna för latinlinier torde hafva sin grund deri, att den här ifrågåvarande latin-kursen blott skulle hafva ett rent tekniskt ändamål, d. v. s. att latinet här skulle läsas icke för den fördel, som deraf kan dragas för lärjungens andliga utveckling och allmänbildning, utan endast för att så mycken kunskap i latinska språket måtte vinnas, som komitén anser oundgänglig för vissa fortsatta studier.

Men sjelfva det faktum, att komitén, som nedlagt så mycken möda på undersökningen af latinets behöflighet eller obehöflighet för fortsatta studier, ansett sig, för att tillförsäkra realliniens lärjungar en smula kunskap i latin, böra införa ett för denna linie främmande läroämne i undervisningsplanen, och dertill ett sådant, om hvilket man erkänner, att det icke är afsedt att utöfva något inflytande på lärjungens allmänbildning, men som det oaktadt är så tungt, att hela undervisningsplanen derigenom splittras i en mångfald linier, att för hufvudlinien viktiga ämnen uppoffras och att sjelfva hufvudämnena derinom sättas i fara att blifva undanträngda, detta faktum, säger jag, bevisar mer än annat, huru stark latinets ställning i sjelfva verket ännu är inom vår tids lärda bildning och att komiténs beslut att föreslå B-liniens indragning måste anses såsom en förhastad åtgärd.

Men om således komitén till följd af förhållandenas makt icke kunnat framställa ett förslag till skolorganisation, der hvarje högre skolbildning skulle utgöra den omedelbart lämpliga förberedelsen till alla lefnadsbanor, för hvilka fortsatta studier fordras, i det detta förslag skulle skapa å ena sidan en klassisk linie, direkt passande blott för få lefnadsbanor, och å den andra en reallinie, som i sina högre klasser skulle splittras i en mångfald af former och dervid för en sent tillkommen och ofullständig latinkurs få offra vissa af sina egendomliga företräden, så utgör dock den af komitén uppställda grundsatsen ett önskningsmål, som man bör söka närma sig, så långt det låter sig göra utan uppoffrande af viktigare intressen. Fullständigt kan det icke vinnas. Vid mångfalden af lefnadsbanor och olikheten af de kunskaper, som för dem fordras, kan det aldrig hjälpas att den ena skolformen blir en mindre lämplig direkt förberedelse för en lefnadsbana, den andra för en annan. Allt hvad man kan åstadkomma är att så ordna, att om någon fått sin förberedande bildning i en skolform, som icke är den lämpligaste för den bana han sedan vill välja, svårigheterna, som deraf uppstå, icke må göras större än nödigt är. Denna regel har sin betydelse för ordnandet

*Fordringar
på vetenskap-
lig förbildning.*

af sjelfva skolundervisningen. Men den har det äfven i afseende å de kunskapsfordringar, som böra uppställas såsom vilkor för inträde å vissa lefnadsbanor. Derest ett ämne icke eller endast ofullständigt förekommer i en viss skolform och således der icke eller blott i ringa mån tjänstgör såsom medel att lemna formel bildning, bör af lärjungar, som i denna skolform fått sin skolbildning, för inträde å lefnadsbanor, der någon kunskap i detta ämne är behöflig, kunskapsmättet ej ställas högre, än som fordras för meddelande af utbildningen för lefnadsbanan eller för nöjaktigt fullgörande af de densamma tillhörande göromål. I detta afseende hafva realbildningens målsmän, i min tanke, icke saknat skäl till klagan. I vårt land är det nu icke tillåtet för en realstudent att aflägga någon annan akademisk examen än bergsexamen, med mindre han underkastar sig det icke obetydliga arbetet att inhemta ett mått af latinkunskap, motsvarande betyget »godkänd» i afgangsexamen från ett latinläroverk. Det kan ifrågasättas och det har ifrågasatts, om en så sträng fordran är nödvändig. De utlåtanden, som i denna fråga afgifvits af kanslern för rikets universitet samt af de akademiska myndigheterna hafva gått i ganska olika riktningar. Hvad som blifvit i saken yttradt, har emellertid stadfäst mig i den öfvertygelsen, att rätt bör meddelas lärjungar, som aflagt afgangsexamen från allmänt läroverk å den reala linien, att, om de visa sig ega vissa mindre kunskaper i latinska språket, aflägga vissa akademiska examina, och instämmer jag helt och hållet i de af universitetens kansler förordade förslag att sådan rätt skulle omfatta hofrättsexamen samt examina inom medicinska fakulteten och filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion; att det mått af latinkunskap, som en realstudent borde visa sig ega, innan någon af dessa examina af honom finge afläggas, skulle omfatta grundreglerna i grammatiken och förmågan att öfversätta lättare prosaiska författare, samt att realstudent skulle ega rätt att utan någon kunskap i latin aflägga kansliexamen. Jag instämmer så mycket hellre i dessa förslag, som enligt hvad jag erfarit, väsentligen motsvarande rättigheter i flera år varit medgifna i Norge och der icke medfört svårighet vid meddelande af undervisning i de ämnen, som behöfva inhemtas för juridiska och medicinska embetsexamina och ej heller i matematik eller naturvetenskaper.

Latinets ställning till de akademiska studierna.

B-linien.

Om jag således i denna punkt närmar mig de af komitén uttalade åsikter och önskningsar, kan jag deremot icke med komitén instämma i fråga om B-liniens indragning. Komiténs ofta omtalade grundsats synes mig mera tala emot än för detta komiténs förslag. Ty ingen skolform torde bättre än B-linien gifva möjligheterna att utan allt för stora svår-

righeter välja hvilken studiebana som helst. Men äfven andra skäl tala för B-liniens bibehållande. Enligt hvad de af komitéen meddelade tabeller öfver lärjungeantal på olika bildningslinier utvisa, har denna linie varit den, som dragit till sig de flesta lärjungarne. Denna omständighet synes göra det betänkligt att borttaga just den linien och dymedelst tvinga allmänheten att antingen låta den bildningssökande ungdomen studera å den helklassiska linien eller låta den stå främmande för de bildningselement, som klassiska studier gifva.

Frågan om värdet af dessa studier, särdeles i skolan, är som bekant mycket omtvistad. Å ena sidan talas om det gagn, studiet af dessa språk, framför allt latinets, medför för lärjungarnes utveckling till vetenskapligt arbete och särskildt för idkande af språkstudier, om den antika bildningens egenskaper och värde, om dess sammanhang med och inflytande på den moderna och dess skiljaktighet från denna samt vigten af en jämförelse mellan båda o. s. v. Å den andra sidan talas om det i de flesta lefnadskall aftagande behofvet af kännedom af de klassiska språken, om möjligheten att vinna samma pedagogiska fördelar genom en väl ordnad undervisning i andra praktiskt mera användbara ämnen, om nödvändigheten, att, då nya ämnen tränga sig fram med kraf att i skolundervisningen upptagas, låta de klassiska språken maka åt sig, då de jemförelsevis äro mindre behöfliga o. s. v.

Striden emellan dessa olika åsikter kan ingalunda anses afgjord, och först en längre erfarenhet torde kunna mellan dem fälla den säkra domen. Den skolform, som på längden och i stort lemna de bästa resultaten, torde dermed hafva styrkt sin öfverlägsenhet. Lagarne för det menkliga sjäslifvets utveckling äro af för invecklad beskaffenhet och i allt fall för litet grundligt genomstuderade och jämförelsen mellan den olika verkan, som olika studier utöfva på denna utveckling, ännu för litet genomförd, för att åtminstone ännu visshet skulle finnas i dessa svåra frågor. Men hvad som är visst, det är att i hela den civiliserade verlden de klassiska språken, särskildt latinets, hafva en ganska betydande plats i den skola, som förbereder till vetenskaplig och embetsmannabildning, och att derföre komiténs förslag, som faktiskt skulle leda till de klassiska studiernas undanträngande till ett minimum, skulle vara ett experiment, som ännu ingenstädes är gjordt. Om det misslyckades, så hade vårt lands bildning lidit en skada, som det skulle fordra lång tid och synnerligen stora ansträngningar att bota. Och äfven om experimentet icke rent af misslyckades, skulle under den tid, som närmast följer, vår bildning hafva en icke oväsentlig olikhet med öfriga kulturfolks. För ett litet och aflägsse boende folk, sådant som vårt,

är en dylik hel eller half isolering ganska betänklig. — Här bör ej heller förbigås att de af komitén verkställda undersökningarna gifva vid handen det procentalet lärjungar, som hafva svårt att följa med undervisningen är större på reallinien än på latinlinien (II Kap. III Tab. 18) samt att realisterna vid mogenhetsexamens afläggande visat sig underlägsna i skrifvandet både af modersmålet och franska språket (II Kap. V Tab. 8). Dessa bedröfliga erfarenheter kunna nu visserligen hafva sin orsak i realisternas ofördelaktiga ställning till idkande af universitetsstudier. Och jag håller visst icke för osannolikt att detta förhållande utöfvar ett stort inflytande på beskaffenheten af de lärjungar, som välja reallinien. Men innan man kastar bort den linie, som visat de bästa resultaten för att väsentligen basera skolundervisningen på den, som hittills visat de sämsta, borde man väl åtminstone afvakta den tid, då den senare under gynsamare förhållanden visat sig i resultat kunna täfla med den förra.

Nu är det väl sant, såsom ock af komitén med styrka framhållits, att den grekiska bildningen har vissa företräden framför den romerska, och att B-linien, der latin men icke grekiska studeras, därför lemnar blott en ofullständig klassisk bildning. Hvar och en, för hvilken klassiska studier i och för sig och såsom bildningsmedel framstå såsom afgjordt öfverträffande alla andra ämnen, väljer naturligtvis med förkärlek A-linien. Men B-linien, äfven om grekiska der icke förekommer, har dock bevarat mycket af det gagn, klassicitetens studium medför. Det är företrädesvis latinet, hvars studium ansetts gifva öfning och skärpa åt tanken. Latinet, mer än grekiskan, är till nytta vid studiet af flera moderna språk. Och om också den grekiska bildningen är ursprungligare och rikare än den romerska, har den senare från den förra upptagit nog mycket för att sysselsättningen med latinet och dermed med den romerska bildningens idéverld kan gifva en god inblick i klassiciteten. Det låter sig därför väl förklara, att mången, som sätter stort värde på klassiciteten såsom bildningsmedel men tillika önskar, att hans söner må få någorlunda tillfredsställande kunskaper i matematik och naturvetenskaper, för deras uppfostran väljer B-linien.

Ser man nu på de utlåtanden, som af akademiska och skolmyndigheter afgifvits öfver komiténs förslag att indraga B-linien, så finner man detta förslag hafva mötts af ett temligen allmänt ogillande. Lärarekollegiet vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet har ansett sig böra afstå från hvarje yttrande om ifrågavarande förslags lämplighet i peda-

gogiskt afseende och blott uttala sig om undervisningsplanernas lämplighet för blifvande läkare, i hvilket afseende kollegiet funnit den föreslagna reallinien vara bättre än nuvarande klassiska linier eller den af komitéen föreslagna A-linien. Lärarekollegiet vid Jakobs läroverk godkänner förslaget. Lärarekollegiet vid Vesterviks läroverk uttalar intet tydligt omdöme, men förutsätter, att B-linien skall bibehållas, hvilket kollegiet tyckes anse önskvärdt för vinnande af en jemförelse mellan olika liniers företräden.

Öfriga myndigheter, som i frågan yttrat sig, hafva mer och mindre skarpt afstyrkt den nuvarande B-liniens indragning. Så universitetens kansler och konsistorier, fakulteter och sektioner icke mindre än läroverkskollegier och ecklesiastika konsistorier. Teologer, läkare, jurister, humanister och naturvetenskapsmän, representanter för skilda vetenskaper och eljest, äfven i undervisningsfrågor, stridande riktningar hafva, på få undantag när, enats i den åsigten, att B-linien bör bibehållas. Om jag också icke är viss om riktigheten af alla de skäl, som myndigheterna anfört för sitt afstyrkande, delar jag dock deras åsigt i fråga om resultatet. Men äfven om jag det icke gjorde, skulle det hos mig fordras ett stort sjelfförtroende för att våga tillstyrka en föreslagen opröfvad nyhet, som mötts af en så förkrossande dom af det öfverväldigande flertalet bland dem, som i vårt land sysselsätta sig med den högre undervisningen.

Man måste därför se till, om icke de brister, som nu anmärkas emot undervisningen å den klassiska och särskildt B-linien, kunna undanrödjas eller åtminstone minskas.

De hufvudsakliga anmärkningar, som framstälts mot latinliniens organisation, äro:

*Anmärkningar
mot latinliniens
organisation.*

att matematiken och naturvetenskaperna på det högre stadiet undanträngts af språken, särskildt de klassiska, så att de för fortsatta studier nödiga förkunskaperna icke i de förstnämnda ämnena kunnat i skolan inhemtas;

att B-liniens undervisningsplan icke erhållit vederbörlig sjelfständighet, i följd hvaraf den tid, som för den samma blifvit ledig genom grekiskans uteslutning, icke vunnit fullt ändamålsenlig användning;

att ämnesföljden är olämplig, i det att trenne språk inträda i undervisningen under tre omedelbart på hvarandra följande år, nemligen latin i fjerde klassen, franska i femte och grekiska eller engelska i nedre sjetta klassen; samt

att tyska språket, oaktadt den myckna tid, som egnats deråt i de

lägre klasserna, derigenom att det uteslutits ur de högsta, icke blifvit så inlärdt, att lärjungarne sedermera med någon lätthet kunna begagna sig deraf vid fortsatta studier.

Ämnesföljd och
kursfördel-
ning.

Den förnämsta grunden till här påpekade brister är utan tvifvel att söka deruti, att det andra främmande språket först inträder i fjerde klassen. Ty då latinets uppsköts till fjerde klassen och utom detta språk och tyskan äfven franska och grekiska eller engelska måste läsas, så kunde franskan icke inträda senare än i femte och grekiskan eller engelskan icke senare än i nedre sjette klassen, om någon afsevärd tid skulle blifva öfrig för de andra ämnena i de högsta klasserna. Och tyskan måste dock, för samma orsaks skull, inskränkas så mycket som möjligt i sjette klassen samt helt och hållet uteslutas ur den sjunde. Men detta oaktadt hafva de s. k. reala ämnena i de högre klasserna erhållit en allt för svag ställning.

En direkt verkan af latinets uppflyttande från andra till fjerde klassen blef borttagandet af det matematiska skrifprovet i mogenhets-examen, en åtgärd, om hvilken komitén säger (I. s. 27), att »den haft till följd, att detta ämnes studium, som under 1860- och 1870-talen börjat höja sig till en ganska tillfredsställande ståndpunkt, hastigt sjunkit tillbaka, så att ämnets ställning numera knappast skulle blifva sämre, om det samma rent af uteslötes äfven ur den muntliga examen». Detta påstående innebär visserligen, i min tanke, en öfverdrift, men deraf framgår dock tydligt komiterades åsigt att genom latinets uppskjutande till fjerde klassen matematikens ställning betydligt försvagats. Denna komiténs säkerligen fullt riktiga uppfattning framträder äfven i följande yttrande med afseende härå (I. s. 24): »Då riksdagen fattade sitt ofvan-nämnda viktiga beslut af år 1873, väntade den visst icke och åsyftade säkerligen ännu mindre, att följden deraf skulle blifva ett undanträngande, inom läroverkens öfre klasser, af öfriga ämnen och i synnerhet de reala till förmån för latinets.» Förklaringen till detta förhållande söker komitén visserligen deruti, att fordringarna i latinets till mogenhetsexamen ej undergått någon nämnvärd förändring sedan 1873 och att detta språk inom de högre klasserna erhållit ersättning för den tid, som det förlorat inom de nedre. En närmare undersökning visar emellertid, att timantalet för latinets minskats från 66 till 48 eller med 18 timmar i veckan under hela skolkursen på det sätt, att 20 timmar bortfallit i de lägre klasserna, men 2 timmar tillkommit i högsta klassen. Undervisningstiden i skolan har således minskats med något öfver en fjerdedel af hvad den var enligt 1869 års läsplan. Se vi åter på kurserna, så befinnas de minskade med betydligt öfver en fjerdedel eller

med fullt en tredjedel af hvad de utgjorde enligt 1869 års kursfördelning*). Och i kvalitativt hänseende torde knappast kunskaperna i latin hafva vunnit någon ersättning för denna förlust med hänsyn till kvantiteten. Ätminstone har stilen i mogenhetsexamen på senare tiden måst göras både lättare och kortare.

Det kan ej undgå att tilldraga sig uppmärksamhet, att samtidigt med att nämnda förändring blifvit genomförd, insigterna i matematik och naturvetenskap så betydligt sjunkit, på samma gång latinets ställning väsentligt försvagats, utan att man kan angifva något enda af skolans öfriga ämnen såsom det, hvilket skulle hafva erhållit en nämnvärdt bättre ställning. Detta förhållande torde därför näppeligen kunna förklaras annat än af den pedagogiskt felaktiga ämnesföljden och den delvis deraf, delvis af avslutningskurserna i 3:dje och 5:te klasserna beroende olämpliga kursfördelningen.

I följd deraf att tyska språket och matematiken erhållit en mängd timmar i de lägre klasserna, men mycket litet tid i de högre, hafva den besvärliga tyska syntaxen och en del ganska svårfattliga saker i geometri och algebra måst inläras redan i 4:de och 5:te klasserna, innan lärjungarnes själsutveckling gjort dem fullt mogna för ett dylikt tankearbete, under det att en mängd minnessaker måst uppskjutas till de högre klasserna, der dessa vållat betydlig tidsförlust och större svårighet, än de skolat åstadkomma i de lägre.

Lägger man härtill å ena sidan, att inträdet i undervisningen af latin, franska samt grekiska eller engelska under tre omedelbart på hvarandra följande år gjort det för lärjungarne svårt att hålla i sär alla de grammatiska regler och lexikaliska enskildheter, som de i alla dessa språk måste på en gång inhemta, utan att tid lemnats det ena språket att vinna fäste och organisation i medvetandet, innan det andra

---

*) Enligt 1869 års kursfördelning skulle Cornelius Nepos, Cæsar de bello gallico och Ovidii Metamorfofer läsas under 3 år, och genomgingos derunder i allmänhet 8 à 12 fältherrar i Cornelius, 2 à 3 böcker i Cæsar samt 7 à 800 vers af Ovidius. Under de 4 sista åren skulle åter genomgås 3 à 4 böcker af Livius, några tal eller bref samt en bok i Quæstiones Tusculanæ af Cicero, 6 böcker af Virgillii Æneid och 2 böcker af Horatii Oder.

Enligt 1878 års skolstadga skola deremot Cornelius Nepos, Cæsar de bello gallico och Ovidii Metamorfofer läsas blott under 2 år, och medhinnas derunder i allmänhet 5 à 7 fältherrar i Cornelius, 1 à 2 böcker af Cæsar och omkring 300 vers af Ovidius. Under de 3 sista åren skola vidare genomgås 2½ bok af Livius, delvis extempore, några valda tal eller bref af Cicero, 2 böcker af Virgillii Æneid samt 1 à 2 böcker af Horatii Oder.

Minskningen utgör således mer än $\frac{1}{3}$ af kurserna i Cornelius Nepos, Cæsar och Ovidius samt 1 bok af Ciceros Tusculanæ, 1 bok af Livius, 4 böcker af Virgilius och $\frac{1}{2}$ bok af Horatius.

för sin del tagit i anspråk den skärpta uppmärksamhet och den särskilda ansträngning, som ett nytt ämne i allmänhet förutsätter, för att tillgändan skall blifva tillfredsställande; och tager man å andra sidan i betraktande, att kursafslutningarna i 3:dje och 5:te klasserna föranledt, att ämnen, såsom historia, geografi och naturalhistoria, åt hvilka en ej obetydlig tid blifvit anslagen, icke lemnat de resultat, man af dem eljest kunde fordra, så torde man förstå, huru det anmärkta förhållandet kunnat inträffa, och äfven den vigt, som måste läggas på en ändamålsenlig ämnesföljd och kursfördelning.

Ett stöd för denna uppfattning erbjuder komiténs hela behandling af denna fråga. Komitén utgår nemligen från förutsättningen af tyskans inträde i 1:sta och latinets i 4:de klassen och undersöker, huruvida det utan lärjungarnes öfveransträngning låter sig göra att vinna försvarliga insigter i latin på samma gång som nöjaktiga kunskaper i matematik och naturvetenskap, samt kommer dervid till den slutsatsen, att detta icke låter sig göra, hvilket för densamma blir ett ytterligare skäl att helt och hållet uppgifva B-linien samt att afstå från all fordran på grundligare studier i matematik och naturvetenskap å A-linien.

Innan den fattat detta beslut, har den dock tillsett, huruvida ett bättre resultat skulle vinnas genom att uppskjuta latinets till sjette klassen eller nedflytta det till första eller andra klassen, men funnit sig, på angifna grunder, icke kunna förorda någondera af dessa åtgärder.

Komitén har emellertid underlåtit att taga i betraktande den anordning, som i detta fall synes ligga närmast till hands, nemligen att låta tyskan inträda i första klassen och latinets i den tredje. Denna anordning har förut varit pröfvad i vårt land under åtskilliga år eller mellan 1865 och 1869 samt befunnits ändamålsenlig, hvarför äfven Andra Kammaren vid 1870 års riksdag, medan minnet af berörda anordning ännu var lifligt, för sin del beslöt, att hos Kongl. Maj:t hemställa om dess återinförande.

Men låter man tyskan inträda i 1:sta och latinets i 3:dje klassen, så kan man införa franskan i 5:te klassen med ett starkare timantal än hittills, och under sådana förhållanden torde ej kunna anses olämpligt att låta grekiskan eller engelskan börja i nedre sjette klassen. Då afsigten ej är att särskildt stärka latinets ställning, vinnes härigenom, utom den bättre ämnesföljden, ej så obetydlig tid i de högre klasserna för de öfriga ämnena. Genom denna anordning äfvensom genom åtgärder, hvilka längre fram skola föreslås, skulle sålunda icke blott undervisningen i tyskan kunna fortsättas till skolkursens slut, utan äfven undervisningen i matematik och naturvetenskap så förstärkas, att B-liniens

lärjungar blefve väl förberedda för akademiska studier i dessa ämnen, och dock öfriga å läsplanen upptagna ämnen erhålla en bättre ställning än för närvarande.

En följd af nu antydda organisation af latinlinien måste tydligen blifva att det andra främmande språket å reallinien komme att inträda i 3:dje i stället för i fjerde klassen. Nämnda språk har hittills varit engelskan, men komitén har föreslagit att dess plats skulle intagas af franskan.

Beträffande reallinien har anmärkts, att dess resultat med afseende på språkbildning och humanistisk bildning i det hela varit mindre tillfredsställande. Såsom ett bevis för detta påstående tjenar det redan påpekade förhållande, att de betyg, som realliniens lärjungar erhållit för uppsatsen i modersmålet och öfversättningen till franska språket i skriftliga mogenhetsexamen varit betydligt underlägsna dem, som tilldelats lärjungarne från latinlinien (II, Kap. V Tab. 8). Såsom förklaringsgrund till detta missförhållande angifver komitén språkundervisningens olämpliga anordning å reallinien. Denna linie saknar nemligen den enhet i språkundervisningen, som kan vinnas genom ett hufvudspråk, vid hvilket den formella språkbildningen kan bindas, då tyskan utgör hufvudspråket i de tre lägsta klasserna, men förlorar sitt välde i mellanklasserna och är helt och hållet utesluten ur den högsta, under det att engelskan tilldrager sig mest uppmärksamhet i mellanklasserna, men lider intrång af franskan, som inträder redan året efter densamma och på det högre stadiet får den största betydelsen. Franskans ställning är dock icke stark, ty den inträder så sent i undervisningen och med ett så ringa timantal i begynnelseklassen, att mycket af den tid, som är anslagen deråt i de högre klasserna, måste användas på inlärandet af fornläran och insamlandet af nödigt ordförråd. Studiet af den franska syntaxen, som är af framstående värde för den formella språkbildningen, kan därför icke erhålla erforderligt utrymme. Annat skulle, enligt komiténs mening, förhållandet blifva, om franskan redan från mellanstadiet blefve hufvudspråket samt engelskan först två år efter densamma finge inträda och tyskan samtidigt dermed utgå ur undervisningsplanen.

Liksom komitén och flertalet af de skolmyndigheter, som yttrat sig i ämnet, är jag af den öfvertygelsen, att franskan är vida lämpligare till hufvudspråk på den vetenskapliga reallinien än engelskan och därför bör i undervisningen inträda före denna, äfvensom att tvenne år böra ligga mellan den enas och den andras inträde. Men hvad tyskan angår, anser jag komiténs förslag ingalunda tillfredsställande. Ty med känedom af den ringa förmåga våra nyblifna studenter för närvarande hafva

att betjena sig af det tyska språket vid sina studier, torde ej vara svårt att inse, att om detsamma komme att utgå ur undervisningen två år tidigare än nu, flertalet af de blifvande studenterna skulle sakna för-måga att begagna sig deraf. Äfven för de studier, åt hvilka realstu-denterna företrädesvis torde komma att egna sig, är emellertid tyskan af så framstående värde, att umbärandet deraf måste kännas och er-kännas såsom en brist i den förberedande bildningen. Man torde der-för böra sörja för att också på reallinien undervisningen i tyska må kunna fortsättas till skolkursens slut.

Om engelskan säger komitén, att den är det språk, som talas af flere bland den bildade världens invånare än något annat och dertill det, hvarpå en ofantligt stor del af nutidens vetenskapliga litteratur är för-fattad, samt att påståendet om lättheten att inhemta engelskan eger giltighet endast inom en viss gräns, ty för så vidt man åsyftar en grund-ligare insigt deri, är studiet af detta språk med dess rikhaltiga, från två eller tre olika håll hemtade ordförråd ett företag, som kräfver både tid och möda. Att komitén med denna, såsom mig synes, fullt riktiga uppfattning af engelskan, ansett sig böra nedsätta den deråt anslagna undervisningstiden till blott tio timmar i veckan på reallinien, sedan den helt och hållit uteslutits ur latinliniens obligatoriska läsplan, torde ej bero på annat än omständigheternas tvingande magt. Då franskan icke fick inträda förr än i 4:de klassen och två år borde ligga mellan dess och engelskans inträde, så kunde den sistnämnda tydligen ej börja förr än i nedre sjetten klassen. Men i de högre klasserna är det nödvändigt att i främsta rummet tillgodose de reala ämnena, som först der med större framgång kunna meddelas, och därför måste engelskan inskränkas till det minsta möjliga och tyskan helt och hållet uteslutas från det högre stadiet.

Helt annat blir förhållandet, om franskan inträder redan i 3:dje klassen, ty då kan engelskan lämpligen börja i 5:te och i denna klass erhålla ett icke allt för obetydligt timantal. Då blir ock möjligt att i de högre klasserna lemna tyskan en veckotimme.

Reallinien torde således komma att draga en ej mindre fördel än latinlinien deraf, att det andra främmande språket får inträda i 3:dje i stället för i 4:de klassen.

De väsentligaste anmärkningar, som kunna göras mot denna an-ordning, äro att lärjungarne eller deras målsmän ett år tidigare än hit-tills måste göra sitt val af bildningslinie samt att de lärjungar, som före skolkursens slut afbryta sina studier, blifva sämre ställda än hittills.

Den första af dessa anmärkningar torde dock icke behöfva tillmätas

någon synnerligt stor betydelse. Ty många föräldrar och målsmän finnas utan tvifvel, som redan då de sätta sin son eller myndling i skolan, hafva det fullt klart för sig, att de blott under några få år kunna hålla honom der. Dessa komma tydligen att utan tvekan välja den praktiska linien eller, der den icke finnes, reallinien. Andra föräldrar åter hafva redan från början bestämt, att deras son skall, om han blott någorlunda förmår taga sig fram i skolan, genomgå hela dess kurs och derpå egna sig åt ett visst ganska noga bestämdt lefnadskall. Dessa råka icke heller i någon villrådighet. Sant är visserligen att dessa beslut kunna ändras, om en gosse af den förra kategorien visar ovanliga anlag för studier eller en af den senare ådagalägger en afgjord håg för ett annat studielag än det valda. Men för dessa undantagsfall hvarken kan eller behöfver man lagstifta. Ty de skrankor, som skilja de olika linierna från hvarandra, äro väl ganska svåra att komma öfver för de medelmåttigt begåfvade, men för de öfverlägsna anlagen eller den afgjorda fallenheten utgöra de icke något afsevärdt hinder.

En tredje ganska stor klass af föräldrar och målsmän finnes emellertid, som alls icke gjort klart för sig, åt hvilket kall deras son eller myndling skall egna sig, då han slutat sin skolgång. Men för dessa blir valet af bildningslinie i allmänhet icke lättare, då gossen flyttats till fjerde klassen, än det var, då han kom till tredje. Åtminstone finnes för närvarande en hel skara lärjungar i de högre och högsta klasserna, som icke det minsta veta, hvad de skola taga sig till, sedan de slutat skolan, och för många fortsätter denna ovisshet en god tid efter det de aflagt mogenhetsexamen. Icke heller hafva de varit så få, som öfvergått från ena linien till den andra, antingen i skolan eller genom komplettering af mogenhetsexamen. Jag tror icke, att deras antal, som öfvergå från en linie till en annan, kommer att ökas, om valet måste träffas ett år tidigare, ty vid den ålder här är i fråga (11:te och 12:te året) utvecklas icke anlagen under ett år så mycket, att deraf någon egentlig ledning vid valet af lefnadsbana kan vinnas.

Hvad de i förtid ur skolan utträdande beträffar, så har redan blifvit anmärkt, att flertalet bland dem icke lemna skolan omedelbart efter genomgåendet af 3:dje och 5:te klasserna, der de s. k. kursafslutningarna äro anordnade. Detta flertal har därför intet gagn af dessa afslutningskurser; och då, såsom ofvan nämnts, undervisningsmetoden i de lägre klasserna rättat sig efter deras behof, som skola fortsätta, så har den nytta, som de tidigare afgående haft af sin skolgång, hufvudsakligen bestått i den själsutveckling de i teoretiskt och praktiskt hänseende vunnit genom skolans undervisning och ordning å ena sidan samt umgänget

med lärare och kamrater å den andra, äfvensom i de inhemtade grundläggande kunskaperna, hvilka visserligen icke blifvit så inskräpta och fullständigade, som de behöfde vara för att direkt kunna användas i det praktiska lifvet, men hvilka dock väsentligen underlättat förvärfvandet af de för den framtida verksamheten erforderliga insigterna. Men dessa fördelar komma tydligen äfven efter den af mig föreslagna läsordningen dem till del, hvilka skola utgå i lifvet efter att hafva genomgått några klasser å endera af de lärda linierna, hvarför deras ställning i hufvudsak icke kan sägas blifva sämre än förut.

En anmärkning, som någon gång göres, är att skolan egnar för mycken tid åt språken och för liten åt realkunskaperna. Jag anser mig därför böra påpeka, att ej blott språken genom den af mig föreslagna anordningen skulle komma i en bättre ställning, utan att äfven realämnena skulle vinna ej så obetydligt, då de skulle erhålla större utrymme i de högre klasserna. Derjemte anhåller jag att få fästa uppmärksamheten på, att språken äro af mer direkt gagn för *alla* skolans lärjungar vid fortsatta studier än något annat läroämne. Vid en blick på de särskilda studiebanorna, finna vi nemligen, att den blifvande presten och juristen väl för sina fackstudier kunna hafva direkt nytta af grundligare skolkunskaper i kristendom, filosofi och historia, men att vidsträcktare studier i matematik och naturvetenskaperna icke för dessa äro af någon *direkt* betydelse. För den blifvande läkaren äro åter goda insigter i matematik och naturvetenskaper behöfliga, under det att hans fackstudier icke lida något *direkt* afbräck genom frånvaron af vidsträcktare kunskaper i kristendom, filosofi och historia. Bristen på grundliga insigter i sistnämnda ämnen äfvensom i kemi och naturalhistoria lägger icke något direkt hinder i vägen för fackstudier i matematik, mekanik och astronomi, o. s. v. Men de stora kulturspråken behöfva de *alla*. Ty i vår tid, med dess raska utveckling, är det nödvändigt att snabbt och noggrant kunna taga kännedom om hvad som i hvars och ens ämne skrives derå; och det är omöjligt att angifva ett enda af dem, som den ene eller andre skulle kunna undvara utan verklig afsaknad.

Med stöd af det sagda anser jag alltså:

att tyska språket må såsom hittills ingå bland läroämnena i första klassen;

att å latinlinien latinet må inträda i undervisningen i tredje klassen, franskan i femte och grekiska eller engelska i nedre sjette klassen;

att å reallinien franskan må börja i tredje och engelskan i femte klassen; samt

att tyskan må å båda linierna fortsättas till skolkursens slut.

Så goda verkningar jag än väntar mig af den föreslagna ändringen i ämnesföljden vid våra läroverk, inser jag dock fullt väl, att sjelfva hufvudanmärkningarna mot vårt högre skolväsen icke derigenom ensamt kunna undanrödjas. Dessa innebära nemligen, att de lärjungar, som efter slutad skolkurs komma till universitet eller högre tillämpnings-skola, i allmänhet icke ega de kunskaper och den förmåga af sjelfständigt arbete, som förutsättes för idkande af vetenskapliga studier, samt att lärjungarne, oaktadt denna deras ringa mognad, genom obligatoriskt arbete i och för skolan på ett för deras helsa farligt sätt öfver-ansträngts.

*Lärjungarnes
arbete och
mogenhet.*

Att dessa anmärkningar äro befogade, torde vara svårt att bestrida.

Hvad den förra af dem angår, framgår detta dels af en jämförelse med de kurser, som i andra länders lärda skolor genomgås och som i allmänhet, särskildt med afseende på hufvudämnen, visa sig betydligt vidlyftigare än våra, dels af de klagomål, som i detta hänseende höras från högskolorna och som få sin bekräftelse i den långa tid, som i regeln erfordras för afläggande af de akademiska examina. Tydligt är att under sådana omständigheter en minskning af de hittills gällande kurserna ej gerna kan sättas i fråga, snarare torde en ökning vara behöflig. Ty i följd af vetenskapens internationella karakter kunna förutsättningarna för ett vetenskapligt akademiskt studium icke utan skada göras väsentligt svagare hos oss än i andra länder. Emellertid tror jag bristen hos oss mindre ligga i kursernas ringare omfång än deri, att de, i följd af den för knappt tillmätta tiden, icke blifvit på tillbörligt sätt tillagnade. Jag anser mig därför icke annat än i undantagsfall, såsom beträffande matematik och naturvetenskap på B-linien, böra yrka på någon egentlig ökning af kurserna, men så mycket mer verka för, att lärjungarne må sättas i stånd att så tillägna sig det meddelade, att de få fullt herravälde deröfver och sålunda kunna göra sjelfständigt bruk deraf.

Vända vi oss åter till öfveransträngningsfrågan, så har den blifvit vidlyftigt behandlad af komitén såväl i dess betänkande som i en särskild, af professor Key författad bilaga dertill. De resultat, till hvilka komitén kommit, äro i sanning fasaväckande. En närmare granskning torde visserligen visa att komiténs siffror understundom äro nog höga, men hvad som efter erforderlig korrektion står kvar är dock tillräckligt mycket för att ådagalägga, att våra lärjungar för närvarande äro under lästerminerna så belastade, att deras dagliga arbete derunder ingalunda får ökas, utan snarare bör ej så litet lindras*).

*) För att ådagalägga nödvändigheten att med mycken varsamhet upptaga af komitén meddelade siffror rörande lärjungarnes arbetstid torde det vara tillräckligt att närmare

Komitén har tänkt sig, att denna lindring borde åstadkommas på det sätt, att dels undervisningstiden i skolan både på det lägre och

undersöka dem för några klasser. Jag har för ändamålet valt nedre sjunde och öfre sjetta latinklasserna, fjerde realklassen och andra klassen vid de högre läroverken.

I komiténs betänkande (I. s. 125) uppgifves medeltiden för obligatoriskt arbete i skolan och hemmet (gymnastiken oberäknad) för vecka till

63,4	timmar	i	L. 7: 1,
62,8	»	»	L. 6: 2,
51,2	»	»	R. 4 och
43,4	»	»	2.

Och anmärkes i en not till texten, »att enligt gällande läroverksstadga lärjungarne i 7:de klassen hvarje månad kunna åtnjuta 4 och lärjungarne i 6:te klassen 2 dagars s. k. månadslof. Dessa lofdagar äro, hvad beträffar *skolarbetet*, icke afdragna i tabellens uppgifter; huruvida den genom dem uppkomna minskningen i *hemarbete* vid uppgifterna tagits i beräkning, kan icke bestämdt afgöras».

I bilagan E. (III. s. 295) uppgifves medeltiden för det obligatoriska arbetet i skolan och hemmet med gymnastiken inberäknad till

68,2	timmar	i	veckan	eller	11	t.	22	m.	för	dag	i	L. 7: 1,
67,4	»	»	»	»	11	t.	14	m.	»	»	»	L. 6: 2,
54,5	»	»	»	»	9	t.	5	m.	»	»	»	R. 4 och
46,6	»	»	»	»	7	t.	46	m.	»	»	»	2.

Dessa siffror återfinnas äfven i komiténs jämförelsetabell (I. s. 140).

Ser man åter på de specialtabeller, ur hvilka dessa siffror äro sammandragna (IV. s. 44—81), så finner man, hvad arbetet i skolan angår, att medeltalen per vecka i L. 7: 1 varit för bön 1,7 t., läsämnen 30 t., teckning 2 t., sång 2 t., gymnastik 4,8 t. eller summa 38,5 t. med inräkning och 33,7 t. med frånräkning af gymnastiken.

Vidare upplyses der, att af klassens lärjungeantal 6,8 procent varit befriade från teckning, 48,7 procent från sång och 18,6 procent från gymnastik.

En närmare granskning af specialsummorna visar tydligt, att komitén vid beräkningen af medelarbetstiden i skolan icke tagit i betraktande den ledighet, hvilken beredes lärjungarne genom 10-minutersrasterna, eller den minskning i medelarbetstiden, hvilken måste uppstå genom åtskilliga lärjungars befrielse från undervisningen i öfningsämnena. Då emellertid 10-minutersrasten, ehuru inskjuten mellan tvenne arbetstimmar, icke därför bereder lärjungarne mindre, utan snarare mer lättnad och vederqvickelse, än om denna ledighet samlades till en större loftid, finnes intet skäl att inräkna den i arbetstiden. Och då i allmänhet tre dylika raster förekomma hvarje dag, utgör den deraf uppstående loftiden $\frac{1}{2}$ timme för dag eller tre timmar i veckan. Den genom åtskilliga lärjungars befrielse från undervisningen i öfningsämnena uppkommande minskningen i medelarbetstiden utgör för teckningen 0,14 t., för sången 0,97 t. och för gymnastiken 0,89 t. eller tillsammans 2 t. Anbringas dessa korrekationer och beräknas derpå det afdrag, som bör ske i följd af månadsloftet, efter samma grund, som komitén antagit vid sin beräkning af den faktiska undervisningstiden i vissa ämnen, så befinnes detta afdrag böra upptagas till 5,58 t. eller med frånräkning af gymnastiken 4,93 t. I sjelfva verket har således medelarbetstiden i skolan blott uppgått till 27,92 t. i veckan eller med frånräkning af gymnastiken till 24,66 t.

Beträffande åter tiden för hemarbetet, hvilken uppgifves till 29,7 t. i veckan, består

det högre stadiet betydligt inskränktes, dels en maximitid för det obligatoriska hemarbetet bestämdes för lärjungarne i hvarje särskild klass.

den af tvenne delar, nemligen tiden för lexläsningen 24 t. och tiden för de skriftliga arbetena 5,7 t. De siffror, som beteckna medeltiden för lexläsningen, vexla emellertid vid de särskilda läroverken på ett så betänkligt sätt, att särskild uppmärksamhet måste derät egnas. I nu ifrågavarande klass utgör sålunda öfverläsningstiden vid ett läroverk 16,3 t. och vid ett annat 30 t., och i följande klass vexlar denna tid mellan 13,2 t. och 30 t., i R. 4 mellan 6,6 t. och 24 t. samt i klass 2 mellan 5,4 och 16,2 t. Att denna skarpa vexling mer måste bero på en olika uppfattning af komiténs fråga och deraf föranledd olika beräkningsgrund än på olikheten i den faktiska öfverläsningstiden, torde vara temligen tydligt. Tager man komiténs fråga i betraktande, finner man ock olikheten i dess uppfattning helt förklarlig. Frågan hade nemligen denna form: »Huru lång tid användes i allmänhet *dagligen* för öfverläsning af skolans lexor (beräkningen göres efter 6 arbetsdagar för veckan)?»

Då det här frågades efter tiden för lexläsningen i *allmänhet* och icke under den närmast föregående tiden, försvarades härigenom betydligt uppskattningen af denna äfven eljest svårbestämda siffra, och man kan därför ej undra på, att lärjungarne, som säkerligen härom samrådt med hvarandra, på somliga ställen låtit påverka sig af minnet af den brådaste tiden, som, i följd af sin aflägsenhet från den närvarande, åtskilligt förstorades, under det att de på andra ställen höllo sig till det för handen varande. Och då det derjemte föreskrefs, att beräkningen skulle göras efter 6 arbetsdagar för veckan, fattades detta utan tvifvel mångenstädes på det sätt, att man skulle betrakta alla söckendagarne såsom arbetsdagar och således icke anse någon vara månadslofdag, under det att man på andra ställen kunde antaga, att denna bestämmelse blott afsåg, att ett arbete, som möjligen förväntats på söndagen, skulle fördelas på söckendagarne.

Lägger man härtill, att tiden för lexläsningen är olika till olika dagar och att månadsloftet än faller på den ena veckodagen än på den andra samt i 6:te klassen blott återkommer hvarannan vecka, så blir sannolikheten ganska stor för det antagandet, att den minskning i öfverläsningstid, som föranledts af månadsloftet, icke blifvit å de flesta ställen tagen i beräkning samt att från den nu uppgifna medeltiden för lexläsning bör afdragas i 7:de klassen minst $\frac{1}{12}$ och i 6:te minst $\frac{1}{24}$.

Medeltiden för lexläsningen i L. 7: 1 kan således högst antagas till 22 t. Och summan af tiden för det obligatoriska skolarbetet blir således 55,62 t. i veckan eller 9 t. 16 m. för dag, om tiden för gymnastiken inräknas, eller om denna frånräknas 52,36 t. i veckan och 8 t. 44 m. för dag.

Korrigeras enligt samma grunder de för klasserna L. 6: 2, R. 4 och 2 uppgifna siffrorna, så erhållas följande tal för det obligatoriska skolarbetet med inräkning af tiden för gymnastikundervisningen:

i L. 7: 1	55,6	timmar i veckan eller 9 t. 16 m. om dagen
» L. 6: 2	58,5	» » » 9 t. 45 m. »
» R. 4	50,1	» » » 8 t. 21 m. »
» 2	43,2	» » » 7 t. 12 m. »

och med frånräkning af tiden för gymnastiken:

i L. 7: 1	52,36	timmar i veckan eller 8 t. 44 m. om dagen
» L. 6: 2	54,9	» » » 9 t. 9 m. »
» R. 4	47,1	» » » 7 t. 51 m. »
» 2	40,2	» » » 6 t. 42 m. »

Men någon minskning vare sig i de obligatoriska ämnenas antal eller kursernas längd har komitéen icke ansett sig böra föreslå. Indragningen af den valfria undervisningen i hebreiska utöfvar naturligtvis i detta afseende högst ringa inflytande.

Af hvad jag redan haft tillfälle att yttra är tydligt, att jag icke kan hafva något att invända mot komiténs yrkande på nödvändigheten af att bibehålla de närvarande kurserna oförkortade. Äfven med afseende på läroämnenas antal skulle jag icke haft något emot att sluta mig till komiténs åsigt, om jag icke trott det nödvändigt att låta undervisningen i tyska språket äfvensom på B-linien i naturalhistoria fortgå till skolkursens slut och dermed öka ämnenas antal i högsta klassen samt i mogenhetsexamen. Då en sådan ökning utan tvifvel är betänklig och endast, i fall ingen annan utväg finnes, bör ega rum, så har jag deraf uppfodrats till noggrann undersökning, huruvida icke något af de i

Fäster man vidare uppmärksamheten vid att lärjungarnes medelålder i L. 7: 1 utgjorde 18,3 år, i L. 6: 2 17,4 år, i R. 4 14,6 år och i 2 12,3 år, och erinrar sig att i komiténs normaltabell för daglig arbetstid denna för lärjungar

i 10:de och 11:te lefnadsåret upptages till 6 timmar				
» 12:te och 13:de	»	»	» 7	»
» 14:de	»	»	» 8	»
» 15:de och 16:de	»	»	» 8,5	» samt
» 17:de och 18:de	»	»	» 9	»

så finner man lätt, att medelarbetstiden för lärjungarne i 2:dra, 4:de real- och 7:de nedre latin-klassen, hvilka i medeltal voro respektive i det 13:de, 15:de och 19:de lefnadsåret, ganska väl stämma med normaltabellens siffror, i synnerhet om man får antaga, att arbetstiden i 13:de lefnadsåret utan skada kan upptagas till 7 t. 15 m., då det i den 12:te bestämts till 7 och i det 14:de till 8 timmar. Med öfre sjetten klassen är deremot förhållandet ett helt annat. Såsom redan antydts, har afsigten med denna lilla undersökning icke varit att söka bevisa det öfveransträngning icke förekommit i våra skolor; något sådant kan tydligen icke bevisas dermed, att det ådagaläggas, att medelarbetstiden icke öfverstigit den såsom maximum antagna arbetstiden. Tvärtom är det tydligt, att om medeltiden i det närmaste uppnår maximitiden, så är denna maximitid öfverskriden af ett flertal lärjungar, för hvilka således öfveransträngning är att befara. Men af det anförda torde hafva klargjorts, att öfveransträngningen i våra skolor ingalunda är så oerhörd, som komiténs siffror låto oss tro, äfvensom att öfveransträngningen företrädesvis förekommer i helt andra klasser än de af komiténs siffror utpekade. Så finna vi t. ex. att lärjungarne i öfre 6:te latinklassen i sjelfva verket varit vida tyngre belastade än de i nedre 7:de latinklassen, hvilken dock enligt komiténs framställning angifves såsom den, i hvilken öfveransträngningen skulle kulminera. Inom skolkretsar var också meningen allmänt den, innan komiténs undersökningar offentliggjorts, att öfveransträngning vida mer vore att befara i öfre sjetten än i nedre sjunde klassen.

Då fråga blir att i detalj bestämma undervisningsplan och kursfördelning, blir det tydligen nödvändigt att underkasta samtliga uppgifterna angående arbetstiden i de särskilda klasserna en noggrann granskning. För det nu afsedda ändamålet torde det redan anförda göra till fyllest.

undervisningsplanen upptagna ämnena utan större afsaknad kunde undvaras. Såsom ett sådant ämne torde den filosofiska propedeutiken kunna anses. *Den filosofiska propedeutiken.* Detta läroämne, hvaruti å de gamla gymnasierna undervisning meddelades i alla klasser, inskränktes redan genom 1856 års skolstadga till två timmar i veckan i hvardera af de båda högsta klasserna och förlorade genom skolstadgan af år 1878 hälften af denna ringa undervisningstid, så att undervisning deruti för närvarande blott meddelas under en timme i veckan i hvardera af sjunde klassens båda afdelningar.

Om det nu i allmänhet är mindre lämpligt att låta ett nytt ämne inträda i undervisningen så sent som i högsta klassen, så växer tydligen olägenheten deraf ej obetydligt, då ämnet är så svårt och kräver så mycken muntlig utläggning för att rätt kunna fattas, som förhållandet är med den filosofiska propedeutiken, under det att dock den minsta möjliga tid deråt blifvit anslagen. Kommer så härtill, såsom på åtskilliga ställen varit fallet, att fullt lämplig lärare icke kunnat erhållas, så inses lätt, att de vunna resultaten ofta måste vara högst obetydliga. Den förlust i allmänbildning, som genom uteslutandet af detta ämne skulle förorsakas, blir därför i de flesta fall ej af någon betydighet, men dock skulle derigenom vinnas ej så liten lättnad för en stor del lärjungar, som måste lära sig utantill hvad de föga begripa. En blick på andra länders undervisningsplaner visar ock, att detta ämne redan utgått från de flesta.

Såsom redan antydts, har indragningen af den valfria undervisningen i hebreiska ej synnerlig betydelse för öfversträngningsfrågan, då de lärjungar, som deltaga i denna undervisning, äro ganska få i förhållande till hela lärjungeantalet. Alldeles utan betydelse i detta afseende är den dock icke, hvilket framgår deraf, att vida flere brukat börja läsa hebreiska i nedre sjunde klassen, än som fortsatt dermed i öfre sjunde. Mitt egentliga skäl att föreslå upphörandet af den valfria undervisningen i detta språk är dock just fåtaligheten af de lärjungar, som vid hvarje särskildt läroverk begagna sig af denna undervisning med något allvar, d. v. s. icke blott på försök i nedre sjunde klassen, utan så att de fortsätta dermed genom öfre sjunde och aflägga mogenhetsexamen deri. Antalet af dem, som i öfre sjunde klassen läste hebreiska, utgjorde höstterminen 1884 45 och höstterminen 1885 31. Fördelas dessa på de 30 läroverk, der denna undervisning nu kan förekomma, blir det i medeltal 1 à 2 lärjungar på hvart och ett. *Hebreiskan.*

Men att bestå särskild lärarekraft för 1 à 2 lärjungar blir tydligen staten allt för dyrt. Lämpligare torde då vara att i universitetsstäderna anordna en särskild kurs för nybegynnare i detta ämne. Innan ännu

den teologisk-filosofiska examen blifvit obligatorisk, var det en afgjord fördel att hafva läst hebreiska i skolan, ty den, som erhållit betyg i nämnda ämne, kunde då¹ omedelbart efter ankomsten till universitetet blifva inskrifven i teologiska fakulteten och börja sina teologiska fackstudier. Detta låter sig nu ej göra, och den, som i skolan egnar den tid han kunnat afvara för hebreiskan åt ett eller flere af de öfriga ämnen, som ingå i teologisk-filosofisk examen, torde kunna aflägga denna examen lika raskt och lätt, som om han läst hebreiska i skolan.

Inskränkning
i de skriftliga
arbetena.

I öfverensstämmelse med komitén anser jag äfven att de skriftliga arbetena, särskildt latinskrifningen i de högsta afdelningarna, kunna något inskränkas utan fara för studiernas grundlighet.

Huruvida, såsom äfven blifvit ifrågasatt, den skriftliga öfversättningen från svenska till latin skulle utan skada kunna ersättas af en skriftlig öfversättning från latin till svenska, är en fråga, som jag icke tror böra afgöras förr än i saken erfarne skolmän vid rektorsmöte eller eljest fått tillfälle att derom uttala sina åsikter.

Undervisningstim-
marnes antal.

Komiténs förslag att minska tiden för den obligatoriska undervisningen i skolan anser jag likaledes välbetänkt, ehuru jag icke tilltror mig att gå så långt i detta afseende, som komitén föreslagit.

Skolstadgan föreskrifver, att hemlexor i de nedersta klasserna sparsamt må begagnas och endast småningom ökas, i den mån lärjungens kropps- och själskrafter utvecklas till förmåga så väl af ett mera ansträngdt arbete som af en icke blott till minnesöfning inskränkt studieverksamhet på egen hand. Och komitén säger sig instämma i denna föreskrift samt tillägger, att lärokurserna på dessa stadier till stor del inhemtas genom lärarens *undervisning*, under det att öfverläsningen i hemmet först småningom och gradvis bör inträda såsom ett allt mer och mer viktigt medel för utvecklingen. Det oaktadt föreslår emellertid komitén, att undervisningstimrnarnes antal i de tre lägsta klasserna skall minskas med tillsammans 8 timmar i veckan och i de fem lägre klasserna å reallinien med tillsammans 14 veckotimmar. Men då fråga icke är om att nedsätta lärokurserna utan snarare yrkas, att de böra bibehållas till sin längd och grundligare inläras, så kan det näppeligen vara ändamålsenligt att i sådan grad inskränka arbetstiden i skolan; ty deraf blefve helt säkert följderna att arbetstiden i hemmet i ännu högre grad ökades, hvilket utan tvifvel vore högst olämpligt. Jag anser mig därför icke böra föreslå någon större nedsättning af lärotimmarnes antal i de fem lägre klasserna, än att detta i ingen klass öfverstiger 30 och att någon ytterligare lindring beredes andra klassen.

I de öfre klasserna, der mer utrymme bör lemnas åt lärjungarnes

sjelfverksamhet, torde deremot en betydligare inskränkning af den obligatoriska undervisningstiden kunna vidtagas, helst om månadsloftet indrages.

Och i likhet med komitén anser jag detta böra ske. Föreskriften *Månadsloftet.* om månadsloftet medför nemligen åtskilliga ganska afsevärda olägenheter. Dels tillämpas den olika vid olika läroverk både med afseende på månadslofets utsträckning och dess användning, dels innebär den ett slöseri med lärarekraft, och dels har den till följd att lärarne i de högsta klasserna icke med säkerhet kunna beräkna den tid de hafva för kursernas genomgående, dels förorsakas slutligen lätt deraf, i fall andra omständigheter tillstöta, att undervisningen i ett eller annat ämne under ett par, tre veckor kan få ligga nere. Den fördel har emellertid månadsloftet medfört, att derigenom beredts tillfälle att låta lärjungarne i skolan och under lärarnes tillsyn förrätta en del skriftliga arbeten, som eljest skulle hafva utförts i hemmet. Och denna fördel har af många ansetts så stor, att de blott därför önska bibehålla månadsloftet och ingalunda finna, hvad komitén i detta afseende föreslagit, tillräckligt. Nämda fördel kan dock, äfven utan månadsloftet i dess nuvarande form, lätt vinnas derigenom, att läsordningen för 6:te och 7:de klasserna så upp göres, att en viss dag hvarannan vecka blir fri från all undervisning i läsåmnena och i stället användes till skrifningar å lärorummet under vederbörlig tillsyn såsom nu under månadslofdagar. För denna anordning fordras blott att lärotimarnes antal i berörda klasser icke blir större, än att den utan andra olägenheter må kunna genomföras.

Med anledning häraf skulle jag för sjetten klassen vilja sänka tim- *Minskning i*
antalet något under det af komitén föreslagna, men beträffande sjunde *lärotimarnes*
klassen anser jag mig ej kunna gå fullt så långt som komitén. Med de *antal.*
talrika afdelningar, som i denna klass förekomma vid många af våra läroverk, skulle det nemligen, om undervisningstiden allt för mycket inskränktes, blifva omöjligt att tillbörligt tillgodose de särskilda lärjungarnes behof, hvaraf ojemnhet eller betydligt ökad hemarbete blefve en följd.

Vid ordnandet af sångundervisningen skulle jag deremot vilja gå ett steg längre, än komitén föreslagit, och göra den valfri i alla klasser så *Undervis-*
till vida, att lärjunge kunde på skriftlig anhållan af fader eller målsman *ningen i sång.*
derifrån befrias. Enligt af komitén meddelade upplysningar är denna undervisning i de flesta länders högre skolor valfri, och intresset för sång- och musikundervisningen är, såsom bekant, hos allmänheten så stort, att ofta betydande uppostringar göras för privatundervisning i detta ämne. Det torde därför icke vara att befara, att lärjungar, som kunna

hafva verklig fördel af att deri deltaga, skola, annat än i undantagsfall, erhålla sina målsmäns tillstånd att derifrån uteblifva. Också hafva på senare tiden stämmor höjts för den åsigten, att den tidiga ansträngning, som skolsången pålägger särskildt de bättre rösterna, kan vara skadlig för deras framtida utveckling.

*Gymnastik-
undervis-
ningen.*

Hvad vidare angår undervisningen i gymnastik, instämmer jag i komiténs förslag så väl med afseende på de fullt friska och starka lärjungarne som beträffande behovet af särskild tid för de kroppsligt svagare. Likaledes anser jag det vara af synnerlig vigt, att tillfälle beredes lärjungarne att under lämplig tillsyn och ledning öfva fria lekar.

Fria lekar.

Till alla sanna skolvänners sorg hafva de fria lekarne vid våra skolor på senare tider blifvit mer sällsynta och deltagandet deri mindre lifligt, än förhållandet fordom varit. Orsakerna härtill hafva somliga velat se i den stora tid skolarbetet kräfver och de vekligare vanor och nöjen, som i vår tid gjort sig gällande i familjerna. Andra mena åter, att den skolmessiga gymnastiken och vapenöfningarna bära den egentliga skulden. Då dessa öfningar, som i vissa klasser upptaga 5 timmar i veckan, bedrifvas med ifver och skärpa, såsom vanligen sker, äro de nemligen af så kraftig verkan, att icke blott rörelsebehovet fylles, utan äfven verklig trötthet inträder, åtminstone hos de mindre starka. Men häraf blir tydligen följd, att lärjungarne, då de äro lediga, helst sitta stilla och egna sig åt nöjen, som icke medföra någon större kroppslig ansträngning.

Hvar nu den egentliga orsaken till det anmärkta förhållandet må ligga, torde dock vara obestriddigt, att den konstmessiga gymnastiken icke kan ersätta den fria leken. Denna får nemligen sitt stora behag och sin verkliga betydelse derigenom, att lärjungen derunder rör sig sjelf, att han, som under lektionerna och lexöfverläsningen måste följa och tillegna sig andras tankar eller lyda andras kommando, här uppfordras till eget initiativ så väl för att uppfinna medel till öfvervinnande af personliga motståndare eller tekniska svårigheter som till praktiskt utförande af det uttänkta. Ingenstädes tages hans fantasi, uppfinningsförmåga, själsnärvaro och sjelfverksamhet mer i anspråk. Utan fri lek blir därför skolungdomen lätt passiv, bortkommen, genomprosaisk och utan märkbar individualitet. I dessa hänseenden förmår den konstmessiga gymnastiken intet; ty deri ingår för mycket kommando, för mycket soldatdressyr för att gifva det egna initiativet något verkligt utrymme. Det är därför nödvändigt att ställa den fria leken vid sidan af gymnastiken, hvilken visserligen äfven den medför sin nytta och har sin stora betydelse för harmonien i den kroppsliga utvecklingen. Men svårigheten är

att finna det sätt, hvarpå man säkrast och lämpligast må befordra återupplifvandet af fria lekar vid våra skolor. Komitén har icke framställt något förslag, huru dess yrkande i detta afseende skulle sättas i verket, och annorstädes har jag icke heller funnit något fullt antagligt.

Jag måste därför, trots mitt stora intresse för denna fråga, inskränka mig till att föreslå, dels att gymnastiklärarne uppmanas att understundom använda den åt gymnastiken anslagna tiden till fria lekar för att sätta ungdomen in deri och vänja den dervid, dels att lämplig person, der sådan finnes, förordnas att hvarje dag å viss tid vara å lekplatsen tillstädes för att ordna, leda och sätta lif i deras lekar, som frivilligt infinna sig för att leka. Sedan sålunda någon närmare erfarenhet på detta område vunnits, torde kraftigare åtgärder kunna träffas.

Med afseende på ordnandet af vapen- och militäröfningarna föreslår komitén:

Vapen- och
militäröfningarna.

att nu gällande bestämmelser böra bibehållas beträffande fäkt- och vapenöfningarna med den förändring, att *samtliga* fäktöfningarna, såväl de med bajonett som de med sabel och florett, göras *frivilliga* för lärjungarne i 6:te och 7:de klasserna; men att 5:te klassen fortfarande bör såsom rekrytklass öfvas i handgrepp och marsch *en* timme i veckan, hvilken timme dock må kunna ersätta gymnastiken under den dag, då den förekommer;

att för de egentliga s. k. militäröfningarna må användas minst 48 timmar, oberäknad tiden för målskjutningsöfningar och utmarscher, som fortfarande böra förekomma; samt att dessa timmar må på lämpligt sätt fördelas på 3 à 6 veckor vid höstterminens början, under hvilken tid inga gymnastiköfningar för 6:te och 7:de klasserna böra äga rum och samma inskränkning som nu skall göras i lästiden.

att en officer bör kommenderas till den ordinarie lärarens biträde under exercistiden vid läroverk, der de exerceras antal öfverstiger 100; samt

att den inspektion af militäröfningarna, som nu årligen förrättas af regementsofficer, i stället må förekomma hvart annat eller hvart tredje år.

Åtskilliga omständigheter gifva emellertid vid handen, att föreskrifterna angående dessa öfningar kräfva en mer genomgripande förändring. Sedan genom skolstadgan af 1878 inträdesåldern nedsatts från 10 till 9 år, har normalåldern för 5:te klassen blifvit 13 och för nedre sjetten 14 år. Om nu ock medelåldern i allmänhet kommer att ställa sig något högre, så är dock antagligt, att det stora flertalet af lärjungarne i femte klassen kommer att vara under 15 år samt att ganska många lärjungar i nedre sjetten klassen ännu icke fyllt 15 år. Det har därför synts mig

tvifvelaktigt, huruvida det kan vara lämpligt att låta gevärsexercis taga sin början i 5:te och bajonettfäktning i nedre sjetten klassen. Dessa mina tvifvel hafva fått ökad kraft dels af en anmärkning, som förekommer i öfversten m. m. E. Ribbings rapport öfver verkställd inspektion af militäröfningarna vid de allmänna läroverken i Stockholm under år 1885, dels af ett särskildt yttrande till medicinska fakultetens i Upsala protokoll den 1 juni 1886 af anatomie professorn E. Clason. Den förre af dessa, hvar i sitt fack framstående män, säger nemligen: »Bland mängden af storväxte och kraftige ynglingar, som deltog i exercisen, märktes vid alla fyra läroverken en hel del små och krent byggde gossar; dessa senare buro lika tunga gevär, som deras äldre och starkare kamrater, och då dessa små vanligen besitta hög ambition och icke utan i yttersta nödfall vilja gifva tappt, torde fara vara, att de under exercis och längre utmarscher öfveranstränga sig och ådraga sig frön till framtida sjukdomar». Derför borde antingen lättare gevär anskaffas eller ungdomen delas i två afdelningar, hvilket dock alltid förutsatte, att två instruktörer funnes.

Efter att hafva förklaradt sig icke vara öfvertygad om militäröfningarnas nytta, yttrar åter den senare: »Såsom kroppsöfningar äro de ensidiga och förutsätta en utveckling af skelettet, som först uppnås under det 21:sta lefnadsåret. Ett oeftergifligt vilkor för dem borde åtminstone vara, att lärjungarne förses med gevär, som icke blott, såsom delvis nu, till tyngden utan äfven till formen äro för dem afpassade».

Redan innan dessa yttranden kommit till min kännedom, hade emellertid utlåtande infordrats från direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet angående lämpligheten af nu gällande bestämmelser rörande gevärsexercis i femte och bajonettfäktning i sjetten klassen, hvarjemte upplysning begärts, om och i hvilken utsträckning lättare gevär funnes vid läroverken tillgängliga och användbara. I skrivelser af den 22 september 1884 och den 27 februari 1885 har bemälda direktion med anledning häraf meddelat, att den icke med full tillförlitlighet har sig bekant, huruvida och i hvilken utsträckning lättare bajonettfäktning-gevär, särskildt afsedda för skolungdom, för närvarande funnes att tillgå vid de allmänna läroverken. Sådana lättare gevär hade för längre tid tillbaka blifvit åtminstone vid några läroverk inköpta, men äfven der så skett, torde de numera hafva lemnats å sido och ersatts med nyare, större gevär, hvilka i annat afseende hade en fördelaktigare konstruktion.

Vidare anför direktionen, att såsom en i allmänhet gällande regel torde kunna antagas, att gossar först vid omkring 15 års ålder erhållit den kroppsliga utveckling, att de utan fara för öfveransträngning kunna

öfvas i exercis med vanliga, därför afsedda gevär, för så vidt nemligen öfningarna skulle pågå under någon nämnvärd tid, exempelvis 1 timme. I nu gällande föreskrifter finnes det visserligen, enligt direktionens mening, icke något hinder för att meddela *partiel* befrielse från gymnastiköfningarna till hvilken utsträckning som helst och således ej heller för att särskildt från exercis befria en lärjunge, som deltagar i den öfriga gymnastiken, men då erfarenheten gifvit vid handen, att skillnaden mellan olika slag af gymnastik i afseende på det för deltagande i desamma erforderliga måttet af kroppskrafter icke på alla ställen tillräckligt uppmärksammas, föreslår direktionen ett tillägg till § 5 i den genom kungliga cirkuläret den 19 juni 1866 föreskrifna undervisningsplanen för gymnastiköfningarna af följande lydelse: »särskildt från dessa öfningar med vapen må rektor, efter samråd med läkare och gymnastiklärare, kunna befria fysiskt svagare lärjungar, äfven om de i öfriga gymnastiköfningar anses böra deltaga». Då det likväl torde vara möjligt, att ej ens ett dylikt påpekande i författningen medförde tillräcklig trygghet mot ett allt för starkt anlitande af kroppsligt svagare lärjungars krafter, anser direktionen att utom nyssnämnda tillägg äfven må införas ett stadgande, att handgevärsexercis först må förekomma med lärjungar efter fyllda 15 år. Men om en sådan bestämmelse utfärdades, kunde gevärsexercis icke lämpligen på samma sätt som hittills förekomma i femte klassen, enär åtminstone flertalet lärjungar icke torde fylla 15 år förr än under femte klassens vårtermin eller senare. Genom att sålunda uppskjuta exercisöfningarnas inträde vid läroverket rubbades emellertid anordningen i sin helhet af nämnda öfningar. Under exercistimmen i femte klassen erhöles nemligen lärjungarne för det närvarande en förberedande rekrytöfning, så att de kunde inmönstras för att tillsammans med mera försigkomna kamrater deltaga i de genom kongl. cirkuläret den 23 mars 1870 anbefalda öfningarna i utsträckt krigsbildning, utan att på ett allt för störande sätt försvåra den i och för sig icke lätta ledningen af dessa. Vid införandet af de utsträckta militäröfningarna från och med nedre sjette klassen förutsattes ock att gevärsexercis skulle börja redan i femte klassen. Planen för de militära öfningarna vid läroverken borde därför i det hela omarbetas, för den händelse någon rubbning af exercisen i femte klassen skulle vidtagas.

Beträffande bajonettfäktningen i nedre sjette klassen yttrar åter öfverläraren vid institutets pedagogiska afdelning i en till direktionen stäld skrifvelse, som af densamma blifvit till departementet öfverlemnad, att anledningen till att bajonett blifvit satt i främsta rummet, då det

gält fäktöfningars införande vid de allmänna läroverken, sannolikt varit, att bajonettgeväret vore det allmännaste vapnet inom armén och att bajonettfäktning vore en jemförelsevis ganska lättvunnen färdighet. Härvid måste likväl förutsättas, att de, som skulle inöfva denna färdighet, vore nog utvecklade och kraftige för att utan fel i kroppsställningen kunna handtera ett så tungt vapen. I nedre sjette klassen funnes många lärjungar under 15 år, ja, ett icke ringa antal under 14 år. Desse vore vanligen både små och svaga. För dem och deras vederlikar i öfre sjette och nedre sjunde klasserna vore det fördelaktigt, om fäktöfningarna icke bedrefves med ett så tungt vapen som bajonettgeväret, hvars tyngd i de flesta fall hos dessa skolynglingar framkallade fel i hållningen vid fäktställningarna och således äfven i rörelserna. Då dessa fel ej kunde nöjaktigt motarbetas, vore det nödvändigare än eljest att börja fäktöfningarna med ett lätt vapen, i synnerhet som det derigenom äfven kunde blifva möjligt att genom fäktöfningarna något bidra till kroppens harmoniska utveckling, hvilket — jemte motvigt till allt stillasittande — borde vara hufvudsyftet med skolungdomens kroppsöfningar.

I de rapporter, som under de senare åren afgifvits af de regements-officerare, som verkställt inspektionen af de utsträckta militäröfningarna, har den tanken städse återkommit, att dessa öfningar hafva sin hufvudsakliga nytta i den kroppsrorelse i fria luften, som derigenom beredes skolungdomen, samt att det skulle fordras mer tid och mer befäl, om något egentligt gagn i militäriskt hänseende skulle deraf skördas. En och annan yrkar äfven på, att berörda öfningar borde koncentreras till några veckor i början af höstterminen. Denna mening har äfven uttalats från åtskilliga läroverk och vunnit anslutning af direktionen för gymnastiska centralinstitutet. De skäl, hvarpå densamma företrädesvis grundats, äro: att militäröfningarna lida af brist på koncentration och att undervisningen i skolans öfriga ämnen störes genom den långvariga oregelbundenhet och de många afbrott i skolarbetets jemna gång, hvilka vållas af nämnda öfningar, då dessa äro utsträckta öfver en längre tidrymd och omfatta de för repetitionen af årskurserna viktiga slutveckorna af vårterminen; samt vidare att vårterminens öfningar icke äro egnade att medföra afsedt resultat, dels därför att öfre sjunde klassens lärjungar, hvilka äro inöfvade till befäl, på grund af mogenhetsexamen äro hindrade att i denna egenskap tjenstgöra, så att nytt, mindre öfvadt befäl måste tagas från de öfriga klasserna, dels därför att den ordinarie gymnastikläraren och ledaren af militäröfningarna, som vanligen är tjenstgörande officer, hvart annat eller hvart tredje år måste deltaga i

sitt regementes möten och vid läroverket ersättas af en vid skolungdomen och dess handledning ovan, tillfällig lärare.

En sammanträngning af militäröfningarna till några veckor i början af höstterminen medför emellertid åtskilliga betydande olägenheter. Å ena sidan blir nemligen derigenom gymnastikläraren så mycket upptagen, att det torde blifva nödvändigt att, såsom komitén föreslagit, helt och hållet inställa gymnastiköfningarna i 6:te och 7:de klasserna under den tid militäröfningarna pågå. Men härigenom skulle de lärjungar, som i följd af kroppslig svaghet eller underårighet icke deltaga i militäröfningarna, under åtskilliga veckor komma att sakna ordnade kroppsöfningar. Å andra sidan kan det sättas i fråga, huruvida det verkligen kan vara gagneligt för lärjungarnes helsa att, sedan de under hela sommarferien varit utan ordnade kroppsöfningar och många i följd deraf fört ett allt för stillasittande lif, under några veckor underkasta dem högst ansträngande kroppsöfningar, som derpå plötsligt afbrytas, i synnerhet som den stora kroppsliga ansträngningen ålägges dem på en tidpunkt, då de hafva att utföra ett tungt själsarbete. Vid höstterminens början måste nemligen allt det, som afglömts under sommaren, hastigt återkallas i minnet, för att de nya kurserna må kunna med framgång angripas, hvilket för de fleste icke låter sig göra utan mycken ansträngning. Och denna ansträngning skulle icke i någon väsentligare mån minskas, om man nedsatte de öfriga lektionernas antal i vida högre grad, än nu gällande föreskrifter medgifva och komitén föreslagit, men en dylik nedsättning skulle dock medföra en annan, ej obetydlig svårighet. Af hvad ofvan andragits torde nemligen framgå nödvändigheten af att föreskrifva, det endast lärjungar, som fyllt 15 år och som vid en noggrann undersökning befunnits nog kraftigt bygda och starka, må i exercis och militäröfningar deltaga. Men följderna af en dylik föreskrift måste blifva dels att geväsexercis icke gerna längre kan förekomma i 5:te klassen, dels att ett betydligt antal lärjungar i nedre 6:te samt ganska många i öfre 6:te och 7:de klasserna måste befrias från militäröfningarna. Läte man dessa gå sysslolösa under den lektionstid, från hvilken de i militäröfningarna deltagande måste befrias, så förspildes för det första deras tid, för det andra utsattes de lätt för faror i sedligt hänseende. Hölles de åter till studier på lärorummet eller i hemmen, så skulle deraf förorsakas en betänkelig ojemnhet i klasserna, och de bland deltagarne i militäröfningarna, som voro ifriga att icke blifva efter sina kamrater, skulle utsättas för stor fara att öfveransträngas. För öfrigt komme utan tvifvel ej så litet bryderi att uppstå, då militäröfningarna skulle ordnas inom den föreslagna korta tiden;

ty i följd af gevärsexercisens upphörande i 5:te klassen torde det blifva nödvändigt att upprätta en särskild rekrytafdelning.

Jag kan på grund häraf icke tillstyrka en dylik anordning, utan föreslår i stället att militäröfningarna utsträckas till hela läsåret, så att två timmar i veckan, tid för utmarscher oberäknad, anslås för detta ändamål och upptagas på den allmänna arbetsordningen. Under den hårdare årstiden och vid oblid väderlek skulle dessa timmar egnas åt gevärsexercis, fäktning, meddelande af instruktioner m. m. å gymnastiksalen. Men då årstid och väderlek sådant medgåfve, skulle så väl dessa som alla eller en del af de till gymnastik anslagna timmarne användas till öfningar i fria luften. På detta sätt ordnade skulle de ifrågavarande öfningarna, utan att förlora i intensitet, upphöra att verka störande för skolans ordning, samt lärjungarnes helsa och behof af kroppsrörelse bättre tillgodoses. Att svårigheter äfven vid denna anordning uppstå, särskildt med afseende på gymnastiklärarnes tjenstgöring, är onekligt, men dessa äro icke öofvervinneliga. Det förslag till ändringar med afseende på gymnastiklärarens aflöning och tjenstgöring, som jag strax skall för Eders Kongl. Maj:t framlägga, torde undanröjda de väsentligaste.

Hemarbete.

Sedan jag nu genomgått de hufvudsakliga förändringar jag har att föreslå i undervisningsplanen, öfvergår jag till frågan om hemarbetet. Med rätta anmärker komitén med afseende härpå, att hvarje försök att genom inskränkning af antalet undervisningstimmar i skolan förebygga lärjungarnes öfveranstängning i fysiskt och psykiskt afseende är fåfängt, derest icke hänsyn äfven tages till den arbetstid i hemmet, som skolan pålägger för lexläsning och skriftliga arbeten. Och komitén har med anledning häraf ansett sig böra jemte undervisningsplanen uppställa en normaltid för hemarbetet i hvarje klass. Denna s. k. normaltabell skulle visserligen icke upptagas i skolstadgan, men genom särskildt cirkulär meddelas rektorer och lärare samt anbefallas till noggrant beaktande.

Utan att bestrida lämpligheten af att i bestämda siffror fixera normaltiden eller kanske rättare maximitiden för skolarbetet i hvarje klass och utan att förneka nyttan af att rektorer och lärare taga noggrann kännedom härom, anser jag dock föga ändamålsenligt att genom ett nådigt cirkulär auktorisera dessa siffror. Dels anmärker nemligen den kommission, som 1882 fick i uppdrag att undersöka det sanitära tillståndet vid de danska skolorna, att någon vetenskapligt grundad tidsbestämning för de särskilda klassernas arbete icke kan angifvas, då hvarje sådan tidsbestämning blott kan fastställas genom ett godtyckligt uppskattande,

och meningarne ännu torde vara något delade om huru långt man härvid tors gå. Dels skulle lätt kunna hända, att föreskrifterna om arbetstiden komme i strid med skollagens bestämmelser angående kurser, skriftliga arbeten m. m., och det kunde väl icke i dessa fall öfverlåtas åt den enskilde läraren eller rektorn att afgöra, hvilkendera föreskriften som borde uppoftas. Komiténs s. k. normaltabell torde därför böra betraktas såsom en beaktansvärd pedagogisk anvisning, som isynnerhet kan vara dem till gagn, som hafva att utarbete kursbestämmelserna för de särskilda klasserna samt att öfvervaka skolorna och deras verksamhet.

De bästa medlen att motverka öfveranstängning genom hemarbete anser jag därför vara en lämplig och omsorgsfullt utarbetad kursfördelning och en ändamålsenlig arbetsordning samt ett noggrant öfvervakande af att dessa i praktiken så tillämpas, som de blifvit tänkta. Den väg, som man för detta ändamål har att beträda, torde i allmänhet vara angifven genom cirkulären den 12 maj 1865 och den 5 december 1867 angående undervisningen och lärjungarnes hemarbete vid elementarläroverken, om än enskilda föreskrifter deri kunna tarfva ändring. Det hade varit önskvärdt, att komitén fäst någon uppmärksamhet vid dessa cirkulär, då åtskilliga der angifna grundsatser och åtgärder torde förtjena en närmare undersökning.

Tydligt är emellertid att, om kursernas storlek måste bestämmas *Larokurserna.* efter andra grunder än den för deras inlärande anslagna tiden, kan det blifva omöjligt att uppgöra en ändamålsenlig kursfördelning; och äro kurserna för stora i förhållande till lärotiden och öfvervakas med allvar deras inhemtande, så kunna inga föreskrifter, huru omständliga samt i och för sig lämpliga de än må vara, förebygga öfveranstängning.

I sjelfva verket förhåller det sig äfven så, att vissa delar af de särskilda läroämnena företrädesvis lämpa sig för skolan och dess metod och således der böra inhemtas, under det att andra delar deraf lika väl kunna förläggas till universitetet som till skolan. Med afseende på dessa sistnämnda eger man dock icke full frihet, utan är i viss mån beroende af bruket i andra länder, då vid de akademiska studierna i allmänhet måste användas utländska böcker och dessa förutsätta, för att kunna fullt uppfattas, de förkunskaper, som i författarens hemland anses tillhöra skolstadiet. Skolkursernas längd kan därför icke godtyckligt bestämmas; och minskas de mera än tillbörligt, ökas derigenom i betydlig proportion tiden för de akademiska studierna.

Såsom redan blifvit anmärkt, tåla våra nuvarande skolkurser inga *Lärotidens
förångning.* lunda någon förminskning, ehuru de onekligen äro för stora i förhållande till den för deras inlärande hittills anslagna tiden. En ökning af läro-

tiden är därför oundgänglig. Denna ökning kan ega rum på trenne sätt, antingen derigenom att årsafdelningarnas antal och dermed skoltidens längd ökas, eller derigenom att fordringarna för inträde i skolan skärpas, hvarigenom förlängningen i lärotid förlägges utom skolan, eller derigenom att mera lästid hvarje år beredes genom inskränkning af ferierna.

Den förstnämnda af dessa utvägar torde dock knappast kunna på allvar sättas i fråga. Ty redan nu klagas icke utan skäl deröfver att en del af skolungdomen afslutar sin skolgång vid en senare lefnadsålder än nyttigt och tillbörligt är. En annan utväg vore att höja inträdesfordringarna till skolans lägsta klass. Förslag dertill hafva understundom framstälts, men då i sammanhang med önskingar om indragning af en eller flera af skolans lägsta klasser. Ett dylikt förslag till första klassens indragning har läroverkskomitén underkastat en närmare pröfning och funnit sig böra på det bestämdaste afstyrka. I detta afstyrkande hafva de myndigheter, som yttrat sig öfver komiténs betänkande i berörda afseende, enhälligt instämt. På skäl, som blifvit af komitén och nämnda myndigheter anförda, kan icke heller jag tillstyrka ett indragande af första klassen, hvilken för den här föreslagna skolorganisationen får en ännu större betydelse än för den nuvarande eller den af komitén föreslagna. En höjning af inträdesfordringarna till det mått af kunskap, som nu fordras för inträde i andra klassen, skulle i alla fall, om den vore förenad med indragning af första klassen, alls icke minska trycket på de följande klasserna. Hvad jag anser riktigt, är att sådan jemkning vidtages i de nu gällande inträdesfordringarna till första klassen, att de utan att minskas bättre stämma öfverens med folkskolans undervisningsplan. Att väsentligt höja inträdesfordringarna skulle blifva en för de mindre bemedlade klasserna mycket betungande åtgärd och äfven af detta skäl icke böra ifrågasättas.

Första klassens indragning.

Minskning af ferierna.

Då således skolans årsklasser icke kunna ökas eller inträdesfordringarna till dess lägsta klass väsentligen höjas, återstår intet annat medel för att erhålla tillräcklig tid till ett noggrant och metodiskt genomgående af de erforderliga skolkurserna än att förlänga lästerminerna och förkorta ferierna, särskildt den långa sommarferien.

Nödvändigheten af denna åtgärd har på senare tider hos oss blifvit allt mer insedd. Redan den år 1870 tillsatta läroverkskomitén förordade en, ehuru temligen ringa, förlängning af lästiden. Och i anledning af nådiga propositionen angående förändrad anordning af vissa delar af rikets elementarläroverk uttalade sig 1873 års Riksdag för läsårets utsträckning till 39 veckor, hvaruti dock skulle inräknas ledighet under en vecka vid påsk och en half vecka vid pingst. Senaste läro-

verkskommittén föreslår äfven, att läsåret må bestämmas till 39 veckor, men anser, att deri böra inräknas 12 dagars ledighet vid påsktiden och 4 dagars lof vid pingsten samt den tid, som för vissa lärjungar kan upptagas af inträdes- och flyttningspröfningar.

Komiténs egentliga skäl att föreslå en ökning af den årliga lästiden är detsamma som ofvan angifvits, nemligen nödvändigheten af att minska den dagliga arbetstiden, under det att de kurser, som skola genomgås, ingalunda tåla någon nedsättning. Fråga är emellertid om hvad komittén föreslagit är för ändamålet tillräckligt.

Komitén framhåller å ena sidan, att skolåret hos oss knappast kan beräknas till 34½ veckor, under det att detsamma utgör i *Norge* 43½, i *Danmark* 43, i *Tyskland* och *Österrike* 42, i *Frankrike* 41 veckor, och å andra sidan påpekar den vigten af att våra lärjungar på de särskilda skolstadierna icke äro väsentligen underlägsna sina kamrater i andra länder. Ty eljest vore fara att vi skulle nedsjunka under andra folks bildningsnivå. Samma tankegång återfinna vi i nyss berörda kongl. proposition, der det med afseende på förslaget att nedsätta kunskapsfordringarna i stället för att öka arbetstiden heter, att vi i sådant fall snart skulle, »såväl i afseende på allmän bildning som på det mått af förkunskaper, hvilket vår tid anser nödigt för fruktbringande fackstudier, sjunka ned från den jemnhöjd, der vi med heder stått och ännu hålla oss uppe bredvid de bildade folken, och inom kort mista förmågan att upprätthålla ett sjelfständigt vetenskapligt lif. Beroende i detta afseende skulle alstra beroende i andra; och slutföljderna kunna ej blott, de måste blifva beklagliga. Men böra vi, med afseende på den allmänna undervisningen, som är grundläggningen för all nationel bildning, verkamt och utan veklighet häfda vårt anseende bland de öfriga kulturländerna, så böra vi ock söka att göra det på ett sätt, som aflägsnar onödiga och vådliga ansträngningar».

Tydligt är emellertid att våra lärjungar under nuvarande förhållanden icke utan farlig öfveranstängning skulle kunna försöka att hålla jemna steg med kamraterna i utlandet, då desse årligen åtnjuta undervisning och drifva sitt skolarbete 7 à 9 veckor längre än våra. Det skulle således fordras en 11-årig skolkurs hos oss för att arbets- och undervisningstiden här skulle blifva densamma som hos dem under en 9-årig. Är det därför verkligen af vigt att vi icke stanna efter andra folk i bildning, så är ock nödvändigt att lästiden så ökas, att det blir möjligt för våra lärjungar att någorlunda följa andra länders.

Många finnas dock, som, ehuru de icke kunna neka det bindande i detta bevis, högst ogera vilja medgifva feriernas, och särskildt som-

marferiernas, förkortning. Bland dessa torde i första rummet uppmärksamhet böra fästas vid komiténs i hygieniskt afseende företrädesvis sakkunnige ledamot, som i den af honom författade bilagan söker att häfda den långa sommarferiens stora gagn för den kroppsliga utvecklingen och helsan. Han yttrar (III. s. 648): »Då jag fogade mig i beslutet om den förlängning (af läsåret), som komitéen gjorde till vilkor för sitt antagande af förslaget till den dagliga arbetstidens inskränkning, så var det endast, emedan jag ansåg denna senare så absolut nödvändig, att för dess säkra vinnande betänkligheterna mot feriernas förkortning måste trängas åt sidan. De qvarstå emellertid och hafva mera ökats än minskats efter den ytterligare kännedom, jag sedermera vunnit om barnens nedsättning i utveckling under vintermånaderna, alltså under läsåret, och den compensation, som härför vinnes under sommarhalfåret (jfr kap. om kroppsutvecklingen, sid. 559—573)». Och derpå frågar han, »huruvida det ej kan vara förenadt med fara att öka den nedpressning, som under vintern och våren eger rum, och förkorta tiden för den absolut nödvändiga compensationen under sommaren, framför allt innan vi ännu hafva mera kännedom om lagarna för dessa för barnets helsa, tillväxt och utveckling så utomordentligt viktiga vaxlingar och alla på dem inverkan omständigheter, än hvad vi ännu hafva. Att krafven på längre sommarferier för vår ungdom hos oss måste vara mycket större än i sydligare länder, det visa de gjorda undersökningarna otvetydigt».

Det enda egentliga skäl till denna uppfattning, som, såvidt jag kunnat finna, i bemälda bilaga åberopas, är emellertid resultatet af dagliga vägningar och mätningar af några tjugotal elever vid en döfstumanstalt i Köpenhamn under 1½ år. Af dessa undersökningar framgick visserligen, att viktillökningen under sommarferierna var ungefär dubbelt så stor, som den tillökning stigningskurvan angaf, samt att en period af stillastående i viktillökningen med derpå följande förlust i vikt sträckte sig från början af maj ända till midten af juli, då läsåret slutade. Men deraf visade sig äfven, att viktillökningen i september och oktober var ungefär 3 gånger så stor som medeltillökningen; och verkställaren af dessa undersökningar, anstaltens föreståndare, pastor R. Malling-Hansen, påpekar de oupphörliga vaxlingarna i elevernas vikt-förhållanden samt anser, att ofvan berörda minskning och ökning i vikt icke ensamt kunna förklaras ur elevernas förslappning under slutet af skolåret eller deras förändrade lefnadssätt under ferierna. Bevisande i det här ifrågavarande hänseendet kunna dessa undersökningar således icke sägas vara.

Men antoge man äfven, hvilket ju är mycket sannolikt, att lärjungarnes vegetativa och animala funktioner under våra långa, från andligt arbete fritagna sommarferier vinna betydligt i kraft och att den kroppsliga utvecklingen sålunda derunder skjuter en utomordentlig fart, månne detta verkligen vore någon så stor fördel för deras helsa och harmoniska utveckling i det hela? Man kan nemligen befara, dels att det skarpa ombyte i lärjungarnes lefnadssätt, som med skolgångens början måste inträda, kan verka skadligt på deras helsa, dels att de lägre drifterna och begären vinna en sådan styrka, om arbetet och den intellektuella verksamheten under en längre tid få ligga nere, att de sedermera icke låta sig beherskas, utan alstra en förderfbringande maklighet, arbetsskygghet och njutningslystnad. Åtminstone framhållas dessa synpunkter oupphörligt vid diskussioner i utlandet om feriernas längd. Äfven i vårt land hafva dylika farhågor blifvit offentligen uttalade; särskildt vill jag i detta afseende erinra om diskussionen i Andra Kammarren vid 1873 års Riksdag angående lästerminernas förlängning. Dervid framhöll en af våra mest framstående män på helsovårdens område, f. d. generaldirektören m. m. M. Huss, att en af hufvudorsakerna till våra lärjungars svaghet och sjuklighet, särskildt under läsårets första månader, utan tvifvel vore att söka i det tvära afbrottet mellan deras lif i hemmet under ferierna och deras lefnadssätt under vistelsen i skolan. Också förklarade han sig, från sin ståndpunkt såsom läkare, icke hafva något att invända mot den då föreslagna förlängningen af läsåret, under den förutsättning likväl, att antalet undervisningstimmar per dag under skolgången minskades. Andra ledamöter af Riksdagen, sjelfva näringsidkare, framhöllo, i min tanke med skäl, den skada, sysslolösheten under de långa ferierna ej sällan medför för ynglingarnes vanor, särdeles deras ihärdighet i arbete, och anställde jemförelser med det trägna arbete, som plägar åligga ynglingar, anställda i praktiska yrken.

Såsom ett från statistiken hemtadt bevis för att långa ferier i sjelfva verket icke äro gagneliga för helsan, torde kunna anföras, att procentantalet sjuka lärjungar hos oss är hela skolan igenom betydligt högre än i Danmark. Med frånräkning af närsyntheten utgjorde nemligen enligt den danska hygieniska kommissionens undersökningar procentantalet sjuke lärjungar vid de danska latinskolorna tillsammans 32, vid realskolorna 28 och vid mellanskolorna 26, under det att samma procentantal enligt läroverkskomiténs beräkning hos oss utgjorde vid de högre läroverken tillsammans 36,1, vid de femklassiga 37,9 och vid de treklassiga 34,5. Och af en närmare jemförelse mellan de i bilagan E sid. 188—189 upptagna tabellerna framgår, att vår sorgliga öfverlägsenhet

i detta afseende icke blott gäller lärjungeantalet i dess helhet utan äfven klass för klass. Då nu den dagliga arbetstiden vid våra skolor, om siffrorna därför vederbörligen korrigeras, icke torde i det hela ställa sig högre än vid de danska skolorna; och andra sanitära förhållanden, såsom skollokaler, arbetsdagens indelning, gymnastik och andra kroppsrörelser m. m., torde vara väl så fördelaktiga hos oss som i Danmark, och då vidare intet skäl finnes att antaga, att svensken till sin ursprungliga konstitution är svagare och sjukligare än dansken, så synes den enda väsentligare olikheten mellan den svenske och danske lärjungens sanitära förhållanden vara att finna i de så betydligt olika långa ferierna.

Icke heller inom svenska lärarekåren är helsotillståndet synnerligen godt. Under läsåret 1879—1880, det sista, för hvilket statistik i detta hänseende uppgjorts, voro 125 lärare vid allmänna läroverk och pedagogier, eller 12 % af samtliga dåvarande ordinarie lärare vid dessa anstalter, tjänstledige för sjukdom under längre eller kortare tid, en sjukprocent, som, om den jämföres med den för andra tjänstemän, torde visa sig ovanligt stor.

Tager man åter i betraktande betydelsen af de långa ferierna för det intellektuella arbetet, för studierna, så torde de, som varit i tillfälle att något närmare följa våra skolförhållanden, vara ense om, att flertalet af lärjungarne under loftiden alls icke idka några studier, under det att åtskilliga erhålla privat undervisning och andra meddela sådan, samt ett fåtal drifver studier på egen hand. Då de, som under de tre månader långa sommarferierna låtit studierna ligga helt och hållet nere, återkomma till läroverket, så hafva de tydligen glömt en stor del af det, som de vid slutet af föregående läsår hade inhemtat, och de måste därför så fort som möjligt söka återerindra sig detta för att derpå kunna med framgång börja med de nya kurserna. Men genom den långa ledigheten hafva de icke blott kommit ur arbetstakten utan rent af blifvit ovana vid en allvarlig intellektuel verksamhet, och de finna denna därför tråkig, tung och tröttsam. Sakna de nu lifligare fattningsgåfva och större energi, så förmå de icke på den korta tid, som deråt kan anslås, erinra sig det glömda och kunna således icke följa med undervisningen i det nya, utan blifva redan från början ohjelpigt efter. Ega de åter större energi och ambition, anstränga de sig till det yttersta och öfvervinna verkligen svårigheterna, men blifva ock redan vid läsårets början öfveransträngda; och arbetet blir dem derigenom under hela året tungt, så att de vid dess slut väl behöfva den långa feriens

sysslolöshet för att återhemta sig. Endast de lyckligast begåfvade kunna utan märkbarare olägenhet bestå detta svåra prof.

Den fysiologiska förklaringsgrunden till detta förhållande torde vara gifven i hvad som säges i bil. E till läroverkskomiténs betänkande (sid. 70), der det heter: »Den lifligare verksamheten åtföljes alltid af ökade tillgångar till ytterligare förkofran och tvärtom. Detta är en lag, som genomgår hela naturen, ingen förkofran utan arbete och strid. All försunlighet, all sömnaktighet leder till förfall och undergång. I den overksamman eller för litet öfvade muskeln cirkulerar en jemförelsevis liten qvantitet blod; muskeln näres dåligt och utvecklas klen, ja, om overksamheten är allt för stor, undergår den sjukliga förändringar, den 'degenererar'».

Deras ställning, som drifvas framåt genom privatundervisning, är emellertid ofta icke mycket bättre. Under tiden, medan man i skolan repeterar och läser det pensum, desse redan genomgått, finna de sig hafva föga att lära på skolrummet och litet att läsa öfver i hemmet, de bry sig därför icke om att följa så noga med i skolan och skaffa sig andra sysselsättningar under loftiderna. När man så i skolan hunnit in på för dem obekanta pensa, så komma de sig icke genast för att ändra förfaringssätt, och snart befinna de sig efter sina kamrater och måste under nästa ferier drifvas med privatundervisning för att kunna få flyttning till nästa klass.

Den ojemnhet i lärjungarnes kunskaper, som af nu antydda omständigheter föranledes, är en af de största svårigheter, med hvilka vår skola har att kämpa. Om storleken af denna ojemnhet kan man få en föreställning dels af läroverkskomiténs undersökning af lärjungarnes förmåga att följa med undervisningen, för hvilken undersökning närmare redogörelse lemnas i bil. E, kap. VII, dels af de beräkningar, som i den officiella statistiken angående undervisningsväsendet förekomma beträffande det antal terminer utöfver normaltiden, som en del lärjungar hafva behöft använda för genomgående af de särskilda klasserna.

*Lärjungarnes
ojemnhet i
kunskaper.*

Af komiténs undersökning framgår, att de lärjungar, som haft svårt att i allmänhet följa med undervisningen i den klass, de tillhört, utgjorde vid de högre läroverken sammanlagt 14,8 procent och vid de femklassiga 20,9 procent af hela lärjungeantalet, under det att procenttalet vid de öfriga slagen af läroverk vexlade mellan de nämnda siffrorna. Dessutom har emellertid en hel skara lärjungar haft svårt att följa med undervisningen i särskilda ämnen. Vidare finna vi, att det relativa antalet af dem, som i allmänhet haft svårt att följa med, är störst i de lägsta klasserna samt större å reallinien än å klassiska linien. Detta förhållande är i full-

komlig öfverensstämmelse med hvad man har skäl att vänta. Ty ju yngre en lärjunge är, ju mindre han lärt och ju färre gånger han repeterat det en gång inhemtade, dess mer glömmar han och dess långsammare återhemtar han det förlorade. På samma sätt gäller äfven att ju mindre koncentrerade studierna äro, dess mer äro de vunna kunskaperna utsatta för att falla bort och dess svårare är det att fylla de luckor, som ligga i vägen för fortsatta studier.

Af de hittills utkomna delarne af läroverksstatistiken, omfattande läsåren 1876—1880, upplyses att i allmänhet något mer än 10 procent af de hvarje år till högre klass flyttade varit qvarsittare eller suttit mer än ett år i den närmast lägre klassen, under det att något öfver 1 procent »hoppat öfver» en klass, d. v. s. icke suttit i närmast lägre klass. Då emellertid, i följd af de äldre primäruppgifternas form, härvid hvarken skilts mellan dem, som flyttats vid vårterminens slut och dem, som först vid höstterminens början erhållit flyttning, ej heller hänsyn tagits till dem, som flyttade eller utan flyttning, lemnat läroverket före den följande terminens början, så har jag låtit utarbета en i bilaga III upptagen öfversigt af förhållandet i det ifrågavarande hänseendet vid de högre läroverken under år 1885, för hvilket — sedan formuläret för primäruppgifterna blifvit ändradt — dessa uppgifter föreligga i den form, att bestämdare resultat kunna vinnas. Af denna öfversigt framgår, att $\frac{7}{10}$ af samtliga lärjungar flyttats å normalt看, $\frac{1}{10}$ efter att hafva suttit kvar i klassen, och att $\frac{2}{10}$ icke blefvo flyttade. Vid vårterminens slut flyttades något mer än $\frac{6}{10}$ af hela lärjungeantalet och vid höstterminens början icke fullt $\frac{2}{10}$. De ojemförligt största procenttalen af de *icke flyttade* komma på reallinien, under det att dessa procenttal för latinlinien dels äro något lägre, dels något högre än de å den gemensamma linien. Men procentantalet af dem, som vid vårterminens slut flyttats efter att hafva tillbragt normaltiden i klassen, d. v. s. af dem, som visat sig fullt kunna följa med, är afgjordt större å latinlinien än i de tre lägsta klasserna. Af synnerlig vikt i nu ifrågavarande hänseende är tydligen det stora antalet af dem, som icke flyttats, samt af dem, som flyttats först vid höstterminens början.

Bland de invändningar, som ytterligare blifvit gjorda mot feriernas inskränkning, vill jag blott fästa mig vid tvenne, nemligen att den tid, som lärjungarne få tillbringa i sina hem, och dermed det välgörande inflytande, som familjelifvet och föräldrarnes personliga tillsyn på dem kunna utöfva, genom läsårets utsträckning komma att minskas, samt att föräldrarnes kostnad för lärjungarnes underhåll vid läroverket derigenom blir större.

Lärjungarnes
bostadsförhållanden.

Genom den utredning, läroverkskomitén åvägabragt, har utrönts, att mer än $\frac{3}{5}$ af samtliga lärjungarne vid våra läroverk under skol-

tiden bo i sina föräldrahem, under det att $\frac{3}{10}$ äro inackorderade i andra familjer och icke fullt $\frac{1}{10}$ hafva s. k. eget hushåll eller lefva under andra förhållanden.

Beträffande de lärjungar, som hafva sitt föräldrahem i läroverksstaden, gälla de framställda annärkningarna alldeles icke. De få fortfarande vistas i skötet af sin familj och kostnaderna för dem torde icke ökas, utan snarare tvärtom. Och då flertalet af dessa lärjungars föräldrar icke hafva så stora inkomster, att de kunna hålla sig särskild sommarbostad å landet, och då dertill bra många af dem sakna tid eller insigt och kraft nog, för att utfinna och anordna lämplig sysselsättning för sina söner under den långa ledighetstiden, så få dessa löpa omkring i staden i sällskap med lika lottade kamrater och på egen hand söka finna medel till att fördrifva tiden. Men de utvägar, som de dervid påfinna, äro långt ifrån alltid gagneliga eller ens oskadliga. Också lärer erfarenheten, att just till denna klass af lärjungar hörer största antalet af dem, som skolorna måste förvisa, emedan de visat sig farliga för sina kamrater samt för god anda och ordning inom skolan. Lästidens förlängning måste således medföra en obetingad fördel för alla de lärjungar, som äfven under sommaren bo i läroverksstaden, och dessa torde dock vara ej så litet öfver hälften af lärjungarnes totalantal.

De inackorderades ställning är naturligtvis temligen olika allt efter den familjs beskaffenhet, hos hvilken de bo. Men föräldrar, som äro omsorgsfulla vid valet och hvarken se företrädesvis på den yttersta prisbillighet eller på yttre fördelar, kunna i allmänhet tillförsäkra sina söner en ganska god familjevård. De, som hafva s. k. eget hushåll, äro merendels åtföljda af en äldre qvinlig släkting eller pålitlig tjenarinna och besökas vanligen oftare af sina föräldrar, hvarför de icke äro alldeles utan tillsyn.

Hvad slutligen angår dem, som lefva under andra förhållanden, så äro de som oftast något äldre, fattiga gossar, som af sin läslust drifvits till studier, och mot hvilkas uppförande sällan något är att anmärka.

Någon allvarlig betänklighet torde man därför icke, med hänsyn till Kostnaderna för lärjungarnes underhåll. den sedliga värden af de lärjungar, som höra till sistnämnda kategorier, behöfva hysa för en förlängning af läsåret på några veckor. Sant är deremot att kostnaderna för en del lärjungars årliga underhåll derigenom något ökas, men härvid är dock att märka, att kostnaderna för deras fortsatta studier komma att i ännu större mån minskas, samt att de torde kunna träda ut i lifvet ett eller annat år tidigare än hittills, hvilket icke är af så ringa värde.

Tydligt är nemligen att för afläggande af en examen eller skötande af en befattning fordras vissa kunskaper och en viss andlig utveckling,

och hvad som är undangjordt i skolan, det behöfver ej göras vid högskolan. Men skolgossens underhåll är alltid billigare än studentens; ty behofven växa med åren.

Läsårets för-
längning.

Väger man sålunda de fördelar, som kunna vinnas genom lästidens ökning, mot de olägenheter, som deraf förorsakas, synas de förra så öfvervägande, att man väl deraf kunde föranledas att föreslå en betydligare förlängning af läsåret. Men då jag icke anser rådligt, att alltför tvärt bryta mot sekelgamla vanor, vill jag inskränka mig till att föreslå läsårets utsträckning för samtliga lärjungar till 39 veckor, deri såsom hittills inräknad $1\frac{1}{2}$ veckas ledighet vid påsk och pingst, samt på annat sätt söka inspara någon tid, så att den effektiva lästiden kommer att uppgå till fulla 36 veckor.

För detta ändamål har jag nemligen för afsigt att hemställa, att examenen med de fem lägre klasserna vid höstterminens slut må upphöra; att den genom skolstadgan eforus och rektor medgifna rätt att bevilja läroverket ledighet, när hård väderlek, marknad, allmän högtidlighet eller annan giltig anledning förekommer, må så till vida inskränkas, att den sålunda meddelade ledigheten under ett läsår icke må tillhoppa öfverstiga 6 arbetsdagar; att den tid, som för förberedelser till årsexamen gifves lärjungarne fri, icke må öfverstiga 2 eller 3 dagar, hvilken tid dessutom må kunna användas till målskjutningar och militära utmarscher; samt att den tid, som vid terminens början erfordras för inträdes- och flyttningspröfningar, icke må inräknas i lästiden.

Examen vid
höstterminens
slut.

Det gagn, som höstterminsexamen kan anses medföra, torde näppe-
ligen kunna uppväga den tidsuphoffring, som deraf måste göras, och den
deraf härflytande olägenheten, att lärjungarne i de högre klasserna blifva
lediga ett par dagar tidigare än kamraterna i de lägre.

Tillfälliga
lofdagar.

Utan att på något sätt vilja bestrida det lifvande och gagnande
inflytande, som några timmars eller en hel dags ledighet vid passande
tillfälle då och då under lästiden kan utöfva på skolungdomen, anser
jag dock mindre välbetänkt att tillerkänna skolans närmaste styresman
obegränsad myndighet i detta afseende. Ty erfarenheten har visat att
denna rätt blifvit på olika ställen mycket olika tillämpad samt här
och hvar använd på ett sätt och till en utsträckning, som säkerligen
icke varit af skollagen afsedda.

Den tid, som måste lemnas fri från undervisning i följd af förbe-
redelser till årsexamen, kan tydligen icke hänföras till ledighet af nyss
nämnda slag och måste deraf särskildt upptagas. Äfven med afse-
ende derå hafva ej obetydliga olikheter förekommit, hvarför en bestäm-
melse derom icke torde sakna fog.

Beträffande slutligen tiden för inträdes- och flyttningspröfningarna, så vexlar den högst betydligt, beroende af de inträdes- och flyttnings-sökandes antal; och det är tydligen just vid de talrikt besökta läroverken med de öfverfyllda klasserna, der undervisningstiden bäst behöfves, som dessa pröfningar kräfva längsta tiden, och der undervisningstiden således i sjelfva verket blir minst, om deri skall inräknas tiden för berörda pröfningar. Också synes det vara temligen oegentligt att till lästiden räkna en tid, på somliga ställen uppgående till en hel vecka, hvarunder det stora flertalet lärjungar icke ens behöfver vara i läroverksstaden närvarande. Sant är emellertid att lärarne derunder äro upptagne, hvarför det torde blifva nödvändigt att beräkna de ordinarie lärarnes tjenstgöringspenningar samt arfvoden för extralärare och vikarier efter 40 läsveckor per år.

Dagar för terminernas början och slut.

Dagar för terminernas början och slut hafva hittills bestämts af eforus på vederbörande rektors förslag för hvarje skola särskildt. Det har icke kunnat undvikas, att åtskilliga oegentligheter derigenom uppstått. Då det icke visat sig olika behof i detta afseende i olika landsändar, och då det, i synnerhet efter feriernas inskränkning, torde vara af vigt för såväl föräldrar som lärare att tidigt erhålla kännedom om lästerminernas början och slut, anser jag lämpligast, att dagarne härför bestämmas af lagen, men att Kongl. Maj:t, om de fastställda dagarne i följd af lokala förhållanden befinnas mindre ändamålsenliga för en eller annan orts skolor, må på särskild derom gjord ansökan för denna eller dessa skolor bestämma andra dagar.

I min tanke skulle höstterminen lämpligen kunna taga sin början den 26 augusti och sluta den 20 december samt vårterminen börja den 16 januari och sluta den 20 juni, hvarvid den bestämmelsen kunde tillfogas, att om sålunda en termins början skulle infalla på söndag, den må uppskjutas till näst följande söckendag, samt att, om en termins sista dag skulle inträffa på en söndag, avslutningen må ske å närmast föregående söckendag.

De ändringar i nu gällande bestämmelser om undervisningsplan och undervisningstid, som enligt min tanke borde vidtagas, äro således:

Ändringar i undervisningsplan och undervisningstid.

att antalet af skolans undervisningsämnen minskas, i det att filosofisk propedeutik och hebreiska språket utgå ur undervisningsplanen;

att de skriftliga hemarbetena, särskildt öfningarna i latinskrifning i de högsta afdelningarna, något inskränkas;

att antalet undervisningstimmar i läsämnen minskas, i synnerhet i de högre klasserna;

att månadsloftet i dess nuvarande form upphör och ersättes af regelbundna, genom arbetsordningen bestämda skrifningar å lärorummet;

att sångundervisningen i alla klasser blir så till vida valfri, att lärjunge på målsmans skriftliga anhållan derifrån befrias;

att gymnastik dagligen må öfvas med alla lärjungar, som icke af helsoskäl blifvit derifrån befriade, dock med den jemkning, som i vissa klasser kan anses böra ifrågakomma, om vapenöfning under dagen skall ega rum;

att 3 timmar i veckan anslås till gymnastik och vapenöfning för hvarje klass;

att rektor bemyndigas att, der så lämpligen kan ske, efter samråd med skolläkaren och gymnastikläraren, för svagare lärjungar anordna särskilda, för dem lämpade gymnastiklektioner en half timme dagligen;

att gymnastikläraren må, så ofta han finner sådant lämpligt, använda den åt gymnastik anslagna tiden till öfvande af fria lekar, samt att lämplig person, der sådan står att finna, förordnas att dagligen å viss tid vara tillstädes å lekplatsen för att ordna och leda lärjungarnes fria lekar;

att militäröfningarna utsträckas till hela läsåret, samt att 2 timmar i veckan, tid för utmarscher oberäknad, anslås för detta ändamål;

att sådan jemkning vidtages i de nu gällande inträdesfordringarna till första klassen, att de, utan att minskas, bättre stämma öfverens med folkskolans undervisningsplan;

att läsåret förlänges till 39 veckor, hvori dock inräknas ledighet under en vecka vid påsk och en half vecka vid pingst, men icke den tid, som för vissa lärjungar upptages af inträdes- och flyttningspröfningar;

att, der icke Kongl. Maj:t på gjord framställning annorlunda bestämt, höstterminen skall taga sin början den 26 augusti och sluta den 20 december samt vårterminen börja den 16 januari och sluta den 20 juni, äfvensom att, i fall någon af de för terminernas början eller slut bestämda dagarne infaller på söndag, början må uppskjutas till näst följande, men afslutningen framflyttas till näst föregående söckendag;

att ordinarie lärares tjänstgöringspenningar samt vikariers och extra lärares arvoden må beräknas efter 40 arbetsveckor om året;

att examen med de fem lägre klasserna vid höstterminens slut må upphöra;

att den eforus och rektor medgifna rätt att bevilja läroverket ledighet, när hård väderlek, marknad, allmän högtidlighet eller annan giltig anledning förekommer, må så begränsas, att den sålunda meddelade

ledigheten under ett läsår icke må tillhoppa öfverstiga 6 arbetsdagar, i hvilken tid dock icke inräknas den ledighet under 2 eller 3 dagar, som gifves för förberedelser till årsexamen.

Såsom resultat af sina hygieniska undersökningar yrkar läroverks-^{De hygieniska förhållandena.}komitén:

att någon lindring i arbetstiden å lärorummet bör beredas de allmänna läroverkens lärjungar;

att föreskrifter om tiden för lärjungarnes hemarbeten, afseende att begränsa och reglera dessa, böra lemnas; samt

att större uppmärksamhet än hittills bör egnas åt de hygieniska förhållandena vid läroverken.

Angående de båda förstnämnda yrkandena har jag redan i det föregående yttrat mig. Hvad åter angår det i sista punkten upptagna, så förtjenar det utan tvifvel ett noggrant beaktande, då det, såsom äfven förut blifvit antydt, visat sig att antalet svaga och sjukliga lärjungar vid våra läroverk är synnerligen stort på alla skolstadier.

Med afseende på anordnandet af den påyrkade hygieniska tillsynen föreslår åter komitén, att vid de fullständiga och femklassiga läroverken må anställas dels en skolläkare, dels ett hygieniskt biträde.

Skolläkaren, för hvilken instruktion skulle fastställas af eforalstyrelsen eller, om denna upphörde, af lokalstyrelsen, skulle hufvudsakligen hafva till åliggande:

att hvarje läsår å bestämda tider anställa noggrann undersökning rörande samtliga lärjungars kroppsbeskaffenhet och helsotillstånd, hörsel- och synförmåga, längd och vikt;

att kostnadsfritt vårda medellöse lärjungar;

att, då smittosam sjukdom yppas bland lärjungarne eller inom deras närmaste omgifning, lemna nödiga föreskrifter och vidtaga på honom ankommande åtgärder;

att minst en gång i månaden verkställa hygienisk inspektion i läroverket och öfver resultatet afgifva rapport;

att vid hvarje läsårs slut afgifva redogörelse för de hygieniska och sanitära förhållandena vid läroverket; samt

att vid uppförande af nya skolbyggnader meddela utlåtande samt tillhandagå med råd och upplysningar.

Skolläkaren skulle äfven hafva säte och stämma i skolstyrelsen vid behandling af frågor, som röra lärjungarnes fysiska vård samt skolans hygien.

Det hygieniska biträdet skulle åter, efter tillsägelse hos rektor och

på hans anmodan, biträda läkaren vid dennes förrättningar i skolan och särskildt gå honom till handa vid undersökningarna i början och slutet af läsåret. Vidare skulle till dess åliggande höra att förrätta mätning och vägning af lärjungarne samt att verkställa undersökning af luften i skolrummen.

Skolläkarens lön skulle utgöras dels af en årlig afgift af 1 krona för hvarje lärjunge, dels af ett af statsmedel utgående belopp, som vid fullständigt läroverk föreslås till 150 kronor och vid femklassigt läroverk till 100 kronor. Det hygieniska biträdet skulle af statsmedel uppbära i årligt arvode vid fullständigt läroverk 200 kronor, vid femklassiskt 150 kronor.

Vid de af komitén föreslagna kommunalskolorna skulle deremot den hygieniska tillsynen utöfvas af skolläkaren ensam »mot föreslaget arvode».

Behovvet af läkares biträde vid öfvervakandet af läroverkens hygieniska förhållanden har hos oss länge varit erkänt. Också föreskrifver nu gällande skolstadga, att vid läroverk, der erforderliga medel för sådant ändamål finnas, genom rektors försorg må antagas en läkare, som vårdar medellöse lärjungar vid inträffande sjukdomsfall, undersöker de omständigheter, som kunna menligt inverka på lärjungarnes helso-tillstånd, samt tillhandagår rektor med råd och upplysningar om undanrödjande af för handen varande olägenheter. Och med afseende på skolläkarens särskilda åligganden är vidare bestämdt, att han vid hvarje lästermins början och mot dess slut bör anställa besigtning å läroverkets samtliga lärjungar samt på grund af deröfver gjorda anteckningar icke allenast afgifva utlåtande, hvilka bland dem böra från samtliga gymnastik- och vapenöfningar eller från vissa af dem afhållas, utan ock senast en månad efter hvarje lästermins slut till rektor aflemna redogörelse för helsotillståndet bland lärjungarne under terminen enligt formulär, som af medicinalstyrelsen meddelas.

Då emellertid medel för ifrågavarande ändamål vid åtskilliga läroverk helt och hållet saknats, vid andra varit otillräckliga till ersättning för fullgörandet af alla ofvan angifna åligganden, så har skolläkareinstitutionen icke kunnat vinna nödig fasthet. Jag anser mig därför böra instämma i hvad komitén i afseende å skolläkare föreslagit, hvilket ock blifvit af de medicinska myndigheterna tillstyrkt. Blott i en punkt afviker min uppfattning från komiténs. Jag kan nemligen icke finna, hvarför olika instruktioner skulle behöfva utfärdas för de särskilda skolornas läkare, ej heller synes mig läroverkens vare sig eforal- eller lokalstyrelser fullt lämpliga att uppgöra och utfärda dessa instruktioner, utan anser jag detta böra tillkomma medicinalstyrelsen, som dervid ju,

om så finnes nödigt, kan inhemta skolmyndigheternas yttranden i ämnet.

Då den aflöning, komitén föreslagit för skolläkarne, är skäligen knapp, och jag icke för närvarande finner mig kunna deri föreslå någon höjning, torde det möjligen blifva nödvändigt, att något inskränka de fordringar, som af komitén ställas på skolläkaren. Särskildt torde han kunna befrias från skyldigheten att mäta och väga lärjungarne. Genom dessa hvarje termin återkommande mätningar och vägningar skulle nemligen samlas ett material, som i sitt obearbetade skick vore utan värde och hvars bearbetning skulle kosta betydliga summor, såsom man lätt kan finna, om man kastar en blick på kostnaderna för läroverkskomiténs arbeten i detta afseende*).

Men kunna berörda mätningar och vägningar, åtminstone för det närvarande, lemnas å sido, så torde det hygieniska bitrådet blifva i det närmaste obehöfligt. Ty sedan dessa undantagits, synas bitrådets göromål antingen vara af tillfällig art, såsom undersökningen af luften i skolrummen, eller något, som egentligen redan åligger rektor, såsom tillsynen öfver renhållning, ventilation, belysning, uppvärmning m. m. Skulle det visa sig, att rektor ej kan medhinna att sjelf utföra alla de magtpåliggande göromål, som blifvit honom ålagda, synes det vara ändamålsenligare att höja anslaget till rektorernas skrifbitråden, så att dessa kunna af rektorerna användas äfven till uppdrag af nu ifrågasvarande art, än att skapa en ny tjänsteman, hvars verksamhetsfer blefve så obestämd som den hygieniske assistentens.

Såsom ofvan nämnts, har komitén ansett, att skolläkare bör anställas äfven vid de s. k. kommunalskolorna samt förses med arfvode. I den för berörda skolor föreslagna staten har dock intet dylikt arfvode upptagits. Det måste därför antagas, att komiténs mening varit, att den afgift af 1 krona för hvarje lärjunge, som från någon af skolans kassor skulle utbetalas till skolläkaren, för läkaren vid dessa skolor skulle utgöra lämpligt arfvode. Mig synes emellertid detta blifva väl litet, helst lärjungeantalet vid skolor med 3 à 4 lärare icke kan blifva synnerligen stort och läkaren vid dessa skolor torde böra hafva ungefär

---

*) Härmed vill jag ingalunda hafva sagt, att icke mätningar och vägningar af detta slag kunna hafva stor vetenskaplig betydelse, men jag håller före att det dervid är af vigt, att det är *just samma* lärjungar, som mätas och vägas den ena gången efter den andra. Ty kan man ej vara säker härpå, förlora de största delen af sitt vetenskapliga värde. Jag anser därför lämpligast, att dylika undersökningar utföras af en eller annan därför intresserad skolläkare under en längre tidrymd och att det sålunda samlade materialet derpå med understöd af statsmedel bearbetas.

samma åligganden i afseende å besigtningar, rapporter m. m. som lärkarne vid öfriga skolor. Härom får jag emellertid tillfälle att längre fram närmare yttra mig.

Med afseende på den hygieniska tillsynen vid läroverken hemställer jag således att Eders Kongl. Maj:t må föreslå Riksdagen:

att vid hvarje högre eller femklassigt allmänt läroverk må anställas en läkare för att utöfva tillsynen öfver lärjungarnes helsotillstånd och biträda rektor vid öfvervakandet af de hygieniska anordningarna vid läroverket; samt att skolläkaren må såsom arfvode uppbära dels af läroverkets ljus- och vedkassa 1 krona om året för hvarje under höstterminen närvarande lärjunge, dels af statsmedel årligen: vid de högre läroverken 150 kronor, vid de femklassiga 100 kronor.

Löne- och pensionsreglering för lärare.

Sedan särskilde komiterade i ett den 17 maj 1879 afgifvet betänkande, angående löne- och pensionsreglering för lärare vid rikets allmänna läroverk, vissa pedagogier, folkskolelärareseminarierna samt seminarium för bildande af lärarinnor, meddelat redogörelse rörande dessa lärares tjänstgöringsskyldighet och löneförmåner samt afgifvit förslag till löne- och pensionsreglering för lärarne vid de högre och de femklassiga allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskolelärareseminarierna äfvensom angående beredande af tillfällig löneförbättring åt lärarne vid såväl de treklassiga allmänna läroverken som de två- och enklassiga pedagogierna, under förutsättning af förhöjda terminsavgifternas införande vid de allmänna läroverken och pedagogierna. De härvid föreslagna närmare bestämmelserna voro:

Kongl. proposition till 1882 års Riksdag

att lärjungarne vid de allmänna läroverken och de tvåklassiga pedagogierna skulle utom förut bestämda avgifter erlagga en terminlig, till statsverket ingående avgift till belopp af 30 kronor för lärjunge i sjetta och sjunde klasserna samt 20 kronor för lärjunge i öfriga klasser, dock att medellöse lärjungar till högst 15 procent och mindre bemedlade till högst 20 procent af hela närvarande lärjungeantalet i hvardera gruppen af klasser skulle kunna befrias, de medellöse från hela och de mindre bemedlade från halfva den nya avgiften; äfvensom

a) med afseende på de högre allmänna läroverken,

att lärarne vid dessa läroverk finge åtnjuta följande aflöning: rektorer: lönegrader 1) 3,500 kronor, 2) 4,000 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor; lektorer: lönegrader 1) 2,100 kronor, 2) 2,600 kronor, 3) 3,100 kronor, 4) 3,600 kronor, tjänstgöringspenningar 1,400 kronor; adjunkter: lönegrader 1) 1,500 kronor, 2) 2,000 kronor, 3) 2,500 kronor, 4) 3,000 kronor, tjänstgöringspenningar 1,000 kronor; musiklärare: lönegrader 1)

1,000 kronor, 2) 1,200 kronor, 3) 1,400 kronor; *gymnastiklärare*: lönegrader 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor; *teckningslärare*: lönegrader 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgäfvdes lärarne efter dittills gällande grunder; samt

att teckningslärare skulle vara skyldig tjenstgöra för lönen intill 16 timmar i veckan; att ytterligare tjenstgöringsskyldighet intill 4 timmar i veckan skulle af eforus kunna honom åläggas mot ersättning af 75 kronor för hvarje timme i veckan under helt läsår åt lärare i första och andra lönegraderna och af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden; att i öfrigt de i nådiga cirkuläret den 18 maj 1878 meddelade bestämmelser rörande teckningslärarne skulle lända till efterrättelse;

b) i afseende på *de femklassiga läroverken*,

att lärarne vid dessa läroverk skulle sålunda aflönas: *rektorer vid läroverk i Stockholm*: lön 3,200 kronor och tjenstgöringspenningar 1,300 kronor; *rektorer vid öfriga läroverk*: två lönegrader 1) 2,700 kronor, 2) 3,200 kronor, tjenstgöringspenningar 1,300 kronor; *kolleger*: lika med adjunkter vid de högre allmänna läroverken; *musiklärare*: lön 500 kronor; *gymnastik- och teckningslärare*: lika med nuvarande aflöning;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgäfvdes lärarne efter då gällande grunder;

c) med afseende på *de treklassiga allmänna läroverken* samt *de två- och enklassiga pedagogierna*:

att lärarne vid dessa läroverk skulle erhålla tillfällig löneförbättring, så att hela aflöningen uppginge till följande belopp: *rektorer vid de treklassiga läroverken*: lönegrader 1) 2,500 kronor, 2) 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; *rektorer vid tvåklassiga pedagogier*: lönegrader 1) 2,000 kronor, 2) 2,500 kronor, 3) 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; *kolleger vid de treklassiga läroverken och de tvåklassiga pedagogierna*: lika med adjunkter vid högre allmänna läroverk; *lärare vid enklassiga pedagogier*: lön 2,000 kronor; *musik-, gymnastik- och teckningslärare*: lika med nuvarande aflöning;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgäfvdes kollegerna efter dittills gällande grunder, men att rektorerna vid de treklassiga läroverken och tvåklassiga pedagogierna måtte efter 10 års tjenstgöring, räknadt från början af kalenderåret näst efter det, då fullmagt första gången erhöles såsom ordinarie lärare, uppflyttas i andra lönegraden och de sistnämnda efter ytterligare 5 års tjenstgöring i tredje lönegraden;

att tjenstgöringspenningarna skulle för alla lärare och lärarinnor, rektorerna undantagne, beräknas utgå för läsår eller för ett visst antal läs-

veckor; att de i rektorernas aflöning ingående tienstgöringspenningar skulle beräknas utgå för kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som af Kongl. Maj:t fastställdes; samt att tienstgöringspenningarna icke finge af tienstens innehafvare uppbäras under tienstledighet, dock att, om rektor eller lektor, som vore domkapitelsledamot, endast åtnjöte ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tienstgöringspenningarna icke skulle ske;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt berörda lönereglering komme lärare till del, skulle gälla som vilkor: 1) att lärare, som enligt dittills gällande stat vore berättigad till ersättning för indelt lön, skulle frånträda sin rätt till nämnda ersättning; 2) att innehafvare af löner, i hvilka inginge afkomst af prebendehemman och lägenheter eller andra särskilda förmåner utom kontanta penningar, finge tillträda ifrågavarande löneförbättring endast under vilkor att, sedan en undersökning af dessa förmånens beskaffenhet samt uppskattning af deras ekonomiska värde egt rum, vara underkastade antingen förmånernas indragning till statsverket mot ersättning i penningar till det belopp, hvartill de vore i stat beräknade, eller den minskning i statsverkets löneanslag för tienst, som kunde i vederbörlig ordning varda beslutad, dock icke till större belopp än som motsvarade den löneförbättring, som löntagaren vid nu föreslagen lönereglering komme att vinna; 3) att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för vissa lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärlige, inträda i tienstgöring vid annat läroverk, helst inom stiftet, skulle åligga äfven öfrige vid de högre och de femklassiga allmänna läroverken anstälde lärare, intill dess de uppnått 45 års ålder; samt 4) att lärare skulle vara skyldig att från tienst afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sammanhang med denna lönereglering komme att fastställas;

att hvarje lärare, som blefve utnämnd till tienst, med hvilken rätt till särskilda förmåner vore förenad, skulle vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kongl. Maj:t framdeles kunde finna lämpligt besluta, till ett belopp icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skäligh uppskattning uppginge;

att, med undantag för gymnastiklärarne, öfrige ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets högre och femklassiga allmänna läroverk skulle hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tienstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tienst

sten afgå, Kongl. Maj:tt dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvades i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma kvarstå;

att ordinarie gymnastiklärare vid förenämnda läroverk, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skulle under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension, som nästföregående moment innehåller beträffande öfrige lärare;

att vid dessa läroverk anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjenst bestrida, måtte, derest det blefve behörigen styrkt, att anledning icke förefunnes till antagande, det han eller hon kunde återvinna tjenstbarhet, kunna äfven utan egen ansökning före uppnådd pensionsålder från tjensten skiljas mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten, hvilken pension skulle för lärare eller lärarinna, hvars aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befunne sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehade tjenst, för hvilken inga lönegrader funnes, skulle så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjenstår afdroges en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt att för lärare och lärarinna, hvars aflöning icke vore på förenämnda sätt fördelad, pensionen skulle utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjenstår, som felades i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent; samt slutligen

att Riksdagen i sammanhang härmed jemväl måtte för sin del medgifva, att de prebendehemman och lägenheter samt andra förmåner af privilegii natur, som vore lärare vid de allmänna läroverken och pedagogierna på lön anslagna, finge, i den mån det kunde ske utan förnärmande af nuvarande innehafvares rätt eller rubbning uti enskildes genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas.

Denna Kongl. Maj:ts framställning tillstyrktes af statsutskottet i hvad den rörde förhöjda terminsavgifter af de allmänna läroverkens lärjungar obetingadt, men beträffande löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken blott så till vida, att de för ändamålet åskade beloppen skulle beviljas på extra stat för år 1883; och ansåg utskottet, att vid sådant förhållande hvarken de vilkor, som uppstått för löneförhöjningens åtnjutande

*Statsutskottets
utlåtande.*

på ordinarie stat, eller förändring i sättet för lärarnes pensionering för tillfället borde ifrågakomma.

I sin motivering af detta beslut yttrar sig utskottet sålunda:

»Den grundsats, som nu är i fråga att här införas, eller att lärjungarne vid statens allmänna läroverk böra i någon mån bidraga äfven till bestridandet af kostnaderna för lärarnes aflöning, är visserligen i denna form ny i vårt land, men på sätt komiterade jemväl anført, deremot tillämpad i andra länder och särskildt i våra grannländer. Enligt utskottets åsigt kan det äfven anses rätt och skäligt att personer, som befinna sig i den ekonomiska ställning, att de kunna bekosta eller i allt fall bidraga till utgifterna för sina barns undervisning, icke erhålla denna undervisning så godt som för intet af staten. Genom bestämmandet af en högre afgift vinnas dessutom den ur så väl allmän som enskild synpunkt beaktansvärda fördelen, att ej allt för många ynglingar lockas in på den mödosamma studiebanan eller frestas till att för länge fortsätta sin skolgång utan att därför hafva tillräckliga anlag eller i längden kunna bära de uppoffringar, som dermed äro förenade, om de skola vinna verklig eller för staten afsevärd förkofran i bildning. För desse är det nemligen utan tvifvel mycket lyckligare att i tid välja en annan lefnadsriktning och sålunda på en gång mer gagna sitt land och vida bättre vinna sin utkomst.»

»Väl torde å andra sidan mot afgiftsförhöjningen invändas, att derigenom tilläfventyrs begåfvade ynglingar ur de fattigare samhällsklasserna skulle kunna beröfvas tillfälle till förvärfvande af kunskaper, som kunde göra dem skickliga till utöfvande af en gagnande verksamhet; men, enligt utskottets öfvertygelse, saknar en dylik invändning väsentlig betydelse, enär helt säkert, med den föreslagna rättigheten till befrielse för ett ej oväsentligt antal lärjungar antingen från hela, eller ock för de så kallade mindre bemedlade från halfva den ifrågasatta nya afgiften, knappast någon yngling, som visar verklig håg och fallenhet för studier samt genom flit och godt uppförande gör sig förtjent af sådan befrielse, på grund af bristande tillgångar skulle behöfva försaka den högre offentliga undervisningen, utan tvärtom sådana ynglingar i och genom förändringen med större lätthet skulle komma framåt än nu är fallet, då anlagen hafva mindre att betyda i fråga om möjligheten till skolgång.»

»Beträffande vidare frågan om lärarnes löne- och pensionsreglering, har utskottet velat erinra derom, att hittills icke någon dylik reglering för dem blifvit stäld i samband med de lönerogleringar, som under senare tiden egt rum för flertalet öfrige tjenstemän, hvaraf också följt, dels att lärarnes löneförmåner ej, såsom andre tjenstemäns, äro fördelade i lön och

tjenstgöringspenningar och dels att lönebeloppen för lärarne i allmänhet äro lägre. Att detta förhållande påkallar rättelse, torde vara så mycket mer uppenbart, som det är att befara att, om än sökande till lärarebeställningar fortfarande skulle stå att finna, åt detta kall dock icke skulle vilja egna sig personer med den duglighet och förmåga, som de allt mer ökade anspråken på undervisningen nu mer än förr med nödvändighet ställa på läraren, om han skall kunna rätt fullgöra sitt särdeles viktiga och ansvarsfulla värf.»

»Då emellertid i båda de motioner, öfver hvilka det tillhör utskottet att här äfven yttra sig, frågan om lärarnes lönereglering blifvit stald i samband med ifrågasatta förändringar i afseende å läroverkens organisation samt ett sådant samband jemväl blifvit i statsrådsprotokollet antydt, torde böra tillses, att löneregleringen icke må genomföras på sådant sätt, att derigenom hinder läggas i vägen för de påyrkade förändringarna, derest dessa i öfrigt skulle befinnas ändamålsenliga, i hvilket hänseende, enligt hvad till statsrådsprotokollet blifvit yttradt, utredning torde vara att förvänta utaf en komité af sakkunnige och för den allmänna bildningen intresserade män.»

Mot utskottets beslut reserverade sig de af Andra Kammaren valde ledamöterna, hvilka yrkade, att utskottet på angifna skäl skulle förklara, att det, ehuru med allt erkännande af ärendets stora vikt och betydelse samt af lärarens berättigade anspråk på erhållande af en efter omfattningen och vigten af hans tjänsteåligganden afpassad aflöning, äfvensom af billigheten att de mera bemedlade, hvilkas söner i regeln torde få anses, om icke mest anlita, dock fullständigast begagna sig af de allmänna läroverken, böra genom högre terminsafgifter mera än nu bidraga till kostnaden för den offentliga undervisningen, icke för närvarande kunnat biträda Kongl. Maj:ts föreliggande proposition.

Första Kammaren biföll statsutskottets hemställan, under det att Andra Kammaren beslöt i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, dervid särskildt betonande de skäl och omständigheter, som i reservationen vid punkten I blifvit anförda. Sedan Kamrarne sålunda stannat vid olika beslut, beslöts genom gemensam omröstning att för beredande af löneförbättring för lärarne vid de allmänna läroverken, med tillämpning af de i statsrådsprotokollet angifna grunder, med hälften af de belopp, som blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna, skulle på extra stat för år 1883 anvisas såsom förhöjning i anslaget till de allmänna läroverken 336,975 kronor.

Riksdagens
beslut.

De följande Riksdagarne hafva år för år för detta ändamål beviljat

Bih. till Riksd. Prot. 1887. 1 Saml. 1 Afd. 19 Häft.

samma belopp och dertill äfven för beredande af löneförbättring för lärarne vid pedagogierna enligt samma grunder ett belopp af 8,750 kronor.

Lärarnes nu-
varande löne-
förmåner.

Under de senare åren hafva sålunda lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna åtnjutit följande aflöning:

rektorer: vid de högre allmänna läroverken 4,500 kronor och efter tio års tjänstgöring såsom rektor vid sådant läroverk 5,000 kronor; vid de femklassiga läroverken i Stockholm 4,000 kronor; vid de öfriga femklassiga läroverken 3,500 kronor och efter tio års tjänstgöring såsom rektor vid femklassigt läroverk 4,000 kronor; vid de treklassiga läroverken 3,000 kronor och efter 15 års tjänstgöring såsom ordinarie lärare 3,500 kronor; vid de tvåklassiga pedagogierna 2,500 kronor samt efter femton års tjänstgöring i egenskap af ordinarie lärare 3,000 kronor och efter tjugu års dylik tjänstgöring 3,500 kronor; hvarförutom dessa rektorer af vederbörande kommuner åtnjutit fri bostad eller hyresersättning;

lektorer vid de allmänna läroverken: fem lönegrader å 2,500, 3,000, 3,500, 4,000 och 4,500 kronor, med uppflyttningsrätt från lägre till närmast högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjänstgöring;

adjunkter vid de högre läroverken samt kolleger vid de lägre läroverken och de tvåklassiga pedagogierna: fem lönegrader å 1,500, 2,000, 2,500, 3,000 och 3,500 kronor, med uppflyttningsrätt lika som lektorer;

lärare vid enklassiga pedagogier: 1,500 kronor jemte fri bostad;

musiklärare: vid de högre läroverken tre lönegrader å 750, 1,000 och 1,250 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lektorer och adjunkter; vid de femklassiga läroverken 450 kronor; vid de treklassiga läroverken 300 kronor; vid de tvåklassiga pedagogierna 200 kronor;

teckningslärare: vid de högre läroverken tre lönegrader å 1,000, 1,250 och 1,500 kronor, med uppflyttningsrätt enligt samma grunder som lektorer och adjunkter; vid de femklassiga läroverken 600 kronor, vid de treklassiga läroverken 300 kronor; hvarjemte samtliga teckningslärare ega rätt att efter vissa grunder åtnjuta särskildt arfvode för de undervisningstimmar, som åläggas dem utöfver ett visst antal i veckan;

gymnastiklärare vid de högre läroverken tre lönegrader å 1,000, 1,250 och 1,500 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till högre lönegrad enligt samma grunder som lektorer och adjunkter; vid de femklassiga läroverken 600 kronor; vid de treklassiga läroverken och de tvåklassiga pedagogierna 300 kronor;

hvertill bör läggas den löneförbättring, som Riksdagen på extra stat beviljat för åren 1883—1887, utgörande för
rektorer vid allmänt läroverk och tvåklassig pedagogi 250 kronor;
lektorer, adjunkter och kolleger i första, andra, tredje eller fjärde lönegraden 500 kronor, i femte lönegraden 250 kronor;
lärare vid enklassig pedagogi 250 kronor;
musiklärare vid högre läroverk, hvilken uppstår lön i första lönegraden, 125 kronor, i andra lönegraden 100 kronor och i tredje lönegraden 75 kronor;
musiklärare vid femklassigt läroverk 25 kronor;
gymnastik- och teckningslärare vid högre läroverk, hvilka uppbära lön i första lönegraden, 100 kronor, i andra lönegraden 75 kronor och i tredje lönegraden 50 kronor.

De skäl, som af förbemälda komiterade äfvensom af statsutskottet vid 1882 års riksdag anfördes för höjandet af de terminliga afgifter, som utgå från de allmänna läroverkens lärjungar, samt för behöfligheten och billigheten af löneförbättring för nämnda läroverks lärare, kvarstå ännu lika giltiga. 1882 års Riksdag kan äfven anses hafva i princip godkänt dessa förslag, ehuru den icke fann lämpligt att för tillfället lemna sitt bifall till deras genomförande, emedan den ansåg, att dessa frågors definitiva lösning borde ske i sammanhang med en ifrågasatt förändring af läroverkens organisation och en förlängning af läsåret. Då emellertid nu en fullständig plan till läroverkens omorganisation föreligger och deri ingår såsom ett viktigt moment en rätt betydlig förlängning af lärarnes arbetstid; och då intet af vikt anmärkts mot de särskilda bestämmelser, som innehållas i Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen angående löneförbättring för lärare vid de allmänna läroverken, utan dessa fastmera godkändes så till vida, att det å extra stat beviljade beloppet bestämdes att utgå i enlighet med de i oförmälda framställning angifna grunder, så anser jag mig böra i det hela oförändrade ånyo framlägga berörda förslag. Endast i några få punkter har jag att föreslå mindre väsentliga ändringar.

Hvad först förhöjningen af terminsafgifterna vidkommer, föreslår läroverkskomitén i detta hänseende följande bestämmelser:

1) att lärjunge, som är vid allmänt läroverk inskrifven, skall för hvarje termin erlägga:

A) till statsverket:

inom 1:sta, 2:dra och 3:dje klasserna kr. 10;

» 4:de och 5:te klasserna kr. 20;

» 6:te och 7:de » » 30;

*Ny löne-
reglering för
lärarne.*

*Förhöjning af
lärjungarnes
terminsafgif-
ter.*

B) till läroverkets kassor:

1:o till *ljus- och vedkassan* den afgift, hvarom i läroverksstadgan § 136 mom. 1 talas;

2:o till *biblioteks- och materielkassan* 4 kronor 50 öre;

3:o till *byggnadsfonden* 5 kronor;

2) att befrielse från *samtliga* de under A) samt B) 2:o och 3:o i föregående punkt nämnda afgifterna kan beviljas *medellöse* lärjungar, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande anses böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från *halfva* beloppet af *samtliga* dessa afgifter kan beviljas *mindre bemedlade* lärjungar, som uppfylla det för hel befrielse i föregående moment stadgade vilkor;

att lärjunge ej må från erläggande af ifrågavarande afgifters vare sig *hela* eller *halfva* belopp erhålla befrielse för den termin, under hvilken han blifvit vid läroverket inskrifven; dock att denna bestämmelse icke skall gälla *den* lärjunge, som vid höstterminens början söker inträde vid högre läroverk, efter att vid näst föregående vårtermins slut hafva vid lägre allmänt läroverk vunnit flyttning från detta läroverks högsta klass;

3) att ej i någon *årsafdelning* mer än 15 % af afdelingens hela lärjungeantal må erhålla *hel* befrielse och ej mer än 20 % *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvas nödigt, *två* halfva befrielser må kunna ersätta *en* hel sådan eller omvänt, blott att hela det för hvarje termin inom årsafdelningen debiterade afgiftsbeloppet ej understiger 75 % af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift (de olika linierna inom samma årsafdelning betraktas vid denna beräkning såsom ett helt);

att vid bestämmandet af det antal lärjungar, som inom hvarje årsafdelning kan erhålla sådan befrielse, hvarom här talas, de lärjungar ej må tagas i beräkning, hvilka enligt föregående punkt ej kunna för terminen till sådan befrielse ifrågakomma;

4) att befrielsen beviljas, efter företedda' intyg om de härvid ifrågakommande lärjungarnes lefnadsvilkor, genom läroverkskollegiets beslut, hvilket underställes efori eller möjligen blifvande lokalstyrelses pröfning och stadfästelse;

5) att uppbörden af *samtliga* de i första punkten nämnda afgifterna verkställas på utsatt tid, 14 dagar efter det tillkännagifvande blifvit gjordt om de enligt föregående punkt beviljade afgiftsbefrielser, och senast 6 veckor efter terminens början;

6) att uppbörden af den under A) i första punkten nämnda afgiften redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni och för höstterminen före december månads slut; samt att de öfriga afgifterna förvaltas och redovisas så, som i §§ 136 och 137 af gällande läroverksstadga föreskrifves;

7) att lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade afgifter, skall från läroverket uteslutas och ej må vare sig i detta eller annat af staten bekostadt eller understödt läroverk intagas, förr än den resterande afgiften blifvit gulden;

att, om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskar erhålla afgangsbetyg, sådant må för honom utfärdas; dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att de stadgade afgifterna erlägga.

Hvad komitén här föreslagit, synes mig i allmänhet väl grundadt. Särskildt torde dess förslag att nedsätta terminsafgiften för lärjungarne i de tre lägsta klasserna till 10 kronor förtjena beaktande. Derigenom att afgiften i dessa klasser göres så låg, kunna föräldrar och målsmän utan större uppoffringar låta sina söner och myndlingar pröfva sin håg och förmåga för studier; och en icke ringa del af de olägenheter, förhöjda terminsafgifter medföra, är dermed undanröjd. Emellertid torde en ytterligare nedsättning i terminsafgifterna icke blott i de tre lägsta utan äfven i 4:de och 5:te klasserna böra ega rum å den s. k. praktiska linien. Då denna linie är afsedd att upptaga lärjungar, som efter några få års studier skola utgå i det praktiska lifvet, är tydligt att denna linie företrädesvis kommer att väljas af medellöse och mindre bemedlade lärjungar, med afseende å hvilka de beräkningar, komitén gjort angående lärjungarnes förmåga i allmänhet att bära förhöjda terminsafgifter, icke gälla. Lämpligt torde därför vara att för lärjungarne å den föreslagna praktiska linien bestämma de till statsverket ingående terminsafgifterna till blott hälften af det belopp, med hvilket de utgå af lärjungarne å öfriga linier.

Beträffande de följande punkterna af komiténs förslag, synes mig den i 2:dra punktens 3:dje moment innehållna bestämmelsen väl sträng, ty mer än en gång torde komma att inträffa, att en nyintagen lärjunge kan med fullt tillförlitliga intyg styrka framstående fallenhet för studier, synnerlig flit, godt uppförande och stor fattigdom; och det vore dock hårdt, om en sådan icke skulle kunna komma i fråga till befrielse ens från de afgifter, från hvilka han nu på grund af sin medellöshet eger rätt att befrias.

Äfven bestämmelserna i 3:dje och 4:de punkterna skulle jag vilja

formulera något annorlunda. Jag anser visserligen att frågan om befrielse bör närmast afgöras för hvarje årsklass eller årsafdelning särskildt; men om härvid befrielse i någon klass eller afdelning icke blifvit medgifven till 25 % af det totala beloppet, skulle ytterligare befrielse kunna medgifvas i annan till samma skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 eller 6—7) hörande klass, blott icke befrielse medgäfves från mer än 25 % af det belopp, som utan befrielse skulle erlagts af de till ifrågavarande skolstadium hörande lärjungarne.

Att, såsom komitén föreslår i 4:de punkten, fortfarande öfverlåta åt lärarekollegiet ensamt att besluta angående befrielser från terminsavgifterna, synes mig ej vara fullt lämpligt. Ty sedan dessa avgifter blifvit så betydligt höjda, torde för fullgörande af detta uppdrag fordras noggrannare kännedom om ortens befolkning och dess förmögenhetsvilkor, än som kan förutsättas hos kollegiets medlemmar. Jag anser därför ändamålsenligast att uppdraga detta värf åt en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje fall gäller, samt två af lärarekollegiet, en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af landstinget valde ledamöter.

Beträffande beräkningen af den inkomst, som af berörda avgifter skulle tillflyta statsverket, så har komitén dervid dels utgått från lärjungeantalet vid en enda tidpunkt, höstterminens början 1882, dels vid sjelfva räkningen gjort ett par misstag, hvarigenom det lärjungeantal, af hvilket avgifter beräknats, blifvit med 342 för stort. Å ena sidan har nemligen komitén i den tabell öfver lärjungarnes ekonomiska vilkor (II. Kap. VIII, Tab. 6—10), som lagts till grund för beräkningen, uppgifvit lärjungeantalet vid de högre läroverken 43 och vid de femklassiga 20 högre, än det i sjelfva verket var, enligt hvad tabellerna öfver lärjungeantalet höstterminerna 1873—1883 (II. Kap. IX, Tab. 5. 6) upplysa; och å andra sidan har komitén underlåtit att frånräkna lärjungarne vid läroverken i Norrtelge, Enköping, Mariestad och Arboga, ehuru dessa läroverk, enligt komiténs förslag, skulle ombildas till kommunalskolor och lärjungarnes terminsavgifter i följd deraf ingå till kommunen och icke till statsverket. Jag har därför låtit utföra ny beräkning af nämnda avgifter vid de högre och femklassiga läroverken och dervid utgått från medelantalet lärjungar vid början af höstterminerna 1881—1885. Enligt denna beräkning, som finnes upptagen i bil. VI e, skulle, sedan den nedsatta avgiften för lärjungarne å den praktiska linien tagits i betraktande och 10 % afdragits för möjlig minskning i

lärjungeantalet, statens behållna inkomst af ifrågavarande afgifter uppgå till 337,000 kronor i rundadt tal.

De ändringar och tillägg till de i kongl. propositionen till 1882 års Riksdag föreslagna lärarelönerna, hvarpå jag ofvan hänsyftat, angå lärarne i teckning och gymnastik samt extralärare och vikarier.

Såsom i en underdånig petition angående löneförbättring åt teckningslärarne blifvit framhållet, vxelar dessa lärares undervisningstid vid de högre läroverken högst betydligt. Så varierade den under läsåret 1884—1885 mellan 14 och 37 timmar i veckan. Enligt nu gällande bestämmelser är teckningsläraren vid ett högre läroverk skyldig att mot sin till 1,000, 1,250 eller 1,500 kronor uppgående lön undervisa 15 timmar i veckan samt åtnjuter för hvarje undervisningstimme derutöfver, om han uppbär lön i 1:sta eller 2:dra lönegraden, 75 kronor, men om han är i 3:dje lönegraden 100 kronor. En teckningslärare, som undervisar 30 timmar i veckan, uppbär således årligen 2,125 kronor, om han är i 1:sta lönegraden och, om han är i 3:dje, 3,000 kronor. Men blefve han sjuk och erhöle tjänstledighet, så förlorade han tydligen arfvodet för öfvertimmarne och måste dessutom afstå fjerdedelen af sin lön åt vikarien. Det återstode honom då att lefva af i förra fallet 750 kronor, i senare fallet 1,125 kronor. Äfven på den blifvande pensionens belopp utöfvar detta aflöningssätt ett ogynnsamt inflytande. Ty en lärare, som haft 30 timmars undervisning hvarje vecka i skolan och sålunda deråt egnat i det närmaste hela sin tid samt under tjänstetiden uppburit 3,000 kronor årligen, erhåller i pension endast 1,500 kronor. Dessa missförhållanden kunna emellertid utan någon större direkt kostnad för staten afhjelpas derigenom, att teckningslärarebefattningarna indelas i olika klasser med olika aflöning och tjänstgöringstid. Vid befattningar af 1:sta klassen torde aflöningen böra bestämmas till 2,000 kronor med tvenne ålderstillägg à 250 kronor hvartdera och en tjänstgöring af 25 timmar i veckan, vid befattningar af 2:dra klassen till 1,500 kronor med två ålderstillägg à 250 kronor och en tjänstgöring af 20 timmar i veckan, samt vid befattningar af 3:dje klassen till 1,200 kronor med två ålderstillägg à 200 kronor hvartdera samt en tjänstgöring af 16 timmar i veckan. Af 1:sta klassens teckningslärarebefattningar torde erfordras 7 och af 2:dra klassens likaledes 7, under det att de öfriga 21 skulle höra till 3:dje klassens befattningar, vid hvilka såväl aflöning som tjänstgöringstid helt och hållet öfverensstämma med dem, som i förut omnämnda kongl. proposition föreslås för samtliga teckningslärare vid högre läroverk.

Emellertid borde det icke vara en gång för alla bestämdt, till hvil-

Löneförbättring åt teckningslärare.

ken klass teckningslärarebefattningen vid hvarje läroverk skulle höra, då härigenom, i följd af vexlande förhållanden, stora oegentligheter kunde uppstå, utan borde, innan teckningslärarebefattning tillsättes, af Kongl. Maj:t afgöras, till hvilken klass den borde räknas. För den närmaste framtiden torde dylika befattningar af 1:sta klassen blifva företrädesvis behöfliga vid högre realläroverket i Stockholm, högre latinläroverket å Norrmalm, högre realläroverket i Göteborg samt högre läroverken i Malmö, Jönköping, Norrköping och Örebro. Befattningar af 2:dra klassen torde åter erfordras vid högre latinläroverket å Södermalm samt läroverken i Lund, Linköping, Upsala, Skara, Karlstad och Kalmar.

*Gymnastik-
lärares
tjänstgörings-
skyldighet och
aflöning.*

Gymnastiklärares tjänstgöringsskyldighet har hittills icke varit bestämd i visst timantal för vecka, utan hafva gymnastiklärares vid de högre läroverk, hvarest lärjungarnes antal i betydligare mån öfverstiger 200, i följd af kongl. cirkuläret den 11 december 1863, för sitt ökade arbete erhållit ett extra arfvode, hvarförutom särskildt arfvode äfven utgått för ledningen af de utsträckta militäröfningarna.

Vid genomförandet af nu föreslagna anordning af gymnastik-, vapen- och militäröfningar vid de allmänna läroverken torde emellertid blifva nödvändigt, att, såsom läroverkskomitén äfven föreslagit, ordna gymnastiklärares aflöning på samma sätt som teckningslärares, så att de för den i stat bestämda lönen åläggas ett visst antal undervisningstimmar i veckan samt erhålla särskildt arfvode för hvarje öfverskjutande timme. Och torde härvid böra upprepas den föreskrift, som redan finnes upptagen i kongl. cirkuläret den 11 december 1863, nemligen att gymnastiklärare vid högre läroverk, som icke sjelf eger erforderlig skicklighet att meddela undervisning i exercis och militäröfningar, på egen bekostnad skall aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvas behöfligt och af vederbörande godkännes.

Möjligen kommer det att i framtiden visa sig ändamålsenligt att på samma sätt, som nu föreslagits beträffande teckningslärarebefattningarna, indela gymnastiklärareplatserna i olika klasser, men då erfarenhet på detta område för närvarande helt och hållet saknas, så torde vara lämpligast att för gymnastiklärares fastställa samma villkor, som föreslagits för teckningslärare med befattning af 3:dje klassen.

*Arfvoden åt
extra lärare
och vikarier.*

Extralärare och vikarier uppbära i enlighet med kongl. cirkuläret den 30 december 1876, om de efter aflagd filosofie kandidatexamen behörigen genomgått det af gällande läroverksstadga föreskrifna profär, ett arfvode efter 1,500 kronor, men eljest efter 1,200 kronor för år räknadt; och läroverkskomitén har icke föreslagit någon höjning af dessa

arfvoden. Men tager man i betraktande att ifrågavarande lärare hafva att på eget ansvar fullgöra alldeles samma tjenstgöring, som åligger adjunkt eller lektor samt att det högsta af berörda arfvoden vid den tid, då de bestämdes, var lika med ordinarie adjunkts lön i lägsta lönegraden, och lägger man härtill, att lärarnes arbetstid enligt den nya undervisningsplanen kommer att utsträckas med flere veckor, så kan man icke undgå att finna, det dessa arfvoden äro alldeles för små både såsom ersättning för det fordrade arbetet och såsom medel till nödigt lifsuppehälle. Jag anser mig därför böra föreslå att vikarierande lektor, som icke innehar annan ordinarie läraretjenst, må, om han fullgjort stadgade villkor för att kunna till lektor utnämnas, uppbära arfvode efter 2,000 kronor, men eljest efter 1,800 kronor för år räknadt, samt att vikarierande adjunkt eller kollega äfvensom extralärare må, om han efter aflagd akademisk examen, som medför behörighet till lärarebefattning, vederbörligen genomgått stadgad profärskurs, uppbära arfvode efter 1,800 kronor, men eljest efter 1,500 kronor för år räknadt.

Med afseende på lärarnes vid de allmänna läroverken uppflyttning i högre lönegrad samt lönetursberäkning gälla för närvarande följande föreskrifter:

Lärarnes
löneturs-
beräkning.

enligt kongl. cirkuläret den 20 mars 1858:

att ordinarie lärare (hvars lön är bestämd att utgå i vissa lönegrader) må ega att efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret näst efter det, under hvilket fullmagt erhållits, uppflyttas från den första till den andra lönegraden och efter lika mellantider till hvar och en af de följande;

enligt kongl. cirkuläret den 11 december 1863:

att rektorerna vid de fullständiga högre läroverken må efter 10 års tjenstgöring i sådan egenskap erhålla 500 riksdalers tillökning i lönen, samt att rektorerna vid de 3-klassiga efter 15 års tjenstgöring, räknad från början af kalenderåret näst efter det, då de först erhållit fullmagt såsom ordinarie lärare, må uppbära ett lönebelopp lika med den högsta kollegalönen:

att adjunkt eller kollega, som innehar högre lönegrad vid elementarläroverken än lägsta lektorslön, må, om han erhåller lektorsbefattning, komma i åtnjutande af enahanda lönebelopp, som han dittills haft;

att vid årsberäkning för uppflyttning till högre lönegrad hvarje lärare eger tillgodoräkna sig äfven den tid efter inträdet af nästa statsregleringsperiod, under hvilken han, efter det han undergått filosofie kandidatexamen, såsom extra lärare, duplikant eller vikarie varit vid

elementarläroverket använd, dock med undantag för de *tre* första åren af hans så beskaffade verksamhet;

enligt kongl. cirkuläret den 13 maj 1864:

att de lektorer, som, innan de blefvo till sådan tjänst befordrade, egt att för uppflyttning i högre lönegrad såsom adjunkter eller kolleger tillgodoräkna sig mer än tio tjänstår och, om de qvarstått vid adjunkts- eller kollegabefattning, skulle varit berättigade att tidigare än på grund af sin tjänstgöring såsom lektorer uppflyttas i de närmast följande lönegraderna å 2,500 och 3,000 riksdaler, må bibehålla så väl de löneförmåner de redan innehåft, som äfven den uppflyttningsrätt de förut egt att beräkna, och således från och med början af innevarande statsregleringsperiod tillgodonjuta sagda uppflyttningsrätt; egande de i öfrigt att enligt de för lektorers aflöning i allmänhet gällande grunder efter femton års väl vitsordad tjänstgöring i sistnämnda egenskap uppflyttas i den fjärde lönegraden för lektorer och efter tjugu års sådan tjänstgöring i den femte;

enligt kongl. cirkuläret den 29 juni 1866:

att rektorerna vid de femklassiga läroverken utom Stockholm må efter tio års tjänstgöring i sådan egenskap erhålla 500 riksdalers tillökning i lönen;

enligt kongl. kungörelserna den 29 maj 1874 och den 29 juni 1883:

att filosofie kandidat eller filosofie doktor, som i behörig ordning genomgått den profärskurs, som för anställning vid statens elementarläroverk är eller kan varda föreskrifven, samt inför vederbörlig myndighet aflagt godkänt undervisningsprof, må vid befordran till adjunkts-, kollega- eller lektorsbefattning vid sådant läroverk ega att för framtida lönetur räkna sig till godo den tid han från och med året näst efter bemälda profs afläggande tjänstgjort såsom lärare vid enskildt, af minst fem klasser bestående läroverk, så framt hans förenämnda tjänstgöring varit väsentligen lika med adjunkts, kollegas eller lektors tjänstgöring vid statens elementarläroverk, samt han företer vederbörligt intyg derom, att han med nit och skicklighet fullgjort sina åligganden; dock att i intet fall den tid, som för lönetur beräknas, får öfverskrida tio år;

enligt kongl. cirkulären den 1 juni 1877:

att filosofie kandidat eller filosofie doktor, hvilken i behörig ordning genomgått den profärskurs, som för anställning vid statens elementarläroverk är eller kan varda föreskrifven, samt i öfrigt fullgjort stadgade villkor för att kunna till lektor, adjunkt eller kollega vid sådant läroverk utnämnas, må vid skeende befordran räkna sig till godo den tid, han från och med året näst efter berörda villkors fullgörande såsom extra ordinarie lärare tjänstgjort vid statens elementarläroverk eller tvåklassiga pedagogier,

så framt hans förenämnda tjenstgöring varit väsentligen lika med den, som åligger lektor, adjunkt eller kollega vid dylika läroverk;

att docent, som vid eller efter ingången af år 1878 tillträder ett af de på universitetens stater uppförda docentstipendier, må, i händelse han öfvergår i elementarläroverkets tjenst, för bestämmande af lönegrad räkna sig till godo högst fem år af den tid han deltagit i undervisningen vid universitetet;

enligt kongl. cirkuläret den 18 maj 1878:

att, utöfver de med statens stipendier försedda docenter vid universitetet, af de vid nästkommande års ingång redan anställde eller sedermera inom teologiska och filosofiska fakulteterna antagne docenter ett antal af tjugu vid universitetet i Upsala och ett antal af tio vid universitetet i Lund, i den ordning de vid hvartera universitetet efter utnämningdagen sins emellan intaga, må, så vidt de genom aflagda examina och fullgörande af det för blifvande elementarlärare stadgade profår vunnit behörighet till anställning vid offentligt elementarläroverk, ega att för bestämmande af lönegrad vid sådant läroverk räkna sig till godo högst fem år af den tid, under hvilken de styrkt sig hafva, vare sig genom föreläsningars hållande eller genom biträde vid ledning af öfningarna i något vid universitetet inrättadt seminarium eller på annat deremot svarande sätt, med goda vitsord deltagit i undervisningen vid universitetet; skolande vid denna beräkning hvarje lästermin anses lika med ett halft år.

Med anledning af bestämmelserna i de tre sist anförda cirkulären af den 1 juni 1877 och den 18 maj 1878 har till ecklesiastikdepartementet inlemnats en af en mängd lärare vid de allmänna läroverken undertecknad petition, hvari framhålles, hurusom ordinarie adjunkter och kolleger, i följd af dessa bestämmelser, med hänsyn till lönetursberäkning såsom lektor kommit i sämre ställning än extra ordinarie lärare och docenter. Ordinarie adjunkt, som efter flere års väl vitsordad tjenstgöring, till och med såsom tillförordnad lektor, lyckades vinna befordran till ordinarie lektorsbeställning, finge nemligen icke räkna sig till godo den föregående tjenstetid han enligt de nådiga cirkulären skulle haft rätt att räkna, derest han i stället tjenstgjort såsom extra ordinarie lärare eller till och med som docent med väsentligen mindre och helt olikartad tjenstgöring. Om således två lektorsaspiranter efter samtidigt vunnen lektorskompetens skötte lektorstjenst, den ene såsom extra ordinarie lärare, den andre såsom ordinarie adjunkt, till dess de båda samtidigt efter exempelvis fem års tjenstgöring befordrades till ordinarie lektorer, så skulle inträffa, att den förre extra ordinarien genast uppflyttades i andra lektorslönegraden, under det att den förre ordinarie adjunkten måste qvardröja fem år i första lektors-

lönegraden. Då detta förhållande knappast kunnat vara afsedt och inom lärarekåren väckt liflig klagan och allvarliga bekymmer, anhålla petitionärerna att Eders Kongl. Maj:ts täcktes medgifva, att samma rätt till löne-
tursberäkning, som genom nådiga cirkuläret af den 1 juni 1877 tillerkändes extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, måtte utsträckas till de ordinarie adjunkter, som från cirkulärets giltighetsdatum blifvit till lektor befördrade, så att äfven de må få beräkna sin lönetur från året näst efter det de fullgjort villkoren för att kunna till lektor befördras.

Upprepade gånger hafva äfven, ehuru icke genom särskild petition, yrkanden framstälts om sådan ändring i nådiga cirkuläret den 13 maj 1864, att ordinarie adjunkt eller extra ordinarie lärare, som vid sin befördran egt att för uppflyttning i högre lönegrad såsom adjunkt tillgodoräkna sig mer än tio års tjenstgöring, må icke blott åtnjuta de löneförmåner han såsom adjunkt skulle innehaft och den uppflyttningsrätt, som honom såsom sådan tillkomme, utan äfven, sedan hans lönetur såsom lektor med hänsyn härtill blifvit bestämd, ega samma rätt som öfriga lektor att efter fem års väl vitsordad tjenstgöring i en lönegrad uppflyttas i den närmast högre. För närvarande är förhållandet sådant, att om en adjunkt t. ex. samtidigt med sin uppflyttning i näst högsta adjunktslönegraden befördras till lektor, så får han visserligen genast uppbära lön i andra lektorslönegraden och uppflyttas efter fem års ytterligare tjenstgöring i tredje lektorslönegraden, men der måste han stanna, tills han i femton år tjenstgjort såsom lektor, det vill i detta fall säga tio år eller dubbelt så länge som andra lektor. En extra ordinarie åter, som vid sin befördran till lektor egt att räkna sig till godo femton tjenstår för uppflyttning såsom adjunkt och som således, om han först utnämns till adjunkt och derpå till lektor, skulle haft rätt att genast uppbära lön i 2:dra lektorslönegraden, får, om han direkt utnämnes till lektor, alls icke räkna sig sin förra tjenstgöring till godo.

Hvad sålunda blifvit anmärkt, synes mig särdeles behjertansvärdt. Att den omständigheten, att en lärare erhållit adjunktfullmagt, icke bör betaga honom den rätt att för lektorstjenstgöring räkna lönetur såsom lektor, hvilken han utan dylik fullmagt skulle hafva haft, torde vara alldeles klart. Och billigheten talar högt för att en adjunkt, som först vid äldre år vinner befördran till lektor, må få med hvart femte år, på samma sätt som kamraterna, flytta upp i högre lönegrad och icke under en längre tid hejdas vid den punkt, der han såsom adjunkt skulle hafva stannat. Ej mindre billigt synes det äfven, att en extra ordinarie lärare, som tjenstgjort så länge, att han eger rätt att för uppflyttning såsom adjunkt räkna

mer än tio år, må vid befordran till lektor få något gagn af denna sin långa tjenstgöring utan att behöfva först söka adjunktsbefattning.

Vidare hafva framställningar gjorts derom, att lärare vid folkskolelärareseminarierna, högre lärarinneseminariet och sjökrigsskolan må på samma sätt som extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken eller åtminstone såsom lärare vid privata goss-skolor erhålla rätt att räkna sin tjenstgöring sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad efter befordran till ordinarie lärareplats vid de allmänna läroverken. Då undervisningen vid dessa statens läroanstalter i mycket stämmer öfver ens med den, som meddelas vid de allmänna läroverken, torde dylik rätt näppeligen böra helt och hållet förvägras berörda anstalters lärare; men då ej obetydliga olikheter såväl med afseende på sjelfva undervisningen som beträffande sätten att uppehålla disciplinen förefinnas mellan de allmänna läroverken och ifrågavarande läroanstalter, torde ej vara lämpligt att lärare efter en allt för lång tids tjenstgöring vid de sistnämnda öfvergå i de allmänna läroverkens tjenst, hvarför det torde vara ändamålsenligast att samma rätt, som genom kongl. kungörelserna den 29 maj 1874 och den 29 juni 1883 tillagts lärarne vid åtskilliga privata skolor, äfven medgifves lärare vid folkskolelärareseminarierna, högre lärarinneseminariet och sjökrigsskolan.

Öfningslärarne hafva hittills varit missgynnade i det afseendet att ingen extraordinarie tjenstgöring, huru långvarig och huru väl vitsordad den än varit, littills berättigat dem till tidigare uppflyttning i högre lönegrad efter erhållen ordinarie befattning. Detta innebär utan tvifvel en orättvisa, hvilken springer dess mer i ögonen, som dessa lärare varit och äro skäligen klen aflönade. Jag anser mig därför böra föreslå att vikarierande öfningslärare, som uppfyllt vilkoren för att kunna utnämnas till ordinarie öfningslärare vid högre allmänt läroverk, må ega rätt att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo den tid, som han efter fullgörandet af berörda vilkor tjenstgjort såsom vikarie med full tjenstgöring vid högre allmänt läroverk, dock med undantag för de två första åren; äfvensom att tjenstgöring vid lägre allmänna läroverk i detta afseende sålunda räknas, att två års dylik tjenstgöring anses motsvara ett års tjenstgöring vid högre läroverk.

Vid tillämpningen af föreskrifterna angående lärares uppflyttning i högre lönegrad har visat sig att hufvudregeln, enligt hvilken ordinarie lärare räknar lönetur från och med året näst efter det, under hvilket fullmagt erhållits, understundom kommer i strid med de särskilda föreskrifter, som i detta afseende äro gifna. Så kan t. ex. inträffa att en lärare, hvilken på grund af nådiga cirkuläret den 1 juni 1877 egt rätt att räkna vårterminen sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad,

före eller i början af höstterminen utnämnes till ordinarie lärare och under höstterminen har alldeles samma tjänstgöring som under vårterminen. Vid sträng tillämpning af gällande föreskrifter kan denne lärare ej börja räkna tjänstår såsom ordinarie förr än med följande året, och hans uppflyttning i högre lönegrad försenas med ett år, i fall icke händelsevis hans extraordinarie tjänstgöring varit afbruten under en termin och han sålunda haft att räkna ett halft års tjänstgöring utom nu afsedda vårtermin. Hade hans utnämning åter skett omedelbart efter höstterminens slut, och han således under hela året tjänstgjort såsom extraordinarie, vore hans rätt att räkna detta år obestriddig. Att detta är en orimlighet, torde vara uppenbart. Missförhållandet skulle undanrödjas genom ett stadgande, att föreskriften om rätt till lönetursberäkning såsom ordinarie lärare först med kalenderåret näst efter det, under hvilket fullmägt å ordinarie tjänst erhållits, ej må leda derhän, att fullmagts erhållande förminskar den rätt lärare derförutan skulle hafva haft för likartad tjänstgöring.

Genom nådiga cirkuläret den 11 december 1863 tillägges lärare vid de allmänna läroverken rätt att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig den tid, under hvilken han, efter det han undergått filosofie kandidatexamen, såsom extra lärare eller vikarie varit vid nämnda läroverk använd, med undantag för de *tre* första åren af hans så beskaffade verksamhet. Detta stadgande torde numera icke vara tidsenligt och sålunda böra upphävas beträffande alla, som icke redan ega rätt att räkna sig denna förmån till godo. Vid den tid, då berörda föreskrift utfärdades, var aflagd filosofie kandidatexamen egentligen det enda kompetensvilkoret för adjunks- och kollegabefattningar; men för närvarande fordras för dylik kompetens utom filosofie kandidatexamen i en viss bestämd form äfven nöjaktigt genomgången profårskurs. Det kan därför hända och händer äfven oupphörligt att lärare, som hvarken aflagt filosofie kandidatexamen i vederbörlig form eller genomgått stadgad profårskurs och som således äro inkompetenta att söka ordinarie lärarebeställning, med stöd af berörda cirkulär räkna tjänstår för uppflyttning i högre lönegrad. Ännu skarpare skulle emellertid detta missförhållande komma att framträda, om Eders Kongl. Maj:t täcktes gilla det förslag till ombildning af examina inom filosofiska fakulteten, som jag har för afsigt att inom kort framlägga och enligt hvilket filosofie kandidatexamen skulle upphöra att utgöra kompetensvilkor för lärareplatser vid allmänna läroverken.

Sättet för tillsättning af rektorer.

Med afseende på tillsättningen af rektorer vid de allmänna läroverken gäller för närvarande att rektorer vid de högre läroverken,

efter af eforus gjord framställning, af Kongl. Maj:t tillsättas på förordnande, der Kongl. Maj:t icke genom utnämning vill tillsätta rektors-embetet, under det att rektorsbefattningarna vid de lägre läroverken äro fasta och efter gjord ansökning tillsättas af vederbörande domkapitel eller direktion.

Erfarenheten har nogsammt visat, huru stort inflytande den närmaste styresmannens verksamhet och hela personlighet utöfvar på andan vid ett läroverk och framgången af dess arbete. Det är därför af största vikt att fullt lämplig person väljes för denna befattning samt att hans kraft och ifver icke genom ålderdom, sjukdom eller andra omständigheter försvagas. Men tillsättas berörda befattningar för lifstiden, kan knappast undvikas att åtskilliga bland dem under en längre tid komma att skötas med mindre insigt, kraft och omsorg än vederborde. Jag anser sålunda att äfven beträffande rektoraten vid de lägre läroverken bör gälla hvad för närvarande är föreskrifvet med afseende på dem vid de högre.

En sådan anordning förutsätter emellertid åtskilliga andra bestämmelser. Då den, som förordnas till rektor, i regeln torde böra vara ordinarie ämneslärare vid allmänt läroverk, skulle tydligen detta läroverk under en längre följd af år komma att umbära en af sina ordinarie lärare, om ingen åtgärd till förebyggande af berörda missförhållande vidtoges. Genom kongl. cirkuläret den 11 juli 1862 är visserligen stadgadt att, i händelse till rektor vid högre elementarläroverk blifver utsedd någon lärare, som vid *annat* läroverk innehar ordinarie tjänst, denna tjänst må i vanlig ordning tillsättas, dock att den, som dertill utnämnes, skall, när förre innehafvaren återtager utöfningen af densamma, vara skyldig att träda i tjänstgöring vid det läroverk Kongl. Maj:t med afseende å förekommande omständigheter kan finna skäligt bestämma. Men olägenheterna deraf, att en ordinarie lärares befattning under längre tid måste uppehållas genom vikarie, blifva tydligen icke mindre derigenom att den ifrågavarande ordinarie läraren bestrider annan befattning vid *samma* läroverk. Sist nämnda stadgande synes därför böra så utsträckas, att det omfattar ej mindre lägre allmänna läroverk än äfven det fall, då den till rektor förordnade är ordinarie lärare vid samma läroverk, der han tjänstgör såsom rektor.

Billigt torde äfven vara, att tillförordnad rektor, i följd af sin lika magtpåliggande som ansträngande befattning, må, i fall han uppfyllt villkoren för att kunna utnämnas till lektor, räkna sin tjänstgöringstid såsom rektor sig till godo för uppflyttning till högre lektorslönegrad.

Titeln kollega
utbytes mot
adjunkt.

I detta sammanhang torde det slutligen tillåtas mig att fästa uppmärksamheten på det egendomliga förhållandet, att adjunkter och kolleger, ehuru alldeles samma bestämmelser gälla med afseende på dem rörande såväl kompetensvilkor och tjänstgöringsskyldighet som aflöning och uppflyttningsrätt m. m., likväl bära dessa olika benämningar, allt eftersom de tjänstgöra vid högre eller lägre läroverk. Då emellertid denna olikhet i benämning blott föranleder missförstånd och vidlyftighet, torde den lämpligen kunna bortfalla, och alla dessa lärare, vare sig de tjänstgöra vid högre eller lägre läroverk, benämnas adjunkter, hvarvid dock tydligt bör förklaras att allt hvad som stadgas beträffande adjunkter också gäller alla dem, som hittills burit namn af kolleger. Ett särskildt skäl att yrka på denna ändring har jag deruti, att sistnämnda titel behöfver tagas i anspråk för annat ändamål. Med anledning häraf torde böra bestämmas:

att de ämneslärare vid lägre allmänna läroverk, som hittills burit namn af kolleger, hädanefter skola benämnas adjunkter; samt

att hvad som finnes föreskrifvet angående adjunkter, äfven skall gälla beträffande alla de lärare, som hittills burit namn af kolleger.

På grund af det sålunda anförda hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

Förhöjning af
termins-
avgifterna.

A) med afseende på terminsavgifternas förhöjning:

att *lärjunge*, som är vid allmänt läroverk inskrifven, skall, förutom nu utgående avgifter, från och med vårterminen 1888 för hvarje termin erlägga till statsverket:

<i>inom 1:sta, 2:dra och 3:e klasserna</i>	<i>10 kronor,</i>	
» <i>4:de och 5:te klasserna</i>	<i>..... 20</i>	»
» <i>6:te och 7:de</i>	<i>» ..... 30</i>	»

dock att *lärjunge*, tillhörande praktiska linien, blott åläggas hälften af dessa avgifter;

att befrielse från nämnda avgift må kunna beviljas *medellöse* *lärjungar*, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande anses böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från avgiftens *halfva* belopp må kunna beviljas *mindre bemdlade* *lärjungar*, som uppfylla det för hel befrielse stadgade vilkor;

att å hvarje skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 samt 6—7) icke mer än 15 % af stadiets hela *lärjunge*antal må erhålla *hel* befrielse och icke mer än 20 % *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvas nödigt, *två* *halfva* befrielser må kunna ersätta *en* hel sådan eller omvänt, blott att hela det för

hvarje termin inom stadiet debiterade afgiftsbeloppet ej understiger 75 % af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift;

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse, upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje fall gäller, samt två af lärarekollegiet, en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valde ledamöter, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse;

att uppbörden af samtliga terminsavgifter verkställas på utsatt tid, minst 14 dagar efter det tillkännagifvande skett angående de beviljade befrielserna, och senast 8 veckor efter terminens början;

att uppbörden af de till statsverket ingående avgifterna redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni månads och för höstterminen före december månads slut;

att lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade avgifter, skall från läroverket uteslutas och ej må, vare sig i detta eller annat statens läroverk, intagas, förr än den resterande avgiften blifvit gulden;

att om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskar erhålla afgångsbetyg, sådant må för honom utfärdas; dock att å detsamma skall antecknas den skuld, i hvilken han häftar på grund af uraktlåtenheten att de stadgade avgifterna erlägga;

B) med afseende på lärarnes aflöning vid de högre och femklassiga allmänna läroverken:

Lärarnes
aflöning.

att — under förutsättning att lästiden så utsträcker, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 40 veckor om året — för lärarne vid berörda läroverk må bestämmas följande löneförmåner, att utgå från och med år 1888:

för **rektorer**: vid **högre** läroverk två lönegrader å 1) 3,500 kronor och 2) 4,000 kronor jemte tjänstgöringspenningar 1,500 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor vid sådant läroverk; vid de **femklassiga läroverken i Stockholm** lön 3,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,300 kronor; vid **öfriga femklassiga läroverk** två lönegrader å 1) 2,700 kronor och 2) 3,200 kronor jemte tjänstgöringspenningar 1,300 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor vid femklassigt läroverk; hvarförutom dessa rektorer må af vederbörande kommuner såsom hittills åtnjuta fri bostad eller hyresersättning;

för **lektorer**: vid **högre** läroverk fyra lönegrader å 1) 2,100 kronor, 2) 2,600 kronor, 3) 3,100 kronor och 4) 3,600 kronor jemte tjänstgörings-

penningar 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjänstgöring;

för **adjunkter**: vid **högre** och **femklassiga** läroverk fyra lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 2,000 kronor, 3) 2,500 kronor och 4) 3,000 kronor jemte tjänstgöringspenningar 1,000 kronor, med uppflyttningsrätt lika som lektorer;

för **musiklärare**: vid **högre** läroverk tre lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,200 kronor, 3) 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lektorer och adjunkter; vid **femklassiga** läroverk lön 500 kronor;

för **gymnastiklärare**: vid **högre** läroverk tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor, med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid **femklassiga** läroverk lön 600 kronor;

för **teckningslärare**: vid **högre** läroverk med **befattning af 1:sta klassen** tre lönegrader å 1) 2,000 kronor, 2) 2,250 kronor och 3) 2,500 kronor; med **befattning af 2:dra klassen** tre lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 1,750 kronor, 3) 2,000 kronor; med **befattning af 3:dje klassen** tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor och 3) 1,600 kronor, alla klasserna med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid **femklassiga** läroverk lön 600 kronor;

att **vikarierande lektor**, som icke innehar ordinarie läraretjänst, må, om han fullgjort stadgade villkor för att kunna till lektor utnännas, uppbära arfvode efter 2,000 kronor, men eljest efter 1,800 kronor för år räknadt; samt att **vikarierande adjunkt** eller **kollega äfvensom extra lärare** må, om han efter aflagd akademisk examen, som medför behörighet till lärarebefattning, vederbörligen genomgått stadgad profårskurs, uppbära arfvode efter 1,800 kronor, men eljest efter 1,500 kronor för år räknadt;

att **gymnastiklärare** skall vara skyldig tjänstgöra för den fastställda lönen vid **högre** läroverk 16 timmar i veckan, vid **femklassiga** läroverk 8 timmar, samt **teckningslärare** vid **högre** läroverk med befattning af 1:sta klassen 25 timmar i veckan, med befattning af 2:dra klassen 20 timmar, med befattning af 3:dje klassen 16 timmar; vid **femklassiga** läroverk 8 timmar i veckan; men att ytterligare tjänstgöringsskyldighet må kunna åläggas desse lärare mot ersättning af 75 kronor för hvarje timme i veckan under helt läsår åt lärare vid femklassigt läroverk eller i första och andra lönegraden vid högre läroverk samt af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden;

att **gymnastiklärare** vid högre läroverk, som icke sjelf eger erforderlig skicklighet att meddela undervisning i **exercis** och **militäröfningar**, skall på egen bekostnad aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvas behöfligt och af vederbörande godkännes;

att tjänstgöringspenningarna skola för alla lärare, rektorerna undan-

tagne, beräknas utgå för läsår med 40 läsveckor; att de i rektorernas aflöning ingående tjenstgöringspenningar skola beräknas utgå för kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna, efter särskilda bestämmelser, som af Kongl. Maj:t fastställas; samt att tjenstgöringspenningarna icke få af tjenstens innehafvare uppbäras under tjenstledighet, dock att, om rektor eller lektor, som är domkapitelsledamot, endast åtnjuter ledighet från domkapitelsgörömlen, afdrag å tjenstgöringspenningarna icke må ske;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt förbemälda löneroglering komme lärare till del, skola gälla såsom villkor: 1) att lärare, som enligt hittills gällande stat är berättigad till ersättning för indelt lön, skall frånträda sin rätt till nämnda ersättning; 2) att nuvarande innehafvare af löner, i hvilka ingå afkomst af prebendehemman och lägenheter eller andra särskilda förmåner utom kontanta penningar, skall vara pliktig att, sedan en undersökning af dessa förmånens beskaffenhet samt uppskattning af deras ekonomiska värde egt rum, vara underkastade antingen förmånernas indragning till statsverket mot ersättning i penningar till det belopp, hvartill de äro i stat beräknade, eller den minskning i statsverkets löneanslag till tjensten, som kan i vederbörlig ordning varda beslutad, dock icke till större belopp än som motsvarar den löneförbättring, som löntagaren vid nu föreslagen löneroglering kan komma att vinna; 3) att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för visse lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärlige vid det läroverk, der de äro anstälde, inträda i tjenstgöring vid annat läroverk helst inom stiftet, skall åligger äfven öfrige vid de högre och femklassiga allmänna läroverken anstälde lärare, intill dess de uppmått 45 års ålder; samt 4) att lärare skall vara skyldig att från tjensten afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sammanhang med denna löneroglering fastställas;

att hvarje lärare, som varder utnämnd till tjenst, med hvilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kongl. Maj:t framdeles kan finna lämpligt besluta, till ett belopp icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skälig uppskattning sig belöpa; äfvensom

att — under förutsättning af kyrkomötets bifall — de prebendehemman och lägenheter samt andra förmåner af privileginatur, som äro lärare vid de allmänna läroverken på lön anslagna, må, i den mån det kan ske utan förnärmande af nuvarande innehafvares rätt eller rubbning uti enskildes genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas;

Lärarnes
pensionering.

C) med afseende på pensionering af lärarne vid de allmänna läroverken:

samma bestämmelser, som i detta hänseende innehållas i förbemälda nådiga proposition till 1882 års Riksdag;

Lönets-
beräkning.

D) med afseende på särskilda bestämmelser för lärares lönetursberäkning:

att ordinarie adjunkt eller kollega, hvilken aflagt sådan akademisk examen, som utgör vilkor för behörighet för att söka lektorsbefattning vid högre allmänt läroverk, äfvensom i öfrigt fullgjort stadgade föreskrifter för att kunna till lektor utnännas, må ega rätt att vid årsberäkning för uppflyttning i högre lektorlönegrad räkna sig till godo den tid han från och med året näst efter det, hvarunder berörda vilkor blifvit fullgjorda, med nit och skicklighet vid allmänt läroverk tjenstgjort såsom tillförordnad rektor, såsom vikarierande lektor eller med en tjenstgöring väsentligen lika med den, som åligger lektor;

att lärare, som vunnit befordran till lektor vid allmänt läroverk, må ega rätt att räkna sig till godo för uppflyttning i högre lektorlönegrad den tid utöfver tio år, som han varit berättigad att räkna för uppflyttning i högre adjunktslönegrad;

att öfningslärare, som fullgjort vilkoren för kompetens till ordinarie öfningslärarebefattning vid högre allmänt läroverk, må räkna sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad den tid han från och med året näst efter det, hvarunder berörda vilkor blifvit fullgjorda, tjenstgjort såsom vikarierande öfningslärare med full tjenstgöring vid högre allmänt läroverk, dock med undantag för de två första åren af hans så beskaffade verksamhet; samt att vikarietjenstgöring vid lägre allmänt läroverk härvid äfven må tagas i betraktande sålunda, att två års tjenstgöring vid lägre läroverk må räknas lika med ett års tjenstgöring vid högre läroverk;

att lärare vid folkskolelärareseminariet, högre lärarinneseminariet och sjökrigsskolan må, om de öfvergå i de allmänna läroverkens tjenst, åtnjuta samma rätt till lönetursberäkning, som genom kongl. kungörelserna den 29 maj 1874 och den 29 juni 1883 medgifvits lärare vid vissa enskilda läroverk;

att föreskriften i kongl. cirkuläret den 20 mars 1858 angående rätt till lönetursberäkning såsom ordinarie lärare först med året näst efter det, under hvilket fullmakt erhållits, icke må leda derhän, att fullmagts erhållande förminskar den rätt till uppflyttning, lärare eljest skulle hafva haft för likartad tjenstgöring;

att föreskriften i kongl. cirkuläret den 11 december 1863 angående rätt för lärare att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo den tid, under hvilken han, efter det han undergått filosofie kandidatexamen, såsom

extra lärare, duplikant eller vikarie varit vid elementarläroverket använd, dock med undantag för de tre första åren af hans så beskaffade verksamhet, må upphöra att vara gällande för andra än dem, som redan nu hafva rätt att räkna sig denna förmån till godo;

E) med afseende på tillsättningen af rektorsbefattningar vid allmänna läroverk: Tillsättning af rektorsbefattningar.

att beträffande tillsättning af rektorsbefattningar vid de femklassiga allmänna läroverken må gälla hvad för närvarande är föreskrifvet med afseende på tillsättning af dylika befattningar vid de högre läroverken; samt att, då till rektor vid allmänt läroverk utsetts lärare, som innehar ordinarie läraretjänst, denna tjänst må i vanlig ordning tillsättas, dock att den, som dertill utnämnes, skall, när förre innehafvaren återtager utöfningen af densamma, vara skyldig att träda i tjänstgöring vid det läroverk Kongl. Maj:t med afseende på förekommande omständigheter kan finna skäligt bestämma.

Redan länge har det klagats öfver resultaten af pedagogiernas och de treklassiga allmänna läroverkens verksamhet. Härvid har man företredesvis framhållit, dels att undervisningens omfång vid dessa läroanstalter är så ringa, att någon afsevärd bildning icke der står att vinna, vare sig det gäller studiernas fortsättning eller en omedelbar öfvergång till det praktiska lifvet, dels att lärjungarnes antal vid de flesta af nämnda skolor är så obetydligt, att kostnaden för deras undervisning blir allt för dyr. Förslag hafva ock upprepade gånger framstälts angående berörda skolors indragning eller ombildning; och med anledning deraf hafva äfven åtskilliga läroanstalter af detta slag utvecklats till fullständigare läroverk samt en och annan blifvit indragen; men ännu återstå dock 19 treklassiga allmänna läroverk och 18 pedagogier, 9 med två och 9 med en ämneslärare. Mot indragning af dessa läroverk invändes att de högre läroverk, som skulle upptaga lärjungarne från de sålunda indragna, ofta redan förut äro öfverbefolkade samt att det både är en stor ekonomisk fördel för föräldrarne och af synnerligt gagn för lärjungarnes moraliska uppfostran, om en så stor del som möjligt af dessa under sin skolgång få bo i föräldrahemmet eller åtminstone i dess omedelbara närhet. Skolor, som kunde påräkna ett mot lärareantalet något så när svarande lärjungeantal, borde därför icke indragas, utan så ombildas, att de bättre fylde sitt ändamål.

Från denna synpunkt har läroverkskomitén utgått och föreslår sålunda att läroverk, hvilkas lärjungeantal öfverstiger 30, böra bibehållas, ehuru med förändrad organisation, under det att skolor med ett mindre

lärjungeantal böra indragas. Det ringa lärjungeantalet vid sist omnämnda skolor kunde nemligen icke berättiga anställandet af mer än *en* lärare. Men härvid vore skolan helt och hållet beroende af denne endes duglighet, och den under det sträfsamma skolarbetet välbehöfliga sporre, som låge i täflan och samarbete, saknades helt och hållet. Också blefve olikheten mellan de vid sådana skolor och de vid folkskolor i städerna vunna resultatena ganska obetydlig.

För att utröna, huruvida staten, vid nu ifrågavarande läroverks grundande, eller under deras utveckling, möjligen, mot åtagna uppoffringar från vederbörande stadskommuners sida, iklädt sig några sådana förpligtelser, att en indragning eller ombildning af läroverken kunde möta rättsliga hinder samt, äfven om så icke vore, huruvida dock billighetshänsyn borde förbjuda de ifrågasatta förändringarna, har läroverkskomitén verkställt en utredning af dessa skolors ställning, särskildt i ekonomiskt afseende, hvilken utredning finnes upptagen såsom bilaga D till dess betänkande. Af berörda utredning anser komitén framgå att några laga hinder icke möta att med dessa läroverk vidtagna de förändringar, som kunna befinnas lämpliga. Ej heller skulle derigenom några mer känbara rubbningar i stadskommunernas ekonomiska förhållanden vara att befara. Ty endast tre af de pedagogier, hvilka kunde komma i fråga till indragning, egde särskilda skolhus, och der ett treklassigt läroverk skulle blifva bestämdt till indragning, skulle en förmånlig utväg för tillgodogörandet af den forna läroverksbyggnaden för stadskommunens räkning utan tvifvel ej blifva svår att finna.

Komiténs förslag till vissa läroverks indragning.

Till indragning, i mån af lärarnes afgang, skulle, enligt komiténs mening, ifrågakomma följande läroverk, hvilkas lärjungeantal i medeltal under åren 1873—82 ej uppgått till 30, nemligen: *enklassiga pedagogierna* i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås; *tvåklassiga pedagogierna* i Hjo, Hedemora, Grenna, Kungelf och Kungsbacka samt *treklassiga allmänna läroverken* i Söderköping, Vinmerby, Vernamo, Sölvesborg och Marstrand.

Öfriga till dessa grupper hörande läroverk skulle åter enligt komiténs förslag ombildas till s. k. kommunalskolor.

Komiténs förslag ang. kommunalskolor.

Dessa skolor, som skulle bekostas af staten och vederbörande kommuner gemensamt, skulle hafva till uppgift att inom mindre kommuner, der upprättandet af vanliga allmänna läroverk ej kunde sättas i fråga, med större kraft och till större omfång, än i folkskolan vore möjligt, efter bästa förmåga utveckla ungdomens själs- och kroppskrafter: ett mål, som utan tvifvel kunde nås på många olika vägar. Derför skulle ock hvarje kommunalskolas styrelse, som borde bestå af en af Kongl. Maj:t förordnad

ordförande, skolans föreståndare samt tre af kommunen valda medlemmar, ega rätt att uppgöra stadga för undervisningen och ordningen vid skolan. Ty berörda skolstyrelse kände bäst såväl ortens behof och önskingar som de lärarekrafter, öfver hvilka skolan hade att förfoga i och för dessa behofs fyllande. Emellertid borde staten äfven i dessa hänseenden ega att öfver nämnda skolor utöfva den kontroll, hvartill dess bidrag till kostnaderna berättigade och som äfven för hvarje skolas eget bästa vore af största vigt. Såsom allmänna regler skulle dessutom gälla,

att skolan skulle vara i verksamhet minst lika många veckor af året, som för de allmänna läroverken är stadgadt;

att lärarnes tjänstgöring för vecka skulle hafva samma omfattning som adjunkternas vid de allmänna läroverken, dock med skäligt afdrag för rektor;

att inträdesåldern ej finge understiga fyllda 9 år; samt

att minst *ett* främmande lefvande språk skulle på läroplanen upptagas.

För öfrigt skulle en kommunalskolas styrelse ega den befogenhet och myndighet öfver skolan, som hittills tillkommit eforus och domkapitel, blott med någon inskränkning beträffande tillsättning af lärare.

Antalet lärare skulle bero af det normala antalet lärjungar vid skolan, så att

då dessa vore	30—44,	borde anställas	2	ämneslärare,
»	»	»	45—54,	»
»	»	»	55—64,	»
»	»	»	65—74,	»

Först då lärjungeantalet uppginge till 75, borde upprättandet af ett vanligt 5-klassigt allmänt läroverk ifrågasättas.

Då sålunda antalet lärare vore beroende af lärjungeantalet, finge vid kommunalskola ledig lärarebefattning ej till ansökning kungöras, förr än Kongl. Maj:ts tillstånd dertill erhållits.

Af ämneslärarne skulle en vara rektor och de öfrige adjunkter eller s. k. »andre-lärare».

Af rektorer och adjunkter skulle fordras vanlig adjunktskompetens. För »andre-lärare» skulle det vara nog med vanlig folkskolelärarekompetens. Rektorer vid kommunalskolor med 4 eller 5 ämneslärare skulle åtnjuta samma löneförmåner som rektorer vid femklassiga allmänna läroverk, men för rektorer vid skolor med två eller tre ämneslärare skulle lönen bestämmas till 3,000 kronor, med två ålderstillägg å 500 kronor efter resp. 5 och 15 års tjänstgöring, utom fri bostad. Adjunkter vid ifrågavarande skolor skulle hafva samma löneförmåner som vid allmänna läroverk, och

»andre-lärarne» skulle i lön uppbära 2,000 kronor med två ålderstillägg å 250 kronor efter resp. 5 och 10 års tjenstgöring. Vid skolor med 2 eller 3 ämneslärare skulle utom rektor anställas 1 eller 2 »andre-lärare» och vid skolor med 4 eller 5 lärare utom rektor och 2 »andre-lärare» 1 eller 2 adjunkter.

Kostnaderna för kommunalskolorna skulle sålunda fördelas, att staten bekostade $\frac{2}{3}$ af lärarnes minimilöner jemte ifrågakommande ålderstillägg, under det att kommunerna bekostade $\frac{1}{3}$ af lärarnes minimilöner och öfriga för skolorna erforderliga utgifter samt sörjde för skollokal och fri bostad åt skolans föreståndare. Kommunernas kontanta bidrag skulle sålunda komma att uppgå

	för en kommunalskola med 2 lärare till	1,867 kronor	
»	»	»	3 » » 2,633 »
»	»	»	4 » » 4,100 »
»	»	»	5 » » 4,933 »

Terminsaavgifterna, der sådana finnes, skulle ingå till kommunerna. Beträffande dessa avgifters belopp synes komiténs mening hafva varit, att kommunerna inom vissa gränser borde ega rätt att, om så ansåges lämpligt, uttaga högre avgifter af lärjungar, som bodde utom kommunerna, så vida ej genom öfverenskommelse mellan den kommun, der skolan vore belägen, och grannkommuner eller landstinget andra bestämmelser kunde träffas; dock att terminsaavgifter vid dessa läroverk icke finge åläggas lärjungarne till högre belopp än vid de allmänna läroverken.

Ehuru komitén ansett att kommunalskolornas hufvudändamål borde vara att förbereda för direkt utträde i det praktiska lifvet, finner den dock icke obilligt, särskildt med hänsyn till förutvarande förhållanden i många af de här ifrågakommande städerna, att möjligheten af en öfvergång från dem till de allmänna läroverken åtminstone icke allt för mycket försvårades. Komitén har därför föreslagit att kommunalskola må kunna erhålla så kallad dimissionsrätt till allmänt läroverk på derom gjord ansökning och efter pröfning af ifrågavarande skolas särskilda förhållanden.

Till *kommunalskolor med 2 lärare* skulle enligt komiténs förslag ombildas *enklassiga pedagogierna* i Linde och Simrishamn, *tvåklassiga pedagogierna* i Södertelge, Köping, Nora och Borgholm, samt *treklassiga läroverken* i Askersund, Sala, Ronneby, Trelleborg, Strömstad och Skellefteå;
 till *kommunalskolor med 3 lärare*: de *treklassiga läroverken* i Alingsås, Åmål, Filipstad, Arvika och Örnköldsvik;
 till *kommunalskolor med 4 lärare*: de *treklassiga läroverken* i Engelholm och Varberg;

till kommunalskola med 5 lärare: treklassiga läroverket i Falköping.

Detta läroverkskomiténs förslag har i allmänhet icke rönt gynnsamt mottagande af kommunalstyrelserna i de städer och köpingar, hvilkas intressen det närmast rör.

De hufvudsakligaste anmärkningar, som dereinot blifvit gjorda, äro: Kommunalstyrelsernas anmärkningar.
att, med afseende på den föreslagna indragningen af en del lägre läroverk, statens rätt att vidtaga en sådan åtgärd möjligen måste medgifvas, äfven der ifrågavarande läroverk upprättats på grund af ömsesidig öfverenskommelse mellan staten och enskild kommun, hvarvid hvardera parten gentemot den andra iklädt sig vissa förpligtelser; men *att*, om staten vill indraga ett sålunda på grund af ömsesidig öfverenskommelse upprättadt läroverk, utan att andra parten, kommunen, brustit i fullgörandet af sina åtagna förpligtelser, statens skyldighet att gifva fullt vederlag för de utgifter, som kommunen under förutsättning af öfverenskommelsens bestånd underkastat sig, torde vara obestriddig;

att de uppoffringar kommunerna gjort för anskaffande af läroverks-hus, gymnastiksalar m. m. icke afsett att främja blott ett lokalt intresse, utan ett, som framför alla andra måste vara hela landets, nemligen dess medborgares uppfostran; samt att kommunerna ingalunda alltid skulle kunna finna annan lämplig användning för nämnda byggnader, åtminstone icke en användning, som stode i rimligt förhållande till de på dessa byggnader nedlagda kostnader;

att betydliga svårigheter möta i fråga om användningen af de donationer, som äro fästade vid ett till indragning bestämdt läroverk, enär det ingalunda går an att utan närmare utredning, än den komitén förebragt, öfverflytta dessa donationer till folkskolan;

att då de mindre läroverkens uppgift är att i vårt glest befolkade land sprida allmän, medborgerlig bildning å orter, som äro aflägsse belägna från de större läroverken, och bland en befolkning, hvars ekonomiska ställning i allmänhet utgör ett nästan öofvervinneligt hinder för att bekosta barnens undervisning vid ett på längre afstånd från deras hemvist beläget läroverk, det hvarken kan vara rätt att blott på grund af det ringa lärjungeantalet under ett visst antal år indraga dessa mindre läroverk eller att göra deras tillvaro beroende af en nuvarande kommunalstyrelses vilja och behag;

att den omständigheten, att ett stort antal lärjungar vid de lägre läroverken icke fortsätta sina studier, utan utgå i lifvet med den kunskap och bildning, de der vunnit, ingalunda utgör något skäl för deras indragning, då det ju måste ligga i statens intresse icke blott att embetsmän och lärde utbildas, utan äfven att någon högre bildning sprides bland de prak-

tiska yrkenas utöfvare, och förhållandet vid de högre läroverken ju är alldeles detsamma, att flere afbryta sina studier i de lägre klasserna än som fortsätta dem till mogenhetsexamen;

att klagomålen öfver elevernas fåtalighet vid de lägre läroverken lätt kunde afhjelpas, om flickor finge der mottagas, en tillåtelse, som i en mindre stad, der alla förhållanden lätt kunna öfvervakas, icke borde innebära någon fara, och som skulle göra skolan dubbelt gagnande för ett samhälle, hvilket i följd af sin litenhet har att kämpa med stora svårigheter vid försöket att åt den qvinliga ungdomen förskaffa en tillfredsställande bildning.

Med afseende åter på den föreslagna ombildningen af vissa lägre läroverk till s. k. kommunalskolor anmärkes:

att, ehuru någon oklarhet och obestämdhet råder beträffande de s. k. kommunalskolornas uppgift och organisation, det dock synes framgå af komiténs framställning att de företrädesvis afsetts för lärjungar, som hade för afsigt att derifrån direkt utgå i det praktiska lifvet, en uppgift, som för flertalet af nämnda skolor torde blifva den enda möjliga, då de, i följd af den föreslagna lärarebesättningen, ej torde blifva i stånd att meddela en undervisning, motsvarande den, som gifves i de lägre klasserna af ett allmänt läroverk; men att det kommersiella och industriella lifvet i de flesta af de små städer och köpingar, der dessa läroverk skulle hafva sitt säte, är så litet utveckladt, att endast ringa intresse för en bildning af detta slag, utöfver hvad folkskolan kan erbjuda, förefinnes, under det att ett jemförelsevis stort antal lärjungar, söner till embets- och tjenstemän, förmögnare borgare och den kringliggande traktens allmoge, gerna önskade att i sin hembygd få börja med och pröfva sin förmåga för lärda studier, som sedan vid ett högre läroverk kunde fortsättas. En sådan organisation af kommunalskolorna, som omöjliggör deras användning för sist berörda ändamål, måste därför tillintetgöra en stor del af det gagn, som dermed afsetts, och betaga kommunernas medlemmar, särskildt de mera inflytelserika bland dem, allt lifligare deltagande för dessa skolor;

att det visserligen vore en fördel, att kommunen finge större inflytande än hittills på det derinom förlagda läroverket, men att det utan tvifvel vore att tilltro de små städerna för mycket, då det öfverlättes åt deras förtroendemän, såsom utgörande majoriteten i skolans lokalstyrelse, att bestämma undervisningsplan och lärokurser, lämpade efter ortens behof och intressen, ett uppdrag alldeles nytt i vårt land och som det säkerligen skulle vara svårt äfven för de *större* stadskommunerna att få på tillfredsställande sätt fullgjordt, ehuru de tydligen ega vida rikare tillgång på män med praktisk blick för bildningskräfvet inom och för orten;

att då det visat sig, att de nuvarande två- och treklassiga läroverken, hvilka till sin disposition hafva lärare med samma aflöning och kompetens som de högre läroverken, icke lemnat tillfredsställande resultat och erhållit ett tillräckligt antal lärjungar, det är föga troligt att kommunalskolor med två eller tre lärare, af hvilka i förra fallet en, i senare fallet två skulle hafva betydligt mindre aflöning och blott folkskolelärarekompetens, skulle kunna bättre lösa sin uppgift eller ens vinna det förtroende hos allmänheten, som kommit de gamla skolorna till del;

att de bidrag, som enligt komiténs förslag skulle af kommunerna utgå till kommunalskolorna, äro allt för stora i förhållande till de små kommunernas förmåga att dem utgöra, hvarför förslaget till ombildning af de nuvarande läroverken under nämnda förutsättning i de flesta fall blefve liktydigt med ett förslag till deras indragning; samt

att det ej vore öfverensstämmande med rättvisa och billighet, att ett litet och fattigt samhälle skulle af staten tvingas att åtaga sig betydligt ökade pålagor för att få behålla sitt mindre läroverk, då deremot de större och vida förmögnare samhällena finge behålla sina högre läroverk utan någon ökad kostnad å samhällenas sida.

Ehuru åtskilliga af dessa anmärkningar utan tvifvel förtjena uppmärksamhet, hafva dock derigenom icke anförts giltiga skäl mot statens rätt vare sig att indraga eller ombilda redan befintliga läroverk, då dessa, i följd af förändrade förhållanden, icke längre motsvara dermed åsyftade ändamål. Tydligt är emellertid att, då beslut fattas om läroverks indragning eller ombildning, dermed sammanhängande speciella omständigheter, såsom frågorna om läroverkshus, rektorsbostad, löningsjordar, donationer, kassor m. m., måste särskildt undersökas för hvarje enskildt fall med hänsyn till natur, uppkomst o. s. v., samt först derefter afgöras.

*Indragning
eller ombildning af de
mindre läroverken.*

Den visserligen icke enda beaktansvärda men den kanske allvarsammaste anmärkningen emot de lägre läroverken är fåtaligheten af deras lärjungar. Der denna fåtalighet öfverskrider en viss gräns, delar jag komiténs mening, att deras bibehållande är ett slöseri med statsmedel, som kunna bättre användas. Men äfven å öfriga ställen bör man se till att läroverken så ordnas, att de bättre motsvara de kostnader de ådraga staten. En orsak till lärjungarnes fåtalighet torde nu vara, att berörda läroverk i följd af deras kursers ringa utsträckning i allmänhet blott under två eller tre år kunna behålla hvarje särskild lärjunge. Många föräldrar, som skulle hafva största fördel af att för sina söner använda ett dylikt läroverk, föredraga dock att genast sända dem till ett fullständigare, emedan de i alla fall snart skulle blifva tvungna att öfverflytta sönerna till detta och anse täta ombyten af läroverk föga gagneliga för dem de träffa. För att ett läroverk

i en mindre stad skall kunna erhålla ett tillräckligt antal lärjungar, torde därför erfordras att det må kunna behålla hvarje lärjunge under 5 à 6 år och således utsträcka sina kurser till ett omfång, som motsvarar kurserna för de fem lägre klasserna vid ett allmänt läroverk. Under denna förutsättning skulle utan tvifvel i många af de städer, der skolorna nu äro ganska fåtaligt besökta, ett ej obetydligt lärjungeantal kunna påräknas. Lärjungeantalet kan emellertid vid nu berörda skolor icke antagas blifva så stort, att det kan berättiga upprättandet af ett vanligt femklassigt läroverk.

*De mindre
läroverkens
organisation.*

Ett medel måste därför utfinnas att med ett mindre antal lärare drifva undervisningen till angifvet omfång. Ett sådant medel behöfver man emellertid icke söka aflägsse. Vid de gamla lärdoms- och apologistskolorna var det icke ovanligt att en lärare samtidigt läste med två årsafdelningar, och utan exempel var till och med icke att en och annan skola med 3 à 4 lärare dref undervisningen ända till de kurser, som fordrades i studentexamen. På senare tider hafva äfven några tvåklassiga pedagogier utsträckt sin undervisning till fjerde klassens kurs och sålunda förberedt sina lärjungar för inträde i femte klassen vid allmänt läroverk. Vid privata skolor, exempelvis privata elementarskolan i Lund, har detta förfaringssätt med framgång användts äfven i de högre klasserna.

Med tillämpning af berörda anordning skulle sålunda med 3 lärare undervisningen kunna utsträckas till femte klassens kurs, ehuru tydligen blott på endera af de tre bildningslinierna, den klassiska, den reala eller den praktiska. För vinnande af ett godt resultat förutsattes emellertid, att lärjungeantalet i de särskilda klasserna icke är för stort, att den eljest föreskrifna timplanen och kursfördelningen för de fem lägre klasserna icke behöfver slafviskt följas, utan att nödiga modifikationer med afseende derpå få göras, blott samma slutresultat som i nämnda klasser nås, samt att lärarne äro fullt inne i det egendomliga förfaringssätt, som i en sålunda inrättad skola måste följas.

För närvarande har minnet af metoden vid en dylik undervisning inom vår lärarekår nästan gått förloradt, hvilket man kan se af den motvilja, med hvilken äfven ganska små afdelningar i de högre klasserna sammanslås. Det torde därför blifva nödvändigt att upprätta en särskild skola, der profår kunde genomgå af de lärarekandidater, som hafva för afsigt att egna sig åt berörda skolors tjenst, och der äfven tillfälle kunde blifva att genom försök utröna lämpligaste sättet att vid en dylik skola ordna arbetet.

Då vid en skola af nu antydda slag samma kurser skola genomgå som i de fem lägre klasserna af ett allmänt läroverk, måste i sjelfva verket

samma kompetens i teoretiskt afseende fordras af densammas lärare som af dem vid ett femklassigt läroverk. Men jag anser likväl att man, på af komitén anförda skäl, kunde försöksvis upplåta en af de tre lärareplatserna åt en lärare med mindre teoretisk kompetens än den för adjunkter föreskrifna. Vanlig folkskolelärarekompetens anser jag dock för liten. Ty det nära samband, som bör ega rum mellan undervisningen i de särskilda, till de lägre klasserna hörande läroämnena och i synnerhet mellan undervisningen i modersmålet och den i de främmande språk, som läsas i skolan, gör det nödvändigt för hvarje lärare i en sådan skola att hafva nödtorftig kunskap i alla dess läroämnena. Utom folkskolelärareexamen och profärskurs, genomgången vid ofvan omnämnda profärläroverk, skulle således fordras särskild examen i de främmande språk, som läsas vid skolan, aflagd enligt de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t kan finna godt föreskrifva. Lönen vid ifrågasvarande lärarebefattning, hvars innehafvare skulle bära namn af kollega, skulle i öfverensstämmelse med komiténs förslag utgöra 2,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor efter resp. 5 och 10 års tjänstgöring.

Af de båda öfriga lärarne skulle den ene vara rektor och åtnjuta samma löneförmåner, som i nådig proposition till 1882 års Riksdag föreslogs för rektor vid treklassigt läroverk, den andre åter adjunkt med vanlig adjunktsafflöning och kompetens. Dessutom skulle vid dessa skolor anställas en teckningslärare, en gymnastik- och en musiklärare samt en skolläkare. Teckningsläraren skulle i årligt arvode uppbära 500 kronor mot en undervisningsskyldighet af 7 timmar i veckan, gymnastikläraren skulle åtnjuta 300 kronor mot en undervisningsskyldighet af 4 timmar i veckan, musikläraren 300 kronor och skolläkaren 50 kronor jemte samma afgift af hvarje lärjunge, som tillkomme skolläkare vid annat allmänt läroverk.

Rektor, för hvilken borde gälla samma kompetensfordringar som för rektor vid femklassigt läroverk, skulle liksom öfriga rektorer tillsättas på förordnande å viss tid. Hvarje vid skola af ifrågasvarande slag anställd lärare eller lärarinna skulle vara skyldig att, ifall läroverket upphörde eller förändrades, mottaga den tjänstgöring vid annat likartadt läroverk, der Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt sådan anvisa.

Vore lärjungeantalet större, än att det lämpligen kunde skötas af tre ämneslärare, skulle en fjerde ämneslärare, en adjunkt, tillsättas, utan att undervisningen därför utsträcktes utöfver kurserna för de fem lägre klasserna.

Vid hvarje läsårs slut skulle afgangsexamen hållas, under den kon-

troll Kongl. Maj:t kunde finna godt förordna, med de lärjungar, som genomgått skolans högsta afdelning; och lärjunge, som blifvit i denna examen godkänd, skulle ega rätt till inträde i nedre sjetten klassen vid allmänt läroverk å den linie, enligt hvilkens undervisningsplan skolan varit ordnad, eller, derest denna varit den praktiska liniens, de rättigheter, som möjligen komma att medfölja afgangsexamen å nämnda linie.

*Kommunernas
bidrag.*

De särskilda kommunalstyrelserna hafva mot de af komitén föreslagna bidrag, som skulle utgå af kommunerna till kommunalskolornas underhåll, med mycken skärpa framhållit det orättvisa och obilliga deruti, att de små och fattiga kommunerna skulle nödgas dyrt betala för månen af en undervisning, som staten tillhandahölle de större och rikare kommunerna utan att af dem fordra dylik utgift. Utan att alldeles förneka befogenheten af denna klagan, vill jag fästa uppmärksamheten på att staten ej gerna kan vara skyldig att betala hvarje lärjunges undervisning vida dyrare i en liten kommun än i en större, vid ett lägre läroverk än vid ett högre. På senare tider har emellertid förhållandet varit, att hvarje lärjunge vid de treklassiga allmänna läroverken och de tvåklassiga pedagogierna kostat staten betydligt mer i undervisning än lärjungarne i motsvarande klasser vid de högre och femklassiga läroverken. Enligt den utredning i detta afseende, som meddelas i bilagorna till statsutskottets utlåtande n:o 14 b vid 1882 års Riksdag, utgjorde statens medelkostnad för hvarje lärjunge under åren 1877—1881 vid de högre läroverken 180 kr. 27 öre, vid de femklassiga läroverken 156 kr. 60 öre, vid de treklassiga 222 kr. 62 öre och vid de tvåklassiga 192 kr. 83 öre. Och tager man härvid i betraktande att kostnaden för undervisningen i de högre klasserna är vida större än för undervisningen i de lägre, inses lätt att staten gjort ganska känbara uppoffringar genom att såsom hittills underhålla dessa mindre läroverk.

Ville man tillämpa en abstrakt rättsgrundsats, skulle man således kunna fordra att staten endast då skulle bifalla en kommuns önskan om upprättandet eller bibehållandet af ett läroverk derinom utan särskild kostnad för densamma, ifall kommunen kunde garantera att lärjungeantalet vid detta läroverk icke blefve mindre än lärjungeantalet i medeltal i motsvarande klasser af de öfriga läroverken. En sådan garanti kan emellertid en kommun ej gerna gifva.

Deremot skulle en kommun mycket väl kunna garantera att de till statsverket ingående terminsafgifterna inflöte till ett belopp, svarande emot ett visst antal lärjungar. Utginge man från medelantalet lärjungar i hvarje afdelning med särskild lärare i de lägre klasserna vid de

högre läroverken, hvilket medeltal befunnits vara nära 28 för de 3 lägsta klasserna och nära 24 för 4:de och 5:te klasserna, och beräknades med anledning deraf det erforderliga lärjungeantalet vid ett läroverk med fem klasser och tre lärare till 56 lärjungar i klasserna 1—3 och 24 lärjungar i klasserna 4—5, så skulle, med afräkning af 25 % för medgifna befrielser, den summa, som för ett dylikt läroverk skulle garanteras statsverket, uppgå till 1,560 kronor, om läroverket vore inrättadt i enlighet med den klassiska eller reala liniens undervisningsplan, men till 780 kronor, om den praktiska liniens undervisningsplan dervid följdes.

Vid en skola med 4 lärare måste man antaga lärjungeantalet en tredjedel högre än vid en skola med 3 lärare, och de garanterade terminsafgifternas summor skulle sålunda i detta fall blifva resp. 2,080 kronor och 1,040 kronor.

De belopp, som på sådant sätt tillförsäkrades statsverket, äro föga betydande i jämförelse med de kostnader underhållet af de ifrågavarande läroverken komme att medföra. För en del kommuner torde de likafullt kännas betungande. En lättnad för dessa skulle det utan tvivel vara, om tillträde till sådana läroverk kunde lemnas åt qvinliga lärjungar, för hvilka det i små städer ofta är svårt att bereda tillfälle till högre undervisning. Och just i dylika mindre samhällen med deras enklare och lättare öfverskådade förhållanden, synes det vara särdeles lämpligt att anställa försök med den af många högt prisade samuppföstran af gossar och flickor, helst åtskilliga kommunalstyrelser redan uttalat sig för en sådan anordning. Om flickor, till det antal utrymme och lärarekrafter utan skada medgäfvne, finge tillträde till läroverket, borde emellertid en lärarebefattning, i allmänhet den, för hvilken lägre kunskapsfordringar ansåges tillräckliga, beklädas af en qvinna, som utom sin undervisning skulle hafva i uppdrag att vara föreståndarinna för flickorna. Såsom kompetens för sådan lärarinna skulle fordras att med nöjaktiga betyg hafva genomgått högre lärarinneseminariet jemte ofvannämnda profårskurs.

Tillträde för
qvinliga lär-
jungar.

Den omständighet, att kommunen skulle garantera en viss summa i terminsafgifter, kan tydligen icke betaga läroverket dess karakter af statsläroverk eller berättiga kommunen eller dess förtroendemän till en så vidsträckt myndighet öfver läroverket och dess lärare, som komitén velat åt dem inrymma. Ifrågavarande läroverk synas därför fortfarande böra benämnas *lägre allmänna läroverk*; och kommunens direkta inflytande öfver det till densamma förlagda läroverket synes böra bestå deruti, att kommunalstyrelsen dels i sammanhang med beslutandet af

De lägre läro-
verken fort-
farande sta-
tens läroverk.

den ofvan berörda garantien egde välja den bildningslinie, enligt hvilken läroverket skulle inrättas, samt bestämma, huruvida qvinliga lärjungar skulle, i mån af utrymme, få vid läroverket mottagas, dels hade att utse vissa medlemmar af läroverkets lokalstyrelse. Denna styrelse skulle nemligen utgöras af läroverkets inspektor, såsom ordförande, läroverkets rektor, såsom sekreterare och kassaförvaltare, samt tre af kommunen valda medlemmar.

Styrelsen skulle det tillkomma: *att* noga följa och öfvervaka skolans verksamhet samt deröfver afgifva berättelse till vederbörande myndigheter; *att* föreslå timplan, kursfördelning och arbetsordning för skolan; *att* fastställa maximiantalet af lärjungar, som finge i hvarje klass och afdelning intagas; *att* vid behof meddela rektor och lärare tjänstledighet, dock ej för längre tid än två veckor; *att* förvalta skolans ekonomi samt bestämma befrielseerna från terminsafgifter.

Terminsafgifter.

Angående afgifterna till ljus- och vedkassan, biblioteks- och materialkassan samt byggnadsfonden skulle gälla samma bestämmelser som vid öfriga allmänna läroverk; men då det torde vara lämpligast att kommunalstyrelsen direkt till landtränterierna inbetalte de belopp, som i följd af kommunens garanti borde tillflyta statsverket, så skulle de afgifter, som eljest borde tillfalla statsverket, redovisas till kommunen. Dessa afgifters belopp borde ej af kommunen få höjas öfver hvad som är föreskrifvet för öfriga allmänna läroverk. Deremot skulle kommunen ega rätt att, om den så funne för godt, nedsätta sist berörda afgifter eller öka antalet af dem, som kunde befrias.

Deltoge hvarken landstinget eller grannkommuner i den åt staten lemnade garantien, skulle kommunen äfven ega bestämma att nedsättningen i terminsafgiften blott gälde lärjungar från kommunen samt att befrielse från terminsafgiften blott kunde medgifvas sådana lärjungar äfvensom att, om flere inträdessökande anmälde sig till en klass eller afdelning, än som deruti kunde mottagas, lärjungar från kommunen skulle hafva företräde. Deltoge åter landsting eller grannkommun i utgörandet af bidraget till skolans underhåll, finge tydligen dylika bestämmelser icke ifrågakomma, och skulle efter öfverenskommelse en eller två af de valde ledamöterna i skolans lokalstyrelse utses af landstinget eller grannkommuner i stället för af kommunalstyrelsen i läroverksstaden.

Läroverkshus och rektorsbostad.

Såsom hittills skulle den kommun, inom hvilken skolan vore förlagd, sörja för läroverkshus, bostad eller hyresersättning åt rektor m. m.

Önskade kommunalstyrelsen frånträda den lemnade garantien och sålunda föreslå skolan till indragning, borde anmälan derom göras hos Kongl. Maj:t 5 år, innan indragningen skulle träda i verket.

Upphörande af kommunens garanti.

Sedan jag nu redogjort för grunddragen af den organisation, som jag tänkt mig för de mindre läroverk, hvilka fortfarande skulle ega bestånd, öfvergår jag till frågan om hvilka mindre läroverk som böra indragas, hvilka å angifvet sätt ombildas.

I likhet med hvad komitén i detta hänseende föreslagit anser jag härvid att till indragning böra ifrågakomma *enklassiga pedagogierna* i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås, *tvåklassiga pedagogierna* i Hjo, Hedemora, Grenna, Kungelf och Kungsbacka samt *treklassiga allmänna läroverken* i Vernamo och Sölvesborg. Alla dessa läroverk hafva nemligen såväl under tioårsperioden 1873—1882 som under femårsperioden 1881—1885 haft ett obetydligt lärjungeantal, som dessutom på de flesta ställena varit stadt i sjunkande. De äro också i allmänhet förlagda till orter, som numera ega eller i den närmaste framtiden komma att få lätta kommunikationer med städer, der allmänna läroverk finnas. Men dessutom anser jag att till indragning böra ifrågakomma *enklassiga pedagogien* i Linde, *tvåklassiga pedagogien* i Borgholm och *treklassiga läroverket* i Ronneby. Pedagogien i Linde hade visserligen under tioårsperioden 1873—82 i medeltal något öfver 34 lärjungar, men lärjungeantalet har sedermera sjunkit, så att det under femårsperioden 1881—85 utgjorde 24 och höstterminen 1886 22. För denna ort, som är försedd med jernväg, finnas dessutom nära belägna läroverk i Nora, Arboga och Örebro. Vid pedagogien i Borgholm var lärjungeantalet under 1873—82 i medeltal 23, under åren 1881—85 20, och vid början af höstterminen 1886 utgjorde det 12. Komiténs skäl att föreslå denna skolas bibehållande var, att den är det enda offentliga läroverket på en så stor ö som Öland. Men sedan kommunikationerna mellan denna ö och Kalmar på senare tider mycket förbättrats och pedagogiens lärjungeantal ytterligare förminskats, kan detta skäl knappast rättfärdiga berörda skolas bibehållande. Såsom skäl mot indragningen af Ronneby läroverk, vid hvilket lärjungeantalet under tioårsperioden 1873—82 blott uppgick till 28, anför komitén att lärjungeantalet vid nämnda läroverk var i stigande. Denna stigning var emellertid blott tillfällig. Ty under femårsperioden 1881—85 utgjorde lärjungeantalet 26 och sjönk vid början af höstterminen 1886 till 14 samt, enligt hvad eforus i särskild skrifvelse anmält, vid början af innevarande vårtermin till 10. Att under sådana förhållanden uppe-

Till indragning föreslagna läroverk.

hålla ett allmänt läroverk på en ort, som eger lätta förbindelser med ett föga befolkadt högre läroverk, torde knappast kunna sättas i fråga.

Till ombildning föreslagna läroverk.

Deremot anser jag mig icke kunna föreslå indragning af treklassiga läroverken i Söderköping, Vimmerby och Marstrand. Vid läroverket i Söderköping utgjorde lärjungeantalet under åren 1873—82 nära 32, men komitén föreslår dock skolans indragning, emedan lärjungeantalet under de sista åren varit stadigt i tillbakagående. Detta tillbakagående fortgick äfven under åren 1881—85, så att medelantalet lärjungar derunder icke utgjorde mer än 26. Emellertid har ett stigande redan åter inträdd, så att lärjungeantalet vid början af höstterminen 1886 utgjorde 35. Dessutom eger detta gamla läroverk dyrbara läroverkshus och betydliga donationer, särskildt de Forsemanska.

Vid läroverket i Vimmerby har lärjungeantalet en längre tid hållit sig i närheten af 30-talet, men på sista tiden stigit ej obetydligt; åren 1873—82 utgjorde det i medeltal 29, åren 1881—85 33 och höstterminen 1886 43. Läroverkshusen äro i godt skick, och afståndet till andra städer med allmänna läroverk ej obetydligt.

Beträffande läroverket i Marstrand gäller åter att dess lärjungeantal under den tid här varit i fråga föga öfverstigit 20 och snarare varit stadigt i sjunkande än stigande, men staden har under de sista 10 à 12 åren utgifvit betydliga summor för skolbyggnader, och dess kommunikationer med närliggande städer äro under vintertiden osäkra och besvärliga. Också har dess kommunalstyrelse uttalat sig för att försök der gjordes med samundervisning af gossar och flickor, i hvilket fall lärjungeantalet vid skolan torde komma att ökas.

Jag anser därför att såväl *treklassiga läroverken* i Söderköping, Vimmerby och Marstrand som *treklassiga läroverken* i Alingsås, Askersund, Sala, Trelleborg, Engelholm, Strömstad, Åmål, Filipstad, Arvika, Skellefteå och Örnsköldsvik böra bibehållas såsom lägre allmänna läroverk med tre ämneslärare, ehuru med ofvan angifven förändrad organisation, äfvensom att till läroverk af detta slag böra ombildas *tvåklassiga pedagogierna* i Södertelge, Köping och Nora samt *enklassiga pedagogien* i Simrishamn. *Treklassiga läroverken* i Falköping och Varberg borde åter erhålla en något ökad lärarekraft och sålunda blifva lägre allmänna läroverk med fyra ämneslärare. Allt under förutsättning, att vederbörande kommunalstyrelser äro villiga att ikläda kommunerna den fordrade garantien för till statsverket ingående terminsafgifter äfvensom för tillhandahållandet af lämpliga skollokaler och bostad för skolans föreståndare.

Komitén har visserligen föreslagit att åtskilliga af berörda läro-

anstalter skulle ombildas till kommunalskolor med blott tvenne lärare, samt att skolorna i Engelholm och Varberg skulle erhålla hvardera fyra och den i Falköping fem ämneslärare. Men såsom redan förut blifvit anmärkt, hafva skolor med endast två ämneslärare, helst så kvalificerade som komitén föreslagit, föga utsigt att bättre än de nuvarande tvåklassiga pedagogierna fylla sitt ändamål; och hvad läroverken i Engelholm och Falköping angå, hafva de icke på senare tider haft flere lärjungar än att dessa böra kunna undervisas vid det förra läroverket af 3 och vid det senare af 4 ämneslärare. Lärjungeantalet vid läroverket i Varberg var visserligen under perioden 1873—82 mindre än det vid läroverket i Engelholm, men under perioden 1881—85 hade det ökats vid det förra och minskats vid det senare läroverket, så att då läroverket i Varberg höstterminen 1886 räknade 64 lärjungar, var deras antal vid läroverket i Engelholm vid denna tidpunkt blott 42. Genom indragningen af skolorna i Kungsbacka och Falkenberg torde äfven lärjungeantalet vid den i Varberg komma att något stiga. För öfrigt torde tillfälligt behof af ökad lärarekraft vid en eller annan skola kunna afhjelpas, om, såsom hittills ej sällan varit fallet, vederbörande kommunalstyrelse finnes villig att anslå arfvode åt en extra lärare.

Utom de redan befintliga mindre läroverk, som blifvit föreslagna till ombildning, torde emellertid ett nytt, på angifvet sätt organiseradt läroverk böra upprättas i Motala. Denna plats har på senare tider, i följd af de storartade industriella anläggningar, som der förefinnas, och de lätta kommunikationer den eger såväl sjöledes som medelst jernväg, vunnit en ej ringa betydelse. Också har behofvet af en högre läroanstalt der gjort sig lifligt gällande och föranledt att derstädes redan för tio år sedan upprättades ett enskildt elementarläroverk, hvilket deretter uppehållits genom bidrag af kommunen, mekaniska verkstaden och enskilda personer jemte lärjungarnes terminsafgifter. Denna skola har från och med läsåret 1882—83 utsträckt sin undervisning till det omfång, som meddelas i de fem lägre klasserna vid allmänt läroverk, och erhöll genom kongl. beslut den 13 april 1883 rätt för de lärjungar, som under af Kongl. Maj:t föreskrifven kontroll aflagt sådan afgångsexamen, som i § 33 mom. 2 af stadgan för rikets allmänna läroverk oförmäles, att utan särskild pröfning vid näst följande hösttermins början vinna inträde i sjetta klassens nedre afdelning vid statens högre allmänna läroverk. Lärjungeantalet vid Motala enskilda läroverk har under femårsperioden 1882—86 utgjort 52. Ett lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare synes alltså här vara påkalladt af ett verkligt behof.

*Nytt allmänt
läroverk i
Motala.*

*Profärläro-
verk.*

Såsom redan förut, dels vid framställningen af den nya s. k. praktiska bildningsliniens organisation, dels vid förslaget om de lägre läroverkens ombildning, blifvit påpekadt, behöfves ett särskildt läroverk, der profärs-kurs må kunna genomgå af blifvande lärare å den praktiska linien och vid de afsedda lägre allmänna läroverken. Till ett sådant skulle lämpligen Jakobs femklassiga läroverk i Stockholm kunna ombildas. För vinnandet af det åsyftade ändamålet erfordrades vid berörda läroverk dels en praktisk linie med fem årsklasser, dels en afdelning, bestående af tre klasser, af hvilka två vore 2-åriga och en 1-årig. Denna afdelning, hvilken tydligen skulle arbeta alldeles oberoende af den praktiska linien, skulle inrättas efter samma grunder, som blifvit föreslagna beträffande de lägre allmänna läroverken med tre ämneslärare. Lärjungeantalet skulle icke i någon klass af sist berörda afdelning få öfverstiga 20, och samtliga lärjungar borde vara befriade från den till statsverket ingående afgiften, då undervisningen å denna linie måste blifva mindre tilldragande å en ort, der särskild undervisning för hvarje årsklass i rikt mått erbjudes.

För uppehållandet af undervisningen och handledandet af profärs-kandidaterna torde vid detta läroverk erfordras en rektor med samma löneförmåner, som tillkommer rektor vid högre läroverk, nio adjunkter med vanlig adjunkts aflöning, en teckningslärare med samma aflöning och tjänstgöringsskyldighet, som äro förenade med teckningslärarebefattning af tredje klassen vid högre läroverk, en musiklärare med arfvode af 600 kronor och en skolläkare med arfvode af 100 kronor jemte samma afgift af lärjungarne som vid andra allmänna läroverk. Deremot synes icke någon särskild gymnastiklärarebefattning blifva behöflig vid denna skola, då den skyldighet, som åligger Gymnastiska centralinstitutet att meddela gymnastikundervisning åt lärjungarne vid högre latinläroverket å Norrmalm, torde böra tagas i anspråk för Jakobs läroverk, under det att särskild gymnastiklärarebefattning upprättas vid berörda latinläroverk. I följd af det särdeles stora lärjungeantalet vid sistnämnda läroverk och de svårigheter, som deraf föranledas vid meddelandet af gymnastikundervisning annorstädes än vid läroverket sjelft, har nemligen redan sedan någon tid särskild gymnastiklärare förskaffats detsamma genom utbyte med Nya elementarskolan. Då jag emellertid ämnar hos Eders Kongl. Maj:ts hemställa om nådig proposition till Riksdagen att förflytta Nya elementarskolans lokal till en från Gymnastiska centralinstitutet långt aflägsen plats, kan jag icke tillstyrka att till Nya elementarskolan öfverflytta rätten att genom institutets försorg erhålla gymnastikundervisning för sina lärjungar.

Staten för Jakobs läroverk komme således att ökas med tre adjunkter

och en skolläkare samt minskas med en gymnastiklärare, hvarjente rektorn och teckningsläraren erhöles höjd aflöning.

Både i följd af sitt läge och på grund af de rymliga lokaler, hvar-
öfver det disponerar, synes Jakobs läroverk särdeles väl egnadt till ett
profärläroverk af här afsedt slag; och behofvet af ett dylikt läroverk,
ifall de föreslagna nya undervisningsformerna skola hafva någon utsigt
att i den närmaste framtiden vinna insteg och utveckling, synes ligga så
i öppen dag, att några ytterligare skäl i detta hänseende icke torde vara
erforderliga.

De läroverk, hvilkas indragning blifver beslutad, skulle, derest samt-
liga ämneslärarebefattningarna vid desamma redan äro vakanta, vid slutet
af läsåret 1887—88 upphöra, men eljest med slutet af det läsår, under
hvilket ledighet i samtliga ämneslärarebefattningar vid läroverket inträdt,
dock att undervisningen vid intet af dessa läroverk må fortgå längre än
till slutet af läsåret 1889—90. De vid denna tidpunkt qvarvarande lärare,
hvilka icke kunna till annan läraretjenst öfverflyttas, skulle uppföras å
indragningsstat med de löneförmåner, som enligt nu gällande ordinarie
stat dem tillkomma. Under den återstående tiden för ifrågavarande läro-
verks verksamhet borde vid dem tillämpas nu gällande bestämmelser med
hänsyn till såväl läroplan och lästid som lärarnes aflöning.

Vid de läroverk åter, angående hvilkas ombildning beslut kommer att
fattas, skulle den nya organisationen börja att införas med läsåret 1888—89,
derest icke Kongl. Maj:it på grund af sig företeende omständigheter kan
finna skäl med afseende å ett eller flere af dessa läroverk annorlunda be-
stämna.

För att underlätta öfvergången torde blifva af nöden att ålägga dom-
kapitlen samt direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk att,
då adjunktsbefattning blifvit ledig vid något under dem lydande allmänt
läroverk, derom hos Kongl. Maj:it göra anmälan och afvakta Dess beslut,
huruvida nämnda befattning skall till ansökning anslås eller besättas med
lärare från något af de till indragning eller ombildning bestämde läro-
verken, derest sådan kan anses till befattningen lämplig och enligt gäl-
lande bestämmelser är skyldig densamma öfvertaga eller eljest kan befinnas
dertill villig. För nämnda ändamål torde afven visa sig nödvändigt att,
sedan Jakobs läroverk hunnit på föreslaget sätt ombildas, dit inkalla åt-
skilliga lärare dels från de högre läroverk, der praktisk linie skall upp-
rättas, dels från de lägre läroverk, vid hvilka undervisningen skall på
annat sätt anordnas, på det att desse lärare må erhålla tillfälle att närmare
sätta sig in i de nya metoder och anordningar, som de i sin blifvande

*Tiden för den
föreslagna in-
dragningens
och ombild-
ningens genom-
förande.*

*Praktisk ut-
bildning af
lärare.*

verksamhet hafva att iakttaga. Kostnaderna härför skulle betäckas af reservationerna å anslagen till de allmänna läroverken.

*De femklassiga
läroverken.*

Beträffande de femklassiga läroverken har läroverkskomitén föreslagit att läroverken i Enköping, Norrtelge, Mariestad och Arboga skulle förvandlas till kommunalskolor samt att vid läroverken i Borås, Lidköping, Eskilstuna, Göteborg, Kristinehamn, Piteå och Haparanda skulle indragas den ena bildningslinien och dermed äfven en adjunksbefattning vid hvardera med undantag för Haparanda, der adjunksbefattningarna för närvarande blott äro fyra. På grund af hvad vederbörande domkapitel, läroverkskollegier och kommunalstyrelser med afseende härå anfört, anser jag emellertid berörda förslag icke tillrädliga. De förhållanden, som föranlett dessa förslag, synas nemligen åtminstone å de flesta ställen hafva varit af tillfällig art, och det torde därför vara rådligast att icke vidtaga några genomgripande förändringar vid de femklassiga läroverken, förrän erfarenheten hunnit visa, hvilka verkningar med afseende på den den nu föreslagna reformen af de allmänna läroverkens undervisningsplan kommer att medföra. Med hänsyn till de femklassiga läroverken har jag således endast att föreslå att Haparanda läroverk, som hittills med afseende på rektors och öfningslärarens aflöning hört till de treklassiga, äfven i dessa hänseenden må likställas med öfriga femklassiga läroverk, samt att vid läroverket i Oskarshamn, som har lika stora lärarekrafter som öfriga läroverk af detta slag, undervisning må meddelas å båda bildningslinierna och icke, såsom hittills, blott på den reala. Haparanda läroverk skulle nemligen eljest blifva ensamt i sitt slag, och vid det i Oskarshamn skulle full tjänstgöring icke kunna åläggas samtliga lärare.

*De högre läro-
verken.*

Hvad de högre läroverken vidkommer, har komitén föreslagit att läroverket i Hudiksvall på grund af dess ringa och i sjunkande stadda lärjungeantal måtte förvandlas till femklassigt läroverk. Häremot har emellertid invändts: att lärjungeantalet aldrig varit synnerligen stort vid Hudiksvalls läroverk, hvarken på den tid, då det förvandlades till fullständigt läroverk eller sedermera, samt att visserligen vexling i berörda lärjungeantal på senare tiden förekommit, men icke något afsevärdt sjunkande; att endast ett par årtionden förflutit, sedan läroverket utvidgades till fullständigt under vilkor, att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisning och öfningar, hvilket vilkor kommunen till alla delar uppfyllt och derigenom ådragit sig betydliga kostnader, som vore i det närmaste gagnlöst gjorda, om läroverket nu reducerades till femklassigt; äfvensom att genom de kommunikationer, som på sista tiden kommit till stånd, läroverkets lärjungeområde blifvit betydligt utvidgadt, hvarför man kunde vänta en väsentlig tillväxt i lärjungarnes antal. Med

anledning af hvad sålunda förekommit torde ifrågavarande förslag icke böra till någon åtgärd föranleda.

Vidare hafva med afseende på undervisningens utsträckning vid de högre läroverken inkommit: underdåniga ansökningar utaf stadsfullmäktige i Strengnäs och läroverkskollegium vid dervarande läroverk om återställande af undervisning å reallinien i läroverkets sjunde klass; en af medlemmar utaf Södermanlands läns landsting samt invånare i Nyköpings stad och landskapet Södermanland ingifven petition om återställande af undervisning å reallinien i sjunde klassen af Nyköpings läroverk; en af invånare i Vesterås stad och kringliggande ort ingifven petition om dylik åtgärd beträffande läroverket i Vesterås; en hemställan af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, att vid hufvudstadens under direktionen lydande läroverk måtte få inrättas dels tre nya lektorstjänster att uppföras å högre realläroverkets stat, dels ock 15 adjunktsbefattningar att uppföras å en för samtliga dessa läroverk gemensam stat; samt en framställning af eforus öfver Lunds stifts allmänna läroverk om tillökning i antalet af de å staten för Helsingborgs högre allmänna läroverk uppförde lärare med 2 lektorer och 4 adjunkter.

Hvad först angår frågan om utsträckning af undervisningen till och med sjunde klassen å reallinien vid ofvan berörda trenne läroverk, synas de förhållanden, som föranledde indragningen af undervisningen i nämnda klass vid dessa läroverk, icke sedan dess hafva undergått någon sådan förändring, som borde medföra upphäfvande af detta beslut. Lärjungeantalet å reala linien har vid ifrågavarande läroverk fortfarande varit obetydligt. Under femårsperioden 1881—1885 utgjorde lärjungeantalet å reala linien vid läroverket i Strengnäs: i 4:de klassen 4, 5:te 3, 6:te nedre 3, 6:te öfre 1, summa 11; vid läroverket i Nyköping i 4:de 9, 5:te 5, 6:te nedre 2, 6:te öfre 1, summa 17; vid läroverket i Vesterås i 4:de 9, 5:te 6, 6:te nedre 3, 6:te öfre 1, summa 19. Något skäl för undervisningens utsträckning kan ej gerna hemtas af dessa lärjungeantal. Emellertid skulle möjligen lärjungeantalet å reala linien komma att äfven i de lägre klasserna något ökas, om undervisningen å denna linie fortsattes vid läroverket till skolkursens slut; och då det ej skulle medföra större kostnader för statsverket, om undervisningen utsträcktes till och med sjunde klassen vid det ena och slutade med femte klassen vid det andra af läroverken i Nyköping och Strengnäs, än om den, såsom hittills, meddelades till och med sjette klassen vid båda, anser jag mig böra föreslå en dylik utsträckning af realundervisningen vid läroverket i Nyköping, der såväl det totala lärjungeantalet som realisternas antal varit större, och dit bättre kommunikationer leda, hvaremot undervisningen i sjette realklassen vid läroverket i Strengnäs

skulle indragas. I följd af denna förändring behöfde lärarepersonalen vid Nyköpings läroverk ökas med en lektor, under det att två af lektorerna vid läroverket i Strengnäs der blefve öfverflödiga och kunde till annat läroverk flyttas.

Vid läroverket i Vesterås torde deremot realundervisningen fortfarande böra ega samma utsträckning som hittills, men då lärarepersonalen vid detta läroverk utgöres af rektor, 7 lektorer och 10 adjunkter, under det att af uppgifterna angående lärjungeantalet under de sista 5 åren framgår att ingen af de särskilda klasserna varit så stor att delning deraf med nödvändighet fordrats, torde, helst lärjungeantalet under den närmaste framtiden antagligen komma att något minskas, 1 lektor och 2 adjunkter kunna till annat läroverk öfverflyttas.

Vidkommande åter den ifrågasatta ökningen af den ordinarie lärarebesättningen vid läroverken i Stockholm och Helsingborg, så är behofvet af en dylik ökning obestriddigt, icke blott hvad läroverken i dessa städer angår, utan äfven beträffande åtskilliga andra läroverk, der på senare tider måst anställas ett större antal extra lärare. Visserligen måste man, såsom redan blifvit anmärkt, antaga att lärjungeantalet med anledning af terminsavgifternas höjning kommer att något sjunka, men denna minskning torde ej i det hela uppgå till 10 % och ingenstädes öfverstiga 20 % af det nuvarande lärjungeantalet. Och vid många läroverk, der undervisningsafdelningarnas antal icke genom en minskning af lärjungeantalet inom dessa gränser förändras, vinnes derigenom ingen inskränkning i behofvet af lärarekraft, hvarför lärarnes antal ingalunda kan minskas i samma proportion som lärjungeantalet sjunker.

Under de senaste fem åren hafva vid de högre läroverken varit anställda i medeltal årligen 110 extra lärare, under det att antalet ordinarie lektors- och adjunktsbefattningar vid berörda läroverk utgjort 551, af hvilka dock en stor mängd, omkring 80, uppehållits af vikarier. Antalet extra ordinarie lärare har sålunda uppgått till mer än en fjerdedel af hela lärareantalet, ett förhållande, som ingalunda kan anses normalt eller verka helsosamt på skolarbetets jemna gång. De extra ordinarie lärarne, som förordnas för högst ett år i sänder, ombytas nemligen ganska ofta, dels emedan de förutvarande vunnit befordran till ordinarie platser, dels emedan de sjelfva eller vederbörande rektorer af en eller annan anledning önska förändring. Men dessa ständiga ombyten förorsaka oupphörliga afbrott i undervisningens jemna fortgång. Då den nye läraren ej känner hvarken lärjungarne och deras olika ståndpunkt eller det sätt, hvarpå de förut blifvit undervisade, eller de fordringar, som ställas på lärjungarne af andra lärare i samma ämne vid läroverket, blir det

omöjligt för honom att genast finna det rätta sättet för ämnets behandling, och åtskillig tid går för lärjungarne förlorad under hans trefvande försök att komma fullt in i sin uppgift. Kommer så härtill, hvilket ej sällan är fallet, att extraläraren, i följd af den klena aflöningen, måste genom ett eller annat privatarbete söka skaffa sig bidrag till sitt lifsuppehälle, är det tydligt att han icke kan egna det odelade intresse åt skolans undervisning och de särskilda lärjungarnes individuella förhållanden, som fordrades för att han snart skulle kunna fylla sin plats och göra det gagn, som vederborde. Att läroverk, som måste anförtro en stor del af sin undervisning åt extra ordinarie lärare, derigenom måste lida betydligt afbräck i sin verksamhet, är därför uppenbart. Extra ordinarie lärare måste väl alltid användas såsom vikarier för tjänstlediga ordinarie lärare eller vid inträffande ledigheter. Och äfven eljest är det icke möjligt att helt och hållet undvara extra lärare, dels emedan det icke är en gång för alla bestämdt, huru många lärjungar, som högst få mottagas i hvarje klass vid hvarje läroverk, dels därför att vid en öfvergång, sådan som den nu ifrågasatta, förhållanden komma att inträda, hvilkas verkan man icke kan fullt beräkna. Ändamålsenligt torde likväl vara att inskränka extra lärarnes antal så mycket som kan ske, utan att någon som helst fara uppstår, att flere ordinarie lärare anställas än som i framtiden komma att behövas. Och då enligt all sannolikhet den möjliga minskningen i lärjungeantalet icke gerna kan föranleda större minskning i behofvet af lärarekrafter vid de högre läroverken, än att hälften af de hittills der sysselsatta extra lärarne blifver öfverflödig, skulle minst 55 dylika lärare der framdeles behöfva användas, i fall de ordinarie lärarnes antal icke ökades. Detta antal synes mig dock vara allt för stort, helst det komme att fördelas på några få läroverk, der de ordinarie lärarnes antal är synnerligen litet i förhållande till lärjungeantalet, och högst antagligt är att det inom kort komme att i samband med lärjungeantalet växa ej obetydligt. Jag anser mig därför böra föreslå upprättandet af åtskilliga ordinarie ämneslärarebefattningar vid läroverk, der extra lärarnes antal på senare tider varit synnerligen stort i förhållande till de ordinarie lärarnes eller der andra beaktansvärda förhållanden kunna dertill föranleda. Jag gör det så mycket hellre, som, såsom jag strax skall visa, den förhöjning i anslagen till de allmänna läroverken, som ett antagande af samtliga de af mig gjorda förslagen skulle medföra, mera än ersättes af de inkomster de föreslagna terminsafgifterna skulle bereda statsverket.

Störst är behofvet vid Stockholmsläroverken. Vid de under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverken hafva i medeltal under de fem sista åren tjänstgjort 34 extra lärare, under det att

de ordinarie lektors-, adjunkts- och kollegabefattningarna utgjort tillsammans 59, af hvilka flere hela tiden uppehållits af vikarier. De båda sista läsåren har extralärarnes antal vid nämnda läroverk till och med uppgått till 37, af hvilka 4 varit extra ordinarie lektorer. Jag anser därför direktionens förslag, att vid de under densamma lydande läroverk må inrättas 3 nya lektorstjänster, att uppföras å högre realläroverkets stat, samt 15 nya adjunktsbefattningar, att uppföras å en för samtliga dessa läroverk gemensam stat, högst behjertansvärdt, endast att jag anser lämpligare att äfven de 3 lektorstjänsterna uppföras på en för samtliga berörda läroverk gemensam stat. Det skäl direktionen anfört för denna åtgärd beträffande adjunktsbefattningarna, att lärjungeantalet vid de särskilda läroverken i följd af åtskilliga omständigheter är underkastadt icke obetydliga vexlingar, under det att lärjungeantalet vid alla läroverken tillsammans är temligen konstant, synes mig nemligen ega tillämpning icke blott på de lägre utan äfven på de högre klasserna; och då det icke är otänkbart att realläroverket genom att förflyttas till annan plats kan förlora en del af sitt stora lärjungeantal i de högre klasserna, i det att undervisning för en del af dessas lärjungar måste beredas vid annat läroverk, så vore olämpligt att hafva fäst de nya lektorsbefattningarna vid detta läroverk.

Äfven vid läroverken i Helsingborg, Malmö, Karlstad och Umeå samt vid högre realläroverket i Göteborg är behovet af ett ökad antal ordinarie lärare särdeles kämbart.

Staten för det å båda linier fullständiga läroverket i Helsingborg upptager för närvarande blott 4 lektors- och 7 adjunktsbefattningar, under det att de derstädes tjenstgörande extra lärarne de senaste åren utgjort 7 å 8. I öfverensstämmelse med hvad läroverksskollegiet i detta hänseende hemställt, anser jag därför giltiga skäl finnas för ökandet af lektorernas antal med 2, då 6 lektorer utan tvifvel äro behöfliga vid ett å båda linier fullständigt läroverk, der lärjungeantalet i de högre klasserna är så stort att sammanslagning af särskilda afdelningar icke i större utsträckning kan ega rum. Deremot synes kollegiets framställning om 4 adjunktsbefattningar under nu varande förhållanden icke böra bifallas, utan torde antalet nya adjunktsbefattningar kunna inskränkas till 2. I sammanhang med framställningen om ökad antal ordinarie lärarebefattningar har emellertid lärarekollegiet framhållit de befintliga undervisningslokalernas otillräcklighet och olämplighet för det för handen varande stora lärjungeantalet samt upplyst att rektor, som ursprungligen haft boställslägenhet sig anvisad i läroverkshuset, sedermera afstått densamma till undervisningslokaler och såsom vederlag härför enligt kongl. brefvet den 8 april 1870 uppburit ett belopp af 600 kronor ur

läroverkets enskilda byggnadsfond. Med anledning häraf torde såsom villkor för inrättandet af de föreslagna nya ordinarie lärarebefattningarna vid läroverket i Helsingborg böra stadgas att stadsfullmäktige derstädes åtaga sig såväl att, med det bidrag de möjligen kunna erhålla af stiftets byggnadskassa och läroverkets enskilda byggnadsfond, tillhandahålla läroverket erforderliga och fullt ändamålsenliga lokaler, som ock att förse rektor med bostad eller deremot svarande hyresersättning. Kunna tillräckliga och lämpliga lokaler icke anskaffas för läroverkets nuvarande lärjungeantal, torde det nemligen blifva nödvändigt att så begränsa lärjungeantalet, att detsamma utan hinder för undervisningen och utan fara för lärjungarnes helse må kunna inrymmas i nu tillgängliga lokaler, i hvilket fall den nu ifrågasatta ökningen af lärarepersonalen kunde blifva öfverflödig.

Vid läroverket i Malmö tjenstgöra för närvarande 6 lektorer, 14 adjunkter och 7 extra lärare och vid läroverket i Umeå 5 lektorer, 8 adjunkter och 2 extra lärare. Vid hvartdera af dessa läroverk torde inrättandet af en ny lektorsbefattning vara af behovet påkalladt. Båda de nämnda läroverken äro fullständiga så väl å klassiska som å reala linien, och det i Malmö är ett af våra största läroverk med ett städse växande lärjungeantal i de högre klasserna. Vid läroverket i Umeå är lärjungeantalet i det hela visserligen icke så synnerligen stort, men der eger det egendomliga förhållande rum, att lärjungarne i sjetten och sjunde klasserna äro tillsammans talrikare än lärjungarne i de fem lägre klasserna tillsammans. Afdelningarna i de högre klasserna äro ock i allmänhet så stora, att sammanslagning endast i inskränkt mån kan ega rum, i följd hvaraf de nuvarande lektorerna endast ofullkomligt räcka till för undervisningen å det högsta stadiet.

Karlstads läroverk är det enda fullständiga läroverk i Karlstads stora stift, och der fortsättas studierna i allmänhet af de lärjungar, som utgått från de lägre läroverken i Kristinehamn, Filipstad, Arvika och Åmål. Det är därför antagligt att lärjungeantalet vid Karlstads läroverk fortfarande kommer att blifva ganska stort. För närvarande tjenstgöra der 7 lektorer, 9 adjunkter och 8 extra lärare. De sistnämnda utgöra således i det närmaste en tredjedel af samtliga ämneslärarne. Jag anser mig därför böra föreslå att vid detta läroverk må inrättas 3 nya adjunkt-befattningar.

Hvad slutligen angår Göteborgs högre realläroverk, så har dess lärjungeantal varit stadt i en synnerligen rask tillväxt, och sedan det inflyttat i sitt nya, präktiga läroverkshus, torde det blifva ännu talrikare besökt. Dess nuvarande lärarepersonal, som utom rektor och 8 extra

lärare blott räknar 4 lektorer och 9 adjunkter, torde därför erfordra en icke obetydlig tillökning. Emellertid torde försigtigheten kräfva att för närvarande inskränka sig till en ökning af 1 lektor och 3 adjunkter.

Genom en blick på bilagan VII, som upptager en sammanställning af den nuvarande och den föreslagna lärarestaten med lärjungeantalet under femårsperioden 1881—85, torde insigten i befogenheten af de här förordade förändringarna i lärarebesättningen ytterligare stärkas.

*Jämförelse
mellan den
nuvarande
och den före-
slagna lärare-
staten.*

Genom nu föreslagna ändringar i lärarestaten för de högre allmänna läroverken skulle denna komma att ökas med 6 lektors- och 21 adjunktsbefattningar samt 1 gymnastiklärarebefattning. De femklassiga läroverkens lärarestat skulle förblifva oförändrad. Vid de till ombildning föreslagna läroverken skulle lärarestaten komma att ökas med 1 rektors-, 20 kollega-*) och 3 öfningslärarebefattningar samt minskas med 10 adjunktsbefattningar**) och 1 lärarebefattning vid enklassig pedagogi. Genom det till nybildning föreslagna läroverket i Motala skulle lärarepersonalen ytterligare ökas med 1 rektor, 1 adjunkt, 1 kollega och 3 öfningslärare. Genom upphörande af de till indragning föreslagna läroverken skulle slutligen lärarestaten vid rikets läroverk för högre undervisning komma att minskas med 9 rektors-, 12 adjunkts- och 21 öfningsläraretjänster samt 8 lärarebefattningar vid enklassiga pedagogier. I det hela skulle således antalet ämneslärarebefattningar komma att ökas med 11, under det att öfningsläraretjänsterna minskades med 14. Tillsättningen af de nya befattningarna borde emellertid, i min tanke, ske endast i den mån penningar genom afgång af lärare, som varit anställda vid till indragning bestämda läroverk, eller eljest dertill blefve disponibla.

*Normalstat
och ålders-
tillägg.*

Normalstaten för samtliga allmänna läroverk enligt den föreslagna organisationen skulle, efter hvad bilagan VI *f.* närmare utvisar, uppgå till 2,597,600 kronor; ålderstilläggen för nu anställda lärare skulle åter, såsom af bilagan VI *h.* framgår, efter de nya bestämmelserna komma att utgöra 750,950 kronor.

*Särskilda
anslag till de
allmänna
läroverken.*

Å de allmänna läroverkens stat torde vidare följande anslag böra uppföras till samma belopp, med hvilka de hittills utgått, nemligen: djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne, 4,307 kronor 10 öre; ersättning för förlorad helgonskyld 2,644 kronor 33 öre; samt till extra arvoden åt teckningslärare 36,000 kronor. Det anslag till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk,

*) Här afses det nu föreslagna slaget af kollegabefattningar.

**) Dessa platser hafva hittills burit namn af kollegabefattningar.

6,000 kronor, som under en följd af år varit uppfördt å extra stat, blir för framtiden allt fortfarande behöfligt, på det undervisningen i detta viktiga ämne må blifva praktisk. Det synes därför böra uppföras å ordinarie stat.

Till arfvoden åt bibliotekarierna vid stifts- och läroverksbiblioteken har hittills varit anslaget ett belopp af 4,542 kronor 64 öre. I följd af den stora utveckling åtskilliga af dessa bibliotek under de båda sista årtiondena vunnit, och med hänsyn till de fordringar, som nu för tiden måste ställas på skötseln och underhållet af en offentlig boksamling af den omfattning, som flertalet af dessa bibliotek eger, har emellertid nämnda anslag visat sig otillräckligt. De framställningar om ökade årliga arfvoden eller tillfälliga anslag till förbättrad anordning och vård af berörda boksamlingar, som understundom inkommit, hafva därför i allmänhet måst afslås, för så vidt icke medel kunnat från annat anslag erhållas. Jag anser därför nödigt att i den nya staten för detta ändamål upptages ett belopp af 7,000 kronor.

För att så mycket som möjligt befria rektorerna vid de högre och de talrikare besökta femklassiga läroverken från besväret med de kamerala och ekonomiska bestyr, som åtfölja deras befattning, utgår för närvarande ett anslag af 10,000 kronor. Då vid genomförandet af nu föreslagna organisation af de allmänna läroverken rektorernas göromål af ifrågavarande art måste ytterligare ökas, särskildt genom uppbörd och redovisning af de till statsverket ingående terminsafgifterna jemte dermed sammanhängande göromål, vidare genom den noggrannare tillsyn och omtanke, som iakttagandet af de hygieniska föreskrifterna erfordrar, och slutligen i följd af det ökade statistiska arbete, som blir nödvändigt för att meddela de detaljerade upplysningar angående läroverken, som nutiden kräfver: så torde detta anslag, som redan visat sig vara väl knappt, behöfva en väsentlig förhöjning, helst det är af största vikt att en rektor icke af tillfälliga och mindre magtpåliggande bestyr drages från sin egentliga och hufvudsakliga uppgift. Jag anser mig därför böra föreslå att anslaget till arfvoden åt rektorernas skrifbiträden höjes till 17,000 kronor, samt att arfvode till dylikt biträde må kunna beviljas icke blott rektorer vid högre läroverk och femklassiga läroverk i Stockholm, utan äfven åt rektorer vid lägre allmänna läroverk i landsorten med ett synnerligen stort lärjungeantal.

Till arfvoden åt extralärare utgå för närvarande å ordinarie stat 100,000 kronor och å extra stat 40,000 kronor samt till vikariearfvoden och oförutsedda behof 55,000 kronor, för dessa ändamål tillsammans således 195,000 kronor. Med afseende på dessa anslag, hvilka lämp-

ligen torde kunna sammanslås till ett enda, är att anmärka att visserligen å ena sidan de extra ordinarie lärarnes arfvoden, enligt hvad förslaget är, skulle höjas från 1,500 eller 1,200 kronor till 2,000, 1,800 eller 1,500 kronor, men att å andra sidan det är högst antagligt att extralärarnes antal skall kunna betydligt inskränkas, dels på grund af det ökade antalet ordinarie ämneslärarebefattningar, dels i följd af det sannolikt något minskade lärjungeantalet. Berörda anslag torde därför kunna tåla en nedsättning af 20,000 kronor och således böra i den nya staten uppföras med tillsammans 175,000 kronor.

I sammanhang med det förslag, som ofvan framstälts till ordnandet af undervisningen i gymnastik-, vapen- och militäröfningar samt till befrämjandet af fria lekar bland skolungdomen, har jag framhållit det lämpliga uti att äfven gymnastiklärarnes aflöning ordnades på samma sätt som hittills varit fallet med teckningslärarnes, så att en viss undervisningsskyldighet fastställdes för den ordinarie lönen och särskildt arfvode utbetalades för hvarje timme i veckan, hvarmed tjänstgöringen höjdes derutöfver. De belopp å 7,000 och 13,500 kronor, som nu äro anvisade dels till extra gymnastiklärarearfvoden vid dem bland de fullständiga läroverken, hvarest lärjungarnes antal i betydligare mån öfverstiger 200, dels till förhöjda arfvoden åt gymnastiklärare, till rese- och traktamentsersättning åt officerare, som särskildt förordnas att leda vapenöfningarna, samt till anskaffande af ammunition för målskjutning och inrättande af skjutbanor, torde, hvad det förra angår, helt och hållet och, hvad beträffar det senare, till en del kunna tagas i anspråk för de extra arfvoden åt gymnastiklärarne, som af det ifrågasatta aflöningssättet måste blifva en följd. Men då gymnastikundervisningen skulle utvidgas sålunda, att särskilda öfningar anordnades för de kroppsligt svagare och då dertill särskilda anordningar måste träffas för ledningen och öfvervakandet af de fria lekarne, kunna de här för disponibla beloppen icke anses tillräckliga, utan torde anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärarne och ledarne af de fria lekarne samt till anskaffande af ammunition för målskjutning, inrättande af skjutbanor m. m. behöfva höjas till 42,000 kronor.

Såsom förut blifvit förslaget, skulle för praktisk utbildning af blifvande lärare dels å den praktiska linien, dels vid de lägre allmänna läroverken med 3 eller 4 ämneslärare särskild profärskurs inrättas vid Jakobs för ändamålet ombildade läroverk i Stockholm. Till anordnande af profärsundervisningen derstädes samt till någon förhöjning af de väl knappa arfvodena för lärarekandidaternas handledning torde det anslag

å 20,500 kronor, som för närvarande utgår till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken, böra höjas till 28,000 kronor.

Hittills hafva endast lärarne i främmande lefvande språk varit hugnade med särskilda stipendier för att i utlandet studera sitt ämne; och otvifvelaktigt är att dessa företrädesvis hafva behof af dylikt understöd, då de svårligen i hemmet kunna vinna det herravälde öfver sitt ämne och den lätthet vid dess behandling, som vid undervisningen är af så stor betydelse. Men äfven lärare i öfriga ämnen skulle ofta hafva stort gagn af att taga personlig kändedom om huru deras ämnen behandlades i utlandet. I synnerhet skulle det vara af vigt för lärarne vid de läroverk, der profår genomgås, att blifva satta i tillfälle att på ort och ställe lära känna de metoder, som i utlandet redan stadgat sig eller hölle på att utbildas för behandlingen af det ämne, hvari de skulle handleda blifvande lärare. Sålunda skulle lättast utlandets erfarenhet komma samtliga våra läroverk till godo. Då det emellertid helt och hållet måste bero på den uppgift, som sattes för en hvars resa, huru lång tid och huru stort belopp som för densamma erfordrades, i det att den ene kunde behöfva vistas i utlandet ett helt år, under det att några veckor kunde vara nog för den andre, så skulle ifrågavarande reseunderstöd icke vara fixerade till bestämda belopp, utan skulle det tillkomma Kongl. Maj:t att vid understödets beviljande fastställa såväl beloppet som tiden för vistelsen i utlandet efter det mål, som i hvarje fall sattes för resan. Då dessa reseunderstöd företrädesvis äro afsedda för lärarne vid de läroverk, der profår genomgås, torde något större belopp icke vara erforderligt, utan torde 4,000 kronor kunna anses för ändamålet tillräckligt.

Vid sammanräkning af de sålunda af mig föreslagna särskilda utgiftsposterna finnes totalsumman af utgifterna för de allmänna läroverken uppgå till 3,670,501 kronor 43 öre.

*Kostnads-
beräkning.*

Såsom bidrag till bestridande af dessa utgifter bör, åtminstone till dess annorlunda varder i laga ordning bestämdt, användas den afkomst af donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsliggaren antecknas under rubrik »inom kolumn specificerade inkomster» och som torde kunna beräknas till 40,000 kronor. Det kontanta anslag, som behöfves, utgör alltså 3,630,501 kronor 43 öre.

För närvarande utgår i kontant af statsverket till de allmänna läroverken å ordinarie stat 2,866,886 kronor och å extra stat 382,975 kronor samt till pedagogier med högre undervisning: å ordinarie stat 57,511 kronor 44 öre och å extra stat 8,750 kronor. Nuvarande anslag till den högre skolbildningen utgör alltså tillsammans 3,316,122 kronor 44

öre. Genomförandet af den nya organisationen fordrar således en årlig utgift, som med 314,378 kronor 99 öre öfverstiger nu utgående utgifter. Men å andra sidan skulle statsverket erhålla inkomster genom de föreslagna terminsafgifterna. Dessa afgifter från de högre och femklassiga läroverken hafva enligt grunder, för hvilka jag förut redogjort och på sätt bilagan VI *e.* närmare utvisar, beräknats till 337,000 kronor om året. De terminsafgifter, som skulle garanteras af de kommuner, i hvilka lägre allmänna läroverk med 3 eller 4 ämneslärare äro föreslagna att upprättas, kunna, såsom beräkning i bilagan VI *g.* utvisar, upptagas till 28,000 kronor. Inkomsterna af terminsafgifter skulle alltså uppgå till 365,000 kronor och med 50,621 kronor 1 öre öfverstiga de ökade utgifter den nya organisationen skulle medföra.

Enligt den utredning, som meddelas i bilaga VI *n.*, erfordras för uppehållande af undervisningen vid de till indragning föreslagna läroverken under år 1888 76,205 kronor. Denna summa kommer sedermera att minskas i mån af de vid dessa läroverk anstälde lärarnes afgang. Då emellertid de nya lärarebefattningar, hvilkas inrättande blifvit föreslaget, blott skulle tillsättas i den mån medel till deras aflöning blefve disponibla genom förbemälde lärarnes afgang, så utöfvar berörda förhållande intet inflytande på den gjorda beräkningen.

Med hänsyn till hvad jag senast anfört, får jag alltså hemställa att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att efter nästa läsårs slut följande läroverk må indragas med de ordinarie ämneslärarnes afgang, dock senast den 1 juli 1890, nemligen: enklassiga pedagogierna i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Linde, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås; tvåklassiga pedagogierna i Hjo, Hedemora, Grenna, Kungelf, Kungsbacka och Borgholm; samt treklassiga allmänna läroverken i Vernamo, Sölvesborg och Ronneby;

att de vid läroverkens indragning å dessas stat qvarstående lärare må uppföras å indragningsstat med de löneförmåner, som enligt nu gällande ordinarie stat dem tillkomma;

att under den återstående tiden för ifrågavarande läroverks verksamhet må vid dem tillämpas nu gällande bestämmelser med hänsyn till såväl läroplan och lästid som lärarnes aflöning;

att treklassiga allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Alingsås, Askersund, Sala, Trelleborg, Engelholm, Marstrand, Strömstad, Amål, Filipstad, Arvika, Skellefteå och Örnsköldsvik; tvåklassiga pedagogierna i Södertelge, Köping och Nora; samt enklassiga pedagogien i Simrishamn må ombildas till lägre allmänna läroverk med tre ämneslärare, under vilkor att vederbörande kommun åtager sig ej blott att tillhandahålla erforderliga

och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor, utan äfven att garantera inbetalningen till statsverket af ett såsom terminsafgifter af lärjungarne betraktadt belopp, uppgående till 1,560 kronor, derest läroverket inrättas i enlighet med den klassiska eller reala liniens undervisningsplan, men till 780 kronor, om dervid den praktiska liniens läroplan följes;

att under samma villkor, som i föregående punkt nämnts, ett nytt lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må upprättas i Motala;

att treklassiga allmänna läroverken i Falköping och Varberg må ombildas till lägre allmänna läroverk med fyra ämneslärare, under villkor att vederbörande kommun åtager sig samma skyldigheter med afseende på undervisningslokaler och rektorsbostad, som stadgats beträffande dylikt läroverk med tre ämneslärare, äfvensom att garantera inbetalningen till statsverket af ett såsom terminsafgifter af lärjungarne betraktadt belopp, uppgående till 2,080 kronor, derest läroverket inrättas i enlighet med den klassiska eller reala liniens undervisningsplan, men till 1,040 kronor, om dervid den praktiska liniens läroplan följes;

att vederbörande kommunalstyrelse må, i sammanhang med beslutet om förbemälda villkors uppfyllande, afgöra dels enligt hvilkendera bildningslinies undervisningsplan läroverket bör inrättas, dels huruvida qvinliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas, samt dels äfven angående beloppet af de för statsverket afsedda terminsafgifterna jemte villkoren för och antalet af befrielser derifrån, dock att nämnda terminsafgifters belopp icke må sättas högre än vid öfriga allmänna läroverk;

att, derest kommunen önskar frikallas från de förpligtelser med afseende å läroverket, hvilka den iklädt sig, anmälan derom bör ske hos Kongl. Maj:t fem år förut;

att läroverkets lokalstyrelse skall bestå af läroverkets inspektor och rektor samt tre af vederbörande kommunalstyrelse för viss tid valda medlemmar, dock att, derest landsting eller graunkommuner deltaga i kostnaderna för läroverkets underhåll, en eller tvenne af sistnämnda ledamöter må af dessa utses;

att lärarepersonalen vid ett lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må utgöras af: en rektor med en aflöning af 3,500 kronor, deraf 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, och ett ålderstillägg å 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor, jemte fri bostad; en adjunkt med vanlig adjunktsaflöning; en kollega med lön af 2,000 kronor jemte 2 ålderstillägg å 250 kronor hvardera efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring; en musiklärare med arfvode af 300 kronor; en gymnastiklärare med arfvode af 300 kronor och tjänstgöringsskyl-

dighet af 4 timmar i veckan, samt en teckningslärare med ett arfvode af 500 kronor och undervisningsskyldighet af 5 timmar i veckan; äfvensom att vid hvarje läroverk af detta slag må anställas en skolläkare med arfvode af 50 kronor jemte samma afgift af lärjungarne, som tillkommer skolläkarne vid öfriga allmänna läroverk;

att angående lärarepersonalen och skolläkaren vid lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare må gälla samma bestämmelser som vid läroverk med 3 ämneslärare med undantag deraf, att lärarepersonalen ökas med en adjunkt;

att rektorerna vid de i föregående punkter afsedda läroverken må tillsättas på förordnande under viss tid samt att samtliga lärare vid dylikt läroverk må vara förbundne att, derest läroverket upphör eller förändras, öfvertaga den tjenstgöring, som Kongl. Maj:t kan finna skäl dem anvisa;

att lärarne vid de treklassiga allmänna läroverk och de pedagogier, som föreslagits till ombildning, må, intill dess ombildningen hunnit verkställas eller annorlunda varder bestämdt, åtnjuta de löneförmåner, som hittills till dem utgått;

att profårskurs för blifvande lärare å den praktiska linien samt vid allmänna läroverk med 3 eller 4 ämneslärare må anordnas vid Jakobs femklassiga läroverk i Stockholm samt att nämnda läroverk må på för ändamålet erforderligt sätt ombildas, och dervid följande ändringar med afseende på lärarepersonalen och dess aflöning vidtagas, nemligen: att rektor erhåller samma löneförmåner som rektorerna vid högre läroverk, att ämneslärarnes antal ökas med 3 adjunkter, att teckningsläraren tillägges samma aflöning, som åtföljer teckningslärarebefattning af 3:dje klassen vid allmänt läroverk, samt att gymnastiklärarebefattningen indrages; äfvensom att en skolläkare der må anställas med ett årligt arfvode af 100 kronor utom den afgift af lärjungarne, som tillkommer skolläkare vid öfriga allmänna läroverk;

att rektor och öfningslärare vid läroverket i Haparanda må erhålla samma löneförmåner som rektor och öfningslärare vid femklassiga läroverk;

att undervisning vid femklassiga läroverket i Oskarshamn må meddelas äfven å latinlinien;

att undervisning å reallinien må meddelas vid högre läroverket i Nyköping äfven i sjunde klassen, men vid högre läroverket i Strengnäs blott till och med femte klassen;

att två lektorsbefattningar vid allmänna läroverket i Strengnäs samt en lektorsbefattning och två adjunktsbefattningar vid allmänna läroverket

i Vesterås må indragas, sedan innehafvarne öfverflyttats till andra allmänna läroverk;

att — i den mån tillgångar blifva disponibla genom tillämpning af föreslagna bestämmelser om indragning af vissa läroverk — utom förut nämnda, följande nya lärarebefattningar må upprättas, nemligen: i Stockholm vid högre latinläroverket å Norrmalm en gymnastiklärarebefattning samt å en för samtliga under direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk lydande läroverk gemensam stat 3 lektors- och 15 adjunksbefattningar; vid högre läroverket i Nyköping 1 lektorsbefattning; vid högre läroverket i Malmö 1 lektorsbefattning; vid högre läroverket i Helsingborg 2 lektors- och 2 adjunksbefattningar; vid högre realläroverket i Göteborg 1 lektors- och 3 adjunksbefattningar; vid högre läroverket i Karlstad 3 adjunksbefattningar samt vid högre läroverket i Umeå 1 lektorsbefattning; dock hvad lärarebefattningarna vid läroverket i Helsingborg angår, med vilkor att stadsfullmäktige derstädes åtaga sig att med det bidrag, som möjligen kan erhållas af stiftets byggnadskassa och läroverkets enskilda byggnadsfond, tillhandahålla läroverket erforderliga och ändamålsenliga undervisningslokaler äfvensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

att ingen förändring må ega rum i afseende å anslagen till djeknepenningeersättning, till ersättning för förlorad helgonskyld samt till extra arfvoden åt teckningslärare, men att anslaget till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk må upptagas å ordinarie stat till enahanda belopp, hvarmed det förut varit uppfördt å extra stat, eller 6,000 kronor;

att anslaget till arfvoden åt bibliotekarier må höjas till ett belopp af 7,000 kronor;

att af anslaget till skrifbiträden åt rektorer bidrag må kunna utgå icke blott åt rektorer vid högre läroverk och femklassiga läroverk i Stockholm, utan äfven åt rektorer vid femklassiga läroverk i landsorten med ett synnerligen stort lärjungeantal, samt att detta anslags belopp må höjas till 17,000 kronor;

att anslagen till arfvoden åt extra lärare samt till vikariearfvoden och oförutsedda behof må sammanföras till ett anslag, som upptages å ordinarie stat till 175,000 kronor eller 20,000 kronor mindre än det sammanslagna belopp, hvartill berörda anslag hittills varit dels å ordinarie, dels å extra stat uppförda;

att i stället för hittills utgående anslag till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till befrämjande af vapenöfningarna må uppföras ett anslag af 42,000 kronor till extra arfvoden åt gymnastiklärare och ledare af skolungdomens fria lekar samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m.;

att anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken må höjas till 28,000 kronor;

att till reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt vid de läroverk, der profårskurs är inrättad, må uppföras ett anslag å 4,000 kronor;

att — under förutsättning deraf att samtliga pedagogier, vid hvilka högre undervisning meddelas, indragas eller ombildas — ordinarie anslaget i kontant till pedagogier och folkskolor må, utöfver hvad redan förut föreslagits, ytterligare nedsättas med 57,511 kronor 44 öre eller till 5,035 kronor 56 öre;

att aflöningen till de på nämnda pedagogiers stat kvarstående lärare må utgå af anslaget till de allmänna läroverken; samt

att, i stället för hittills å extra stat utgående anslag till allmänna läroverken 382,975 kronor och till pedagogierna 8,750 kronor samt det till indragning föreslagna beloppet af ordinarie anslaget till pedagogier och folkskolor 57,511 kronor 44 öre, må, för betäckande af kostnaderna för den nya normalstaten, beräknade till 2,597,600 kronor, för de nuvarande lärarnes ålderstillägg under år 1888 enligt nya staten, beräknade till 750,950 kronor, samt för öfriga förut angifna särskilda anslag till de allmänna läroverken, uppgående tillhopa till 321,951 kronor 43 öre, till ökande af nuvarande ordinarie anslag till de allmänna läroverken anvisas ett belopp af 763,615 kronor 43 öre.

Om det sätt, hvarpå inkomsten af de föreslagna terminsafgifterna bör bland statsverkets inkomster upptagas, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes anbefalla chefen för finansdepartementet att afgifva yttrande.

Chefen för finansdepartementet friherre Tamm anförde derefter:

Då den statsinkomst, som skulle tillfalla statsverket, derest de föreslagna nya terminsafgifterna varda beslutade, enligt hvad chefen för ecklesiastikdepartementet nyss upplyst, lärer kunna beräknas till 365,000 kronor, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att 365,000 kronor må i riksstaten för år 1888 upptagas bland statsverkets inkomster under benämning »skolafgifter».

Statsrådets öfriga ledamöter instämde uti hvad cheferna för ecklesiastik- och finansdepartementen sålunda hemställt.

Statsrådet friherre Tamm yttrade:

I förslaget att med förminskande af de för hvarje dag anslagna lärotimmarne förlänga terminerna med 4 veckor eller från 36 till 40 om året, kan jag icke instämma, emedan den för lärjungarne hittills anslagna fritiden under sommaren icke synes mig böra förkortas till

men såväl för desse som för deras föräldrar, då flertalet familjer vanligen tillbringa sommaren på landet i en luft, som i alla afseenden är renare och friskare än den som erbjudes i stad. Den till grund för den förändrade anordningen anförda förmenta olägenheten af försvagad helsa hos lärjungarne genom öfveranstängning under terminerna torde, om den verkligen existerar, snarare vara framkallad af långvarigt vistande i stadsluften och inom skolornas lokaler, och en återgång till förra tiders hemarbete i följd af de för examens afläggande för uppflyttning i högre klass vid höstterminernas början anställda pröfningar torde på det sätt vara fördelaktigare, att en del af den för repetitioner anslagna lärotiden förflyttas från lärotimmarne i skolan till hemarbete under sommarferierna, isynnerhet som derigenom lärjungarne måste såsom vilkor för uppflyttningen ådagalägga, att de i minnet bevarat de kunskaper, som de under föregående år inhemtat. Öfveranstängning synes mig bäst motverkas genom minskning i antalet läroämnen, hvilket ock blifvit i förslaget iakttaget.

I öfrigt instämmer jag i de af chefen för ecklesiastikdepartementet gjorda hemställanden.

Till hvad af chefen för ecklesiastikdepartementet blifvit hemstäldt såväl som till det af chefen för finansdepartementet framställda förslag angående upptagande af skolafgifter bland statsverkets inkomster täcktes H. Maj:t Konungen lemna bifall samt befalde att nådig proposition i ämnet, af den lydelse bilagan A vid detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo

Herm. Lundstedt.

Bilaga I. a.

Antal lärjungar i medeltal vid höstterminernas början åren 1881—85.

Högre allmänna läroverk	K l a s s e r o c h l i n i e r																Summa 6—7	Summa 1—7		
	1	2	3	Summa 1—3	4		5		Summa 4—5	Summa 1—5	6: 1		6: 2		7: 1				7: 2	
	Gemensam linje				R.	L.	R.	L.			R.	L.	R.	L.	R.	L.			R.	L.
Stockholms Norra Latinlärov.	70	87	85	242	35	46	19	43	143	385	—	70	—	54	—	42	—	35	201	586
» Södra »	50	63	60	173	33	21	19	21	94	267	—	34	—	23	—	19	—	19	95	362
» Realläroverk	29	33	30	92	31	—	31	—	62	154	64	—	47	—	43	—	36	—	190	344
» Nya Elementarsk.	27	39	47	113	74	—	26	22	122	235	—	—	23	36	—	6	7	—	72	307
Upsala	58	72	69	199	23	52	13	46	134	333	12	49	8	44	8	44	7	40	212	545
Gefle	31	55	52	138	21	28	13	27	89	227	9	29	4	20	3	14	3	10	92	319
Hudiksvall	23	27	18	68	8	7	3	9	27	95	1	8	—	6	—	5	—	6	26	121
Linköping	42	57	54	153	15	44	11	49	119	272	7	56	7	45	7	37	8	39	206	478
Norrköping	34	59	61	154	32	26	19	25	102	256	9	26	5	21	5	18	4	13	101	357
Vestervik	20	30	28	78	24	5	18	5	52	130	14	—	10	—	7	—	6	—	37	167
Skara	28	43	49	120	10	45	8	42	105	225	8	52	5	36	6	31	4	24	166	391
Venersborg	19	29	29	77	13	21	9	22	65	142	6	20	5	18	5	17	4	10	85	227
Strengnäs	12	16	13	41	4	8	3	11	26	67	3	16	1	11	—	10	—	9	50	117
Örebro	49	58	76	183	36	30	24	31	121	304	14	38	12	29	12	26	12	24	167	471
Nyköping	22	28	27	77	9	22	5	20	56	133	2	17	1	13	—	12	—	13	58	191
Vesterås	25	31	30	86	9	25	6	25	65	151	3	22	1	18	—	13	—	9	66	217
Falun	28	30	33	91	13	23	12	19	67	158	9	17	6	14	4	9	2	10	71	229
Vexjö	32	50	57	139	4	48	4	48	104	243	—	48	—	43	—	39	—	26	156	399
Jönköping	27	59	65	151	21	48	17	53	139	290	13	53	11	42	9	35	8	37	208	498
Lund	50	56	64	170	13	67	7	63	150	320	4	67	4	61	3	62	3	44	248	568
Mahnö	60	76	71	207	26	53	16	48	143	350	9	47	5	37	4	26	3	21	152	502
Karlskrona	23	46	42	111	22	22	14	19	77	188	9	21	8	17	6	13	6	11	91	279
Kristianstad	27	49	52	128	17	34	8	28	87	215	5	29	1	18	—	15	—	13	81	296
Helsingborg	27	46	54	127	28	30	13	30	101	228	6	30	3	23	2	21	2	17	104	332
Göteborgs Latinläroverk*)	50	67	65	182	—	56	—	57	113	295	5	71	5	47	5	40	7	36	216	511
» Realläroverk**)	45	66	75	186	95	—	64	—	159	345	33	—	17	—	10	—	7	—	67	412
Halmstad	31	40	39	110	14	29	7	23	73	183	—	20	—	14	—	12	—	10	56	239
Kalmar	49	64	66	179	12	46	5	52	115	294	4	37	2	27	2	20	3	16	111	405
Karlstad	32	47	50	129	20	35	18	41	114	243	9	43	8	36	8	33	10	27	174	417
Hernösand	30	28	27	85	5	27	3	24	59	144	—	25	—	24	—	19	—	13	81	225
Ostersund	28	38	29	95	9	21	6	20	56	151	5	16	2	15	—	12	—	10	60	211
Umeå	15	25	23	63	5	19	4	19	47	110	5	25	5	24	6	24	5	20	114	224
Luleå	12	17	13	42	2	10	1	9	22	64	—	10	—	8	—	8	—	7	33	97
Sundsvall	44	42	33	119	17	7	11	5	40	159	8	—	5	—	5	—	3	—	21	180
Visby	32	32	34	98	14	19	10	17	60	158	6	18	4	15	3	11	4	10	71	229
Summa	1,181	1,605	1,620	4,406	714	974	447	973	3,108	7,514	282	1,014	215	839	163	687	153	586	3,939	11,453

*) För realisterna i 6 och 7 afse medeltalen resp. 1, 2, 3 och 4 år. — **) För klass 6—7 afse medeltalen resp. 4, 3, 2 och 1 år.

Bilaga 1. b.

Antal lärjungar vid höstterminens början år 1886.

Högre allmänna läroverk	K l a s s e r o c h l i n i e r																				
	1	2	3	Summa		4		5		Summa	Summa	6: 1		6: 2		7: 1		7: 2		Summa	Summa
	Gemensam linie			1—3	R	L	R	L	4—5	1—5	R	L	R	L	R	L	R	L	6—7	1—7	
Stockholms Norra Latinläroverk	70	100	96	266	48	53	30	55	186	452	—	82	—	64	—	55	—	31	232	684	
» Södra »	44	70	61	175	26	24	26	21	97	272	—	36	—	16	—	26	—	17	95	367	
» Realläroverk	30	35	35	100	36	—	35	—	71	171	80	—	65	—	42	—	30	217	388		
» Nya Elementarskola	30	40	44	114	78	—	41	12	131	245	—	—	19	26	—	—	7	59	304		
Upsala	57	60	57	174	21	40	16	40	117	291	14	35	7	33	4	36	6	29	164	455	
Gefle	27	47	54	128	27	17	8	26	78	206	13	12	7	20	5	14	3	15	89	295	
Hudiksvall	25	24	25	74	10	8	11	4	33	107	—	5	—	7	—	3	—	4	19	126	
Linköping	35	53	54	142	14	35	10	45	104	246	10	53	4	28	3	36	5	39	178	424	
Norrköping	31	58	50	139	38	25	24	31	118	257	9	18	4	18	4	23	7	14	97	354	
Vestervik	18	31	36	85	22	5	25	3	55	140	13	—	12	—	12	—	9	—	46	186	
Skara	30	31	54	115	10	29	6	36	81	196	8	47	6	48	7	41	2	29	188	384	
Venersborg	18	25	31	74	16	14	11	11	52	126	5	19	2	16	4	9	2	17	74	200	
Strengnäs	14	14	15	43	5	10	2	6	23	66	2	17	—	22	—	16	—	11	68	134	
Örebro	53	63	53	169	28	40	18	25	111	280	14	24	8	30	8	11	8	25	128	408	
Nyköping	25	23	31	79	14	23	7	17	61	140	6	14	1	12	—	13	—	14	60	200	
Vesterås	24	31	19	74	9	22	7	17	55	129	5	33	2	19	—	20	—	14	93	222	
Falun	21	40	30	91	13	15	4	20	52	143	2	21	6	15	9	19	5	10	87	230	
Vexjö	28	41	48	117	8	41	—	47	96	213	—	47	—	40	—	37	—	29	153	366	
Jönköping	26	49	56	131	20	53	18	59	150	281	7	55	9	33	9	46	7	26	192	473	
Lund	40	47	72	159	17	56	5	63	141	300	8	66	4	52	6	62	5	44	247	547	
Malmö	64	85	81	230	26	39	18	46	129	359	7	53	7	39	3	26	4	32	171	530	
Karlskrona	28	43	48	119	20	14	16	12	62	181	12	17	5	13	7	26	3	7	90	271	
Kristianstad	18	50	45	113	20	26	8	30	84	197	1	30	1	25	—	15	—	11	83	280	
Helsingborg	34	50	63	147	32	30	15	36	113	260	9	23	5	24	4	21	3	11	100	360	
Göteborgs Latinläroverk	35	60	60	155	—	51	—	51	102	257	—	62	—	63	—	49	—	40	214	471	
» Realläroverk	70	70	90	230	96	—	53	—	149	379	50	—	21	—	20	—	5	—	96	475	
Halmstad	33	28	39	100	7	24	5	20	56	156	—	17	—	14	—	10	—	15	56	212	
Kalmar	31	48	59	138	17	46	8	28	99	237	4	37	1	28	1	30	1	20	122	359	
Karlstad	23	42	49	114	24	40	13	30	107	221	10	38	9	28	5	32	4	35	161	382	
Hernösand	34	26	21	81	8	18	3	22	51	132	—	21	—	15	—	17	—	16	69	201	
Östersund	26	39	40	105	14	17	3	13	47	152	7	19	3	9	—	18	—	8	64	216	
Umeå	14	15	18	47	5	15	7	22	49	96	7	23	2	21	3	24	2	17	99	195	
Luleå	6	17	18	41	3	15	—	17	35	76	—	16	—	11	—	6	—	9	42	118	
Sundsvall	46	38	32	116	30	10	8	6	54	170	5	—	7	—	4	—	5	—	21	191	
Visby	18	29	24	71	13	16	10	18	57	128	5	10	1	7	2	14	2	7	48	176	
Summa	1,126	1,522	1,608	4,256	775	871	471	889	3,006	7,262	313	950	218	796	162	755	125	603	3,922	11,184	

Bilaga I. c.

Antal lärjungar i medeltal vid höstterminernas början
åren 1881—85.

Femklassiga allmänna läroverk	Klasser och linier									
	1	2	3	Summa	4		5		Summa	Summa
	Gemensam linie			1—3	R.	L.	R.	L.	4—5	1—5
Stockholm: Jakob	44	39	34	117	20	2	11	2	35	152
» Katarina	20	30	31	81	21	13	17	12	63	144
» Ladugårdsland	65	91	89	245	46	35	25	35	141	386
Norrtelge	18	16	14	48	5	7	2	6	20	68
Enköping	12	13	11	36	5	4	2	5	16	52
Söderhamn	19	17	16	52	7	6	4	5	22	74
Eksjö	15	20	19	54	6	20	3	15	44	98
Vadstena	11	18	18	47	7	7	5	9	28	75
Mariestad	20	15	17	52	6	5	4	6	21	73
Borås	19	19	14	52	9	4	2	4	19	71
Lidköping	17	20	18	55	13	5	10	4	32	87
Sköfde	24	24	19	67	8	9	5	8	30	97
Eskilstuna	21	21	17	59	9	6	6	4	25	84
Arboga	15	18	15	48	9	3	7	3	22	70
Ystad	17	24	27	68	11	12	8	13	44	112
Karlshamn	33	43	40	116	17	13	8	10	48	164
Landskrona	20	27	22	69	11	9	4	9	33	102
Uddevalla	23	26	24	73	10	12	7	9	38	111
Göteborg	52	51	44	147	22	8	12	7	49	196
Oskarshamn	24	23	21	68	12	—	6	—	18	86
Kristinehamn	17	19	17	53	8	5	4	5	22	75
Piteå	15	13	10	38	6	3	4	3	16	54
Haparanda	20	20	12	52	2	6	1	4	13	65
Summa	541	607	549	1,697	270	194	157	178	799	2,496

Bilaga I. d.

Antal lärjungar vid höstterminens början år 1886.

Femklassiga allmänna läroverk	Klasser och linier									
	1	2	3	Summa	4		5		Summa	Summa
	Gemensam linie			1-3	R.	L.	R.	L.	4-5	1-5
Stockholm: Jakob.....	66	55	37	158	24	—	17	—	41	199
» Katarina	19	22	33	74	11	5	15	4	35	109
» Ladugårdsland	69	103	94	266	56	36	20	29	141	407
Norrtelge.....	12	7	12	31	1	4	2	6	13	44
Enköping.....	11	9	6	26	4	6	2	4	16	42
Söderhamn.....	17	16	16	49	12	4	3	9	28	77
Eksjö.....	10	26	12	48	5	10	3	14	32	80
Vadstena.....	10	11	15	36	7	9	2	4	22	58
Mariestad	23	20	11	54	3	13	1	7	24	78
Borås.....	21	15	14	50	6	2	7	3	18	68
Lidköping.....	12	19	15	46	8	10	8	9	35	81
Sköfde.....	27	34	16	77	10	5	8	10	33	110
Eskilstuna.....	29	17	12	58	10	3	3	2	18	76
Arboga.....	13	22	20	55	9	3	6	1	19	74
Ystad.....	19	31	25	75	9	14	4	9	36	111
Karlshamn.....	29	49	43	121	27	8	11	13	59	180
Landskrona.....	24	16	23	63	16	7	4	5	32	95
Uddevalla.....	23	26	24	73	14	7	9	9	39	112
Göteborg.....	67	60	48	175	25	9	15	6	55	230
Oskarshamn.....	15	21	21	57	12	—	9	—	21	78
Kristinehamn.....	20	17	16	53	11	7	6	—	24	77
Piteå.....	15	16	13	44	6	3	4	1	14	58
Haparanda.....	9	13	9	31	3	2	1	2	8	39
Summa	560	625	535	1,720	289	167	160	147	763	2,483

Bilaga I. e.

Antal lärjungar vid de till ombildning föreslagna läroverken.

Läroverk	Medeltal vid höstterminernas början 1881—85				Höstterminen 1886			
	Klasser			Summa	Klasser			Summa
	1	2	3		1	2	3	
<i>Treklassiga:</i>								
Söderköping	10	9	7	26	9	12	14	35
Vimmerby	12	11	10	33	15	12	16	43
Alingsås	14	14	18	46	24	13	20	57
Falköping	17	20	33	70	9	17	32	58
Askersund	11	9	8	28	7	12	11	30
Sala	11	10	8	29	19	14	9	42
Trelleborg	8	11	16	35	7	11	5	23
Engelholm	10	13	26	49	19	10	13	42
Varberg	20	16	16	52	22	24	18	64
Marstrand	8	7	7	22	7	6	6	19
Strömstad	17	11	10	38	25	18	13	56
Åmål	13	13	17	43	13	14	8	35
Filipstad	12	12	25	49	11	10	20	41
Arvika	15	16	13	44	18	17	9	44
Skellefteå	8	9	13	30	7	8	18	33
Örnsköldsvik	11	13	32	56	13	5	23	41
<i>Tvåklassiga:</i>								
Södertelge	12	27	—	39	18	35	—	53
Köping	18	21	—	39	22	13	—	35
Nora	16	14	—	30	16	7	—	23
<i>Enklassiga:</i>								
Simrishamn	37	—	—	37	30	—	—	30
Summa	280	256	259	795	311	258	235	804

Bilaga I. f.

**Antal lärjungar vid de till indragning föreslagna
läroverken.**

L ä r o v e r k	Medeltal vid höstterminernas början 1881—85				Höstterminen 1886			
	Klasser			Summa	Klasser			Summa
	1	2	3		1	2	3	
<i>Treklassiga:</i>								
Vernamo	4	8	12	24	7	4	11	22
Sölvesborg	3	4	8	15	7	4	3	14
Ronneby	5	14	7	26	2	8	4	14
<i>TVåklassiga:</i>								
Hjo	6	8	—	14	3	3	—	6
Hedemora	6	5	—	11	9	6	—	15
Grenna	7	13	—	20	5	17	—	22
Kungelf	18	7	—	25	8	5	—	13
Kungsbacka	8	12	—	20	9	5	—	14
Borgholm	11	9	—	20	5	7	—	12
<i>Enklassiga:</i>								
Öregrund	11	—	—	11	13	—	—	13
Ulricehamn	10	—	—	10	6	—	—	6
Mariefred	10	—	—	10	7	—	—	7
Lindesberg	24	—	—	24	22	—	—	22
Säter	11	—	—	11	19	—	—	19
Falkenberg	11	—	—	11	8	—	—	8
Laholm	24	—	—	24	24	—	—	24
Mönsterås	14	—	—	14	11	—	—	11
Summa	183	80	27	290	165	59	18	242

Bilaga II.

Antal afdelningar med särskild undervisning inom de högre allmänna läroverkens fem lägre klasser.

L ä r o v e r k	1881		1882		1883		1884		1885	
	1-3	4-5	1-3	4-5	1-3	4-5	1-3	4-5	1-3	4-5
Stockholms Norra Latinläroverk	7	4	8	5	8	5 $\frac{1}{4}$	8	6 $\frac{1}{4}$	8	6
» Södra »	6	4	6	4	6	4	6	3 $\frac{3}{4}$	6	3 $\frac{1}{2}$
» Realläroverk	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
» Nya Elementarskola	4	4 $\frac{3}{4}$	4	4 $\frac{3}{4}$	4	4 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{3}{4}$	4	5 $\frac{1}{4}$
Upsala	7	5	7	5 $\frac{1}{4}$	6	5 $\frac{1}{4}$	6	5 $\frac{1}{4}$	6	4 $\frac{1}{2}$
Gefle	5	4	5	3 $\frac{1}{4}$	5	4	5	4	5	4
Hudiksvall	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Linköping	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$
Norrköping	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
Vestervik	4	2 $\frac{1}{2}$	3	3 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Skara	5	4 $\frac{1}{2}$	5	4 $\frac{1}{4}$	5	4 $\frac{1}{2}$	4	4 $\frac{1}{2}$	5	4
Venersborg	3	3 $\frac{1}{4}$	3	3	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Strengnäs	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Örebro	7	4	7	4	6	5 $\frac{1}{4}$	6	5	6	5
Nyköping	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Vesterås	4	3 $\frac{1}{2}$	4	4 $\frac{1}{4}$	4	4	3	4	3	4
Falun	3	3 $\frac{1}{4}$	3	3 $\frac{1}{4}$	3	3 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Vexjö	5	4 $\frac{1}{4}$	5	4 $\frac{1}{4}$	5	4 $\frac{1}{2}$	5	4 $\frac{1}{4}$	5	4 $\frac{1}{4}$
Jönköping	5	6	5	6	5	6	5	6	5	6
Lund	6	5	6	5	6	6 $\frac{1}{2}$	6	6 $\frac{1}{2}$	6	6 $\frac{1}{2}$
Malmö	6	5 $\frac{1}{4}$	7	5 $\frac{1}{4}$	8	5 $\frac{1}{4}$	7 $\frac{1}{4}$	6	7	5 $\frac{1}{2}$
Karlskrona	5	3 $\frac{3}{4}$	5	4	4	4	5	3 $\frac{1}{4}$	4 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Kristianstad	5	3 $\frac{1}{4}$	5	3 $\frac{1}{4}$	5	4	5	4	5	4
Helsingborg	4	4	5	2	5	2	5	4	5	4
Göteborgs Latinläroverk	7	4	6	4	5	4	5	4	6	4
» Realläroverk	5	5	6	6	7	6	7	6	6	6
Halmstad	4	2 $\frac{1}{4}$	4	3 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{4}$	3	4	3	3 $\frac{1}{2}$
Kalmar	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$	6	4 $\frac{1}{2}$
Karlstad	5	5 $\frac{1}{2}$	5	5 $\frac{1}{2}$	5	5 $\frac{1}{2}$	5	4 $\frac{1}{2}$	5	4
Hernösand	3	3 $\frac{1}{4}$	3	3 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Östersund	3	3 $\frac{1}{4}$	4	2 $\frac{1}{2}$	4	2 $\frac{1}{2}$	3	3 $\frac{1}{4}$	4	3 $\frac{1}{4}$
Umeå	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$	3	2 $\frac{1}{2}$
Luleå	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2 $\frac{1}{4}$	3	2
Sundsvall	5	2 $\frac{1}{2}$	5	2 $\frac{1}{2}$	5	2 $\frac{1}{2}$	5	2 $\frac{1}{2}$	6	2 $\frac{1}{2}$
Visby	5	4	6	4	5	4	4	2 $\frac{1}{2}$	4	3 $\frac{1}{4}$
Summa afdelningar	163	131 $\frac{1}{4}$	167	132 $\frac{1}{4}$	163 $\frac{3}{4}$	134 $\frac{1}{2}$	159 $\frac{1}{2}$	135 $\frac{1}{2}$	161 $\frac{1}{2}$	133 $\frac{1}{2}$

Medeltal under perioden 1881—85: Afdelningar. Lärjungar. Lärjungar i hvarje afd.
i klass 1-3 ..... 162,95. 4,406. 27,04.
» » 4-5 ..... 133,40. 3,108. 23,30.
» » 1-5 ..... 296,35. 7,514. 25,36.

A 22 m. Särskild undervisning under vissa timmar har upptagits såsom bråk af afdelning.

Bilaga III.

Lärjungar vid de högre allmänna läroverken flyttade till högre klass.

Från klass	Närvarande vid vårterminens slut före flyttningen	Vårterminen 1885					Höstterminen 1885					Summa flyttade	Icke flyttade		
		Flyttade vid vårterminens slut efter att i klassen hafva tillbragt följande antal terminer					Flyttade vid höstterminens början efter att i klassen hafva tillbragt följande antal terminer								
		0	1	2	3	4	5 eller flere	0	1	2	3			4	5 eller flere
1	1,173	—	52	584	9	93	3	—	17	174	2	27	—	961	212
2	1,503	—	31	779	2	118	1	13	13	247	2	38	—	1,231	272
3	1,439	—	17	772	3	91	1	19	5	245	1	24	—	1,159	280
4 R.	601	—	2	219	1	56	—	1	2	86	1	16	—	333	218
4 L.	967	—	7	549	3	76	1	1	3	139	—	22	—	800	167
5 R.	399	—	—	188	2	23	—	1	—	51	—	1	—	265	134
5 L.	837	—	2	485	1	54	4	2	1	89	1	11	—	648	189
6: 1 R.	256	—	2	142	2	14	—	—	—	35	—	1	—	196	60
6: 1 L.	1,035	—	6	555	4	89	1	1	2	168	6	12	—	843	192
6: 2 R.	179	—	1	100	—	8	—	—	1	25	—	—	—	135	44
6: 2 L.	724	—	1	421	3	36	—	1	1	121	—	14	—	597	127
7: 1 R.	122	—	—	63	—	14	—	—	1	18	—	1	—	97	25
7: 1 L.	680	—	2	332	3	30	1	—	—	116	1	7	—	542	138
Summa	9,915	—	123	5,239	33	702	12	39	46	1,514	14	174	—	7,857	2,058

Från klass	Närvarande vid vårterminens slut före flyttningen	Vårterminen 1885					Höstterminen 1885					Summa flyttade	Icke flyttade				
		Flyttade vid vårterminens slut					Flyttade vid höstterminens början										
		efter att hafva öfverhoppat klassen	å normaltid	efter qvarsittning i klassen	efter att hafva öfverhoppat klassen	å normaltid	efter qvarsittning i klassen										
1	1,173	—	—	636	54,22	105	8,95	—	—	191	16,28	29	2,47	961	81,92	212	18,08
2	1,503	—	—	810	53,89	121	8,05	13	0,86	260	17,30	40	2,66	1,231	81,90	272	18,10
3	1,439	—	—	789	54,83	95	6,60	19	1,32	250	17,37	25	1,74	1,159	80,54	280	19,46
4 R.	601	—	—	221	36,77	57	9,48	1	0,17	88	14,64	17	2,83	333	63,72	218	36,28
4 L.	967	—	—	556	57,50	80	8,27	1	0,10	142	14,68	22	2,28	800	82,73	167	17,27
5 R.	399	—	—	188	47,12	25	6,27	1	0,25	51	12,78	1	0,25	265	66,42	134	33,58
5 L.	837	—	—	487	58,19	59	7,05	2	0,24	90	10,75	12	1,43	648	77,42	189	22,58
6: 1 R.	256	—	—	144	56,25	16	6,25	—	—	35	13,67	1	0,39	196	76,56	60	23,44
6: 1 L.	1,035	—	—	561	54,21	94	9,08	1	0,10	170	16,42	18	1,74	843	81,45	192	18,55
6: 2 R.	179	—	—	101	56,42	8	4,47	—	—	26	14,53	—	—	135	75,42	44	24,58
6: 2 L.	724	—	—	422	58,29	39	5,39	1	0,14	122	16,85	14	1,92	597	82,45	127	17,55
7: 1 R.	122	—	—	63	51,64	14	11,48	—	—	19	15,57	1	0,82	97	79,51	25	20,49
7: 1 L.	680	—	—	384	56,47	34	5,00	—	—	116	17,06	8	1,18	542	79,71	138	20,29
Summa	9,915	—	—	5,362	54,08	747	7,53	39	0,39	1,560	15,73	188	1,90	7,857	79,24	2,058	20,76

Anm. De lärjungar, som vid höstterminens början »hoppat öfver» en klass, äro upptagna bland de vid vårterminens slut flyttade.

Bilaga IV.

Antal lärjungar i 7:de klassen af rikets högre allmänna läroverk, hvilka åtnjutit undervisning i grekiska och hebreiska.

L ä r o v e r k	1 8 8 5				1 8 8 4			
	7: 2		7: 1		7: 2		7: 1	
	I grekiska	I hebreiska	I grekiska	I hebreiska	I grekiska	I hebreiska	I grekiska	I hebreiska
Stockholms Norra Latinläroverk...	11	4	10	4	8	1	16	6
» Södra »	9	3	2	1	4	2	9	3
» Nya Elementarskola	Undervisning i hebreiska förekommer ej.							
Uppsala	13	—	6	6	16	4	14	1
Gefle	5	—	9	—	10	1	5	2
Hudiksvall	1	—	2	1	—	—	2	2
Linköping	19	3	20	10	19	3	16	3
Norrköping	6	2	4	—	8	—	7	2
Skara	17	1	14	2	22	2	19	3
Venersborg	3	—	4	1	8	—	6	—
Strengnäs	5	2	3	1	4	2	4	2
Örebro	6	—	11	—	13	—	7	5
Nyköping	7	1	3	2	6	2	7	2
Vesterås	1	—	6	1	8	2	—	—
Falun	2	—	5	1	3	2	2	1
Vexjö	13	—	17	8	14	1	20	9
Jönköping	14	—	12	3	21	3	16	—
Lund	22	1	28	4	35	3	34	7
Malmö	14	—	9	4	10	—	16	8
Karlskrona	3	—	7	3	4	2	3	3
Kristianstad	7	2	6	5	10	6	7	3
Helsingborg	8	3	7	2	6	—	9	3
Göteborgs Latinläroverk	11	—	16	10	16	1	13	4
Halmstad	8	3	7	—	7	2	9	5
Kalmar	8	—	18	3	11	2	9	2
Karlstad	6	1	12	2	12	2	7	2
Hernösand	5	2	12	5	3	1	11	5
Östersund	6	2	4	1	3	—	6	—
Umeå	5	—	6	—	10	—	5	—
Luleå	—	—	2	—	1	—	—	—
Visby	6	1	2	—	1	1	6	4
Summa	241	31	264	80	293	45	285	87

Bilaga V.

Lärjungar afgångne från nedannämnda

L ä r o v e r k	Klass 1.				Klass 2.				Klass 3.			
	S u m m a	D e r a f			S u m m a	D e r a f			S u m m a	D e r a f		
		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige
Stockholms Norra Latinläroverk: Summa	40	6	7	27	39	3	10	26	57	12	11	34
Årligt medeltal	8	1,2	1,4	5,4	7,8	0,6	2	5,2	11,4	2,4	2,2	6,8
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	7,7	.....	.....	.....	6	.....	.....	.....	8
Stockholms Södra Latinläroverk: Summa	35	11	4	20	29	9	2	18	50	12	4	34
Årligt medeltal	7	2,2	0,8	4	5,8	1,8	0,4	3,6	10	2,4	0,8	6,8
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	8	.....	.....	.....	5,7	.....	.....	.....	11,4
Stockholms Realläroverk: Summa	18	9	2	7	23	7	4	12	11	2	1	8
Årligt medeltal	3,6	1,8	0,4	1,4	4,6	1,4	0,8	2,4	2,2	0,4	0,2	1,6
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	4,8	.....	.....	.....	7,3	.....	.....	.....	5,8
Stockholm, Jakobs läroverk: Summa	57	29	11	17	45	7	12	26	58	17	18	23
Årligt medeltal	11,4	5,8	2,2	3,4	9	1,4	2,4	5,2	11,6	3,4	3,6	4,6
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	7,8	.....	.....	.....	13,1	.....	.....	.....	14,2
Stockholm, Ladugårdslands lärov.: Summa	36	11	13	12	48	18	8	22	54	10	11	33
Årligt medeltal	7,2	2,2	2,6	2,4	9,6	3,6	1,6	4,4	10,8	2	2,2	6,6
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	3,7	.....	.....	.....	4,8	.....	.....	.....	7,4
Stockholm, Katarina läroverk: Summa	19	4	9	6	31	9	6	16	39	9	4	26
Årligt medeltal	3,8	0,8	1,8	1,2	6,2	1,8	1,2	3,2	7,8	1,8	0,8	5,2
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	6	.....	.....	.....	10,7	.....	.....	.....	16,8
Norrköpings läroverk: Summa	10	2	—	8	35	7	4	24	26	5	4	17
Årligt medeltal	2	0,4	—	1,6	7	1,4	0,8	4,8	5,2	1	0,8	3,4
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	4,7	.....	.....	.....	8,1	.....	.....	.....	5,6
Örebro läroverk: Summa	14	4	2	8	25	5	4	16	55	10	6	39
Årligt medeltal	2,8	0,8	0,4	1,6	5	1	0,8	3,2	11	2	1,2	7,8
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	3,8	.....	.....	.....	5,5	.....	.....	.....	10,8
Jönköpings läroverk: Summa	7	2	—	5	29	3	2	24	39	3	1	35
Årligt medeltal	1,4	0,4	—	1	5,8	0,6	0,4	4,8	7,8	0,6	0,2	7
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	3,7	.....	.....	.....	8,2	.....	.....	.....	10,7
Malmö läroverk: Summa	24	2	7	15	41	5	4	32	53	3	5	45
Årligt medeltal	4,8	0,4	1,4	3	8,2	1	0,8	6,4	10,6	0,6	1	9
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	5	.....	.....	.....	8,4	.....	.....	.....	12,7
Göteborgs Realläroverk: Summa	31	11	2	18	48	5	3	40	95	27	8	60
Årligt medeltal	6,2	2,2	0,4	3,6	9,6	1	0,6	8	19	5,4	1,6	12
% af klassens medelstyrka	.....	.....	.....	8	.....	.....	.....	12,1	.....	.....	.....	16

läroverk och klasser under åren 1881—85.

Klass 4 R.				Klass 4 L.				Klass 5 R.				Klass 5 L.				Klasser 1—5.			
Summa	Deraf			Summa	Deraf			Summa	Deraf			Summa	Deraf			Summa	Deraf		
	till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige		till allmänt läroverk	till annan läroanstalt	öfrige
59 11,8	6 1,2	11 2,2	42 8,4 23,9	30 6	5 1	9 1,8	16 3,2 7	75 15	39 7,8	8 1,6	28 5,6 29,8	29 5,8	3 0,6	11 2,2	15 3 7	329 65,8	74 14,8	67 13,4	188 37,6 9,8
56 11,2	8 1,6	8 1,6	40 8 24,4	11 2,2	4 0,8	2 0,4	5 1 4,8	85 17	42 8,4	5 1	38 7,6 39,2	23 4,6	2 0,4	7 1,4	14 2,8 13,5	289 57,8	88 17,6	32 6,4	169 33,8 12,7
30 6	3 0,6	7 1,4	20 4 12,9	—	—	—	—	48 9,6	1 0,2	8 1,6	39 7,8 25,2	—	—	—	—	130 26	22 4,4	22 4,4	86 17,2 11,1
45 9	2 0,4	15 3	28 5,6 29,2	—	—	—	—	61 12,2	28 5,6	7 1,4	26 5,2 48,1	—	—	—	—	266 53,2	83 16,6	63 12,6	120 24 16,2
63 12,6	1 0,2	23 4,6	39 7,8 17	18 3,6	10 2	2 0,4	6 1,2 3,4	108 21,6	52 10,4	22 4,4	34 6,8 27	142 28,4	121 24,2	8 1,6	13 2,6 7,5	469 93,8	223 44,6	89 17,8	157 31,4 8,1
32 6,4	5 1	4 0,8	23 4,6 21,9	23 4,6	5 1	3 0,6	15 3 23,1	85 17	33 6,6	11 2,2	41 8,2 48,2	55 11	48 9,6	5 1	2 0,4 3,3	284 56,8	113 22,6	42 8,4	129 25,8 17,9
45 9	4 0,8	7 1,4	34 6,8 21,3	10 2	3 0,6	3 0,6	4 0,8 3,1	49 9,8	—	24 4,8	25 5 26,3	18 3,6	—	7 1,4	11 2,2 8,8	193 38,6	21 4,2	49 9,8	123 24,6 9,6
63 12,6	2 0,4	20 4	41 8,2 22,8	7 1,4	1 0,2	1 0,2	5 1 3,3	59 11,8	4 0,8	23 4,6	32 6,4 26,7	23 4,6	5 1	8 1,6	10 2 6,5	246 49,2	31 6,2	64 12,8	151 30,2 9,9
24 4,8	1 0,2	—	23 4,6 22,3	16 3,2	4 0,8	2 0,4	10 2 4,2	33 6,6	2 0,4	3 0,6	28 5,6 33,3	29 5,8	2 0,4	4 0,8	23 4,6 8,6	177 35,4	17 3,4	12 2,4	148 29,6 10,2
83 16,6	5 1	13 2,6	65 13 16,5	Uppgifter gemensamma för båda linierna.				66 13,2	6 1,2	12 2,4	48 9,6 15	Uppgifter gemensamma för båda linierna.				267 53,4	21 4,2	41 8,2	205 41 11,7
130 26	18 3,6	18 3,6	94 18,8 19,8	—	—	—	—	136 27,2	—	47 9,4	89 17,8 27,8	—	—	—	—	440 88	61 12,2	78 15,6	301 60,2 17,5

Kostnadsberäkning.

Inkomster:	Utgifter:
Afkomst af donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsliggaren antecknas under rubrik »inom kolumn specificerade inkomster», omkring ..... Kr. 40,000: —	Föreslagen normalstat..... Kr. 2,597,600: —
Till statsverket ingående afgifter af lärjungarne vid de högre och femklassiga läroverken ..... » 337,000: —	De nuvarande lärarnes ålderstillägg enligt nya staten ..... » 750,950: —
Bidrag af de kommuner, i hvilka lägre allmänna läroverk med 3 eller 4 ämneslärare äro föreslagna att upprättas ..... » 28,000: —	Arfvoden åt bibliotekarier ..... » 7,000: —
Anslag af statsverket ..... » 3,265,501: 43	Arfvoden till skrifbiträden åt rektorerna vid de högre samt vissa femklassiga läroverk ..... » 17,000: —
	Djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne ..... » 4,307: 10
	Ersättning för förlorad helgonskyld ... » 2,644: 33
	Arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt till oförutsedda behof... » 175,000: —
	Extra arfvoden åt teckningslärare..... » 36,000: —
	Extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till befrämjande af vapenöfningar och fria lekar ..... » 42,000: —
	Till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken ..... » 28,000: —
	Till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk ..... » 6,000: —
	Till resestipendier åt lärare i öfriga ämnen ..... » 4,000: —
Summa Kr. 3,670,501: 43	Summa Kr. 3,670,501: 43

Bilaga VI. b.

Anslag till allmänna läroverken och vissa pedagogier enligt staten för år 1887.

Löner och ålderstillägg vid allmänna läroverken, ordinarie anslag	Kr. 2,613,391: 93		
D:o extra ordinarie anslag	» 336,975: —		
Löner och ålderstillägg vid pedagogierna, ordinarie anslag	» 57,511: 44		
D:o extra ordinarie anslag	» 8,750: —		
Afkomsten af donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsloggaren antecknas under rubrik: »Inom kolumn specificerade inkomster», omkring	» 40,000: —	Kr. 3,056,628: 37	
Arfvoden åt extra lärare, ordinarie anslag	» 100,000: —		
D:o extra ordinarie anslag	» 40,000: —		
Vikariearfvoden, ordinarie anslag	» 55,000: —	» 195,000: —	
Extra arfvoden åt teckningslärare	» 36,000: —		
D:o åt gymnastiklärare	» 7,000: —		
Till befrämjande af gymnastik och vapenöfningar	» 13,500: —	» 56,500: —	
Arfvoden åt bibliotekarier	» 4,542: 64		
D:o åt rektorernas skrifbiträden	» 10,000: —	» 14,542: 64	
Till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken	» 20,500: —		
Till resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk	» 6,000: —	» 26,500: —	
Djekknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne	» 4,307: 10		
Ersättning för förlorad helgonskyld	» 2,644: 33	» 6,951: 43	Kr. 3,356,122: 44

Bilaga VI. c.

Fördelning af kontanta anslaget till de allmänna läroverken enligt staten för år 1887.

A. *Ordinarie anslag.*

Till löner och ålderstillägg		Kr. 2,613,391: 93
» bibliotekarier	Kr. 4,542: 64	
» arfvoden till skrifbiträden åt rektorerna vid de högre läroverken äfvensom de femklassiga läroverken i Stockholm	» 10,000: —	
» djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne	» 4,307: 10	
» ersättning för förlorad helgonskyld	» 2,644: 33	
» arfvoden för extra lärare	» 100,000: —	
» vikariearfvoden och oförutsedda behof	» 55,000: —	
» befrämjande af gymnastik- och vapenöfningar	» 13,500: —	
» extra arfvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken	» 7,000: —	
» praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken	» 20,500: —	
» extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken	» 36,000: —	
		» <u>253,494: 07</u> Kr. 2,866,886: —

B. *Extra ordinarie anslag.*

Till tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken	» 336,975: —	
» arfvoden åt extra lärare	» 40,000: —	
» resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk	» 6,000: —	
		» <u>382,975: —</u>
		Summa Kr. 3,249,861: —

Ann. Härtill kommer det belopp af omkr. 40,000 Kr., som i statsliggaren antecknas under rubrik »Inom kolumn specificerade inkomster».

Bilaga VI. d.

Fördelning af anslaget till pedagogier och folkskolor enligt
staten för år 1887.

A. Ordinarie anslaget	Kr. 62,622: —
Deraf till pedagogien i Trosa	Kr. 11: 12
» » garnisonsskolan i Kristianstad	» 360: —
» » Ålems pedagogi.....	» 14: 44
» för befrämjande af barnundervisningen i de nya kapellförsamlingarna uti Vermlands finnmarker	» 225: —
» till Sällskapet för folkundervisningens befrämjande (f. d. Vexelundervisningssällskapet).....	» 4,500: — » 5,110: 56
Återstoden, utgående till högre undervisning	Kr. 57,511: 44
 B. Extra ordinarie anslag för tillfällig löneförbättring åt lärare vid de en- och tvåklassiga pedagogierna.....	» 8,750: —
	<u>Summa Kr. 66,261: 44</u>

Anm. I Kongl. Maj:ts proposition n:o 1 till innevarande års Riksdag föreslås en nedsättning dels af totalanslaget, dels af anslaget till befrämjande af barnundervisningen i de nya kapellförsamlingarna uti Vermlands finnmark, hvardera å 75 kronor, men då dessa belopp härvid taga ut hvarandra, medför denna nedsättning ingen ändring i här afsedda slutsiffra.

*Bilaga VI. e.***Beräkning af till statsverket ingående afgifter för
lärjungarne vid:***A. De högre allmänna läroverken.*

I klasserna 1—3 af 4,406 lärjungar à Kr. 20: —	Kr.	88,120: —	
efter afdrag af 25 %	»	<u>22,030: —</u>	Kr. 66,090: —
I klasserna 4—5 af 3,108 lärjungar à Kr. 40: —	»	124,320: —	
efter afdrag af 25 %	»	<u>31,080: —</u>	» 93,240: —
I klasserna 6—7 af 3,939 lärjungar à Kr. 60: —	»	236,340: —	
efter afdrag af 25 %	»	<u>59,085: —</u>	» 177,255: —

B. De femklassiga läroverken.

I klasserna 1—3 af 1,697 lärjungar à Kr. 20: —	Kr.	33,940: —	
efter afdrag af 25 %	»	<u>8,485: —</u>	» 25,455: —
I klasserna 4—5 af 799 lärjungar à Kr. 40: —	»	31,960: —	
efter afdrag af 25 %	»	<u>7,990: —</u>	» <u>23,970: —</u> Kr. 386,010: —

Afgår:

för nedsättning af termins- afgifterna med hälften å den praktiska linien vid 8 läro- verk	»	10,800: —	
för möjlig minskning af lär- jungeantalet 10 % af be- loppet	»	<u>37,521: —</u>	» 48,321: —
Beräknad årlig inkomst af terminsavgifterna	»		337,689: —
eller i rundt tal	»		337,000: —

Anm. Antalet lärjungar beräknadt i medeltal för höstterminernas början åren 1881—1885.

*Bilaga VI. f.***Föreslagen normalstat.****A. Vid de högre allmänna läroverken:**

35	Rektorer	à	Kr. 5,000: —	Kr. 175,000: —
208	Lektorer	à	» 3,500: —	» 728,000: —
370	Adjunkter	à	» 2,500: —	» 925,000: —
35	Musiklärare	à	» 1,000: —	» 35,000: —
35	Gymnastiklärare	à	» 1,200: —	» 42,000: —
7	Teckningslärare	à	» 2,000: —	» 14,000: —
7	D:o	à	» 1,500: —	» 10,500: —
21	D:o	à	» 1,200: —	» 25,200: —
35	Skolläkare	à	» 150: —	» 5,250: —
				Kr. 1,959,950: —

B. Vid de femklassiga läroverken:

2	Rektorer (i Stockholm)	à	Kr. 4,500: —	Kr. 9,000: —
20	Rektorer	à	» 4,000: —	» 80,000: —
113	Adjunkter	à	» 2,500: —	» 282,500: —
22	Musiklärare	à	» 500: —	» 11,000: —
22	Gymnastiklärare	à	» 600: —	» 13,200: —
22	Teckningslärare	à	» 600: —	» 13,200: —
22	Skolläkare	à	» 100: —	» 2,200: —
				» 411,100: —

C. Vid Jakobs läroverk:

1	Rektor	à	Kr. 5,000: —	Kr. 5,000: —
9	Adjunkter	à	» 2,500: —	» 22,500: —
1	Musiklärare	à	» 600: —	» 600: —
1	Teckningslärare	à	» 1,200: —	» 1,200: —
1	Skolläkare	à	» 100: —	» 100: —
				» 29,400: —

D. Vid 2 lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare

à Kr. 11,650 för hvarje läroverk ..... » 23,300: —

E. Vid 19 lägre allmänna läroverk med 3 ämneslärare

à Kr. 9,150 för hvarje läroverk ..... » 173,850: — Kr. 2,597,600: —

*Bilaga VI. g.***Normalstat för ett lägre allmänt läroverk med 3 ämneslärare:**

1 Rektor	Kr. 3,500: —
1 Adjunkt	» 2,500: —
1 Kollega	» 2,000: —
1 Teckningslärare	» 500: —
1 Musiklärare	» 300: —
1 Gymnastiklärare	» 300: —
1 Skolläkare	» 50: —
	<hr/>
	Summa Kr. 9,150: —

Af kommunen garanterade, till statsverket ingående terminsafgifter, beräknade efter 56 lärjungar i klasserna 1—3 och 24 lärjungar i klasserna 4—5, 1,560 Kr.; eller, om praktiska linien väljes, hälften deraf, 780 Kr.

Normalstat för ett lägre allmänt läroverk med 4 ämneslärare:

1 Rektor	Kr. 3,500: —
2 Adjunkter	» 5,000: —
1 Kollega	» 2,000: —
1 Teckningslärare	» 500: —
1 Musiklärare	» 300: —
1 Gymnastiklärare	» 300: —
1 Skolläkare	» 50: —
	<hr/>
	Summa Kr. 11,650: —

Af kommunen garanterade, till statsverket ingående terminsafgifter, beräknade med en tredjedels förhöjning af det för ett läroverk med 3 ämneslärare upptagna beloppet, 2,080 Kr. eller, om praktiska linien väljes, hälften deraf, 1,040 Kr.

Under antagande att en tredjedel af de föreslagna 19 läroverken med 3 och 2 med 4 ämneslärare kommer att följa den praktiska liniens arbetsordning, kunna inkomsterna af dessa läroverk beräknas till omkring 28,000 kronor.

Bilaga VI. h.

De nuvarande lärarnes ålderstillägg för år 1888 enligt den föreslagna staten.

A. Vid de högre allmänna läroverken:

14	Rektorer	à	Kr. 500: —	Kr.	7,000: —	
48	Lektorer	à	» 500: —	»	24,000: —	
36	D:o	à	» 1,000: —	»	36,000: —	
93	D:o	à	» 1,500: —	»	139,500: —	
69	Adjunkter	à	» 500: —	»	34,500: —	
76	D:o	à	» 1,000: —	»	76,000: —	
161	D:o	à	» 1,500: —	»	241,500: —	
9	Musiklärare	à	» 200: —	»	1,800: —	
20	D:o	à	» 400: —	»	8,000: —	
7	Gymnastiklärare	à	» 200: —	»	1,400: —	
16	D:o	à	» 400: —	»	6,400: —	
2	Teckningslärare	à	» 200: —	»	400: —	
1	D:o	à	» 250: —	»	250: —	
13	D:o	à	» 400: —	»	5,200: —	
7	D:o	à	» 500: —	»	3,500: —	Kr. 585,450: —

B. Vid de femklassiga läroverken (inbegripna Jakobs och Haparanda):

11	Rektorer	à	Kr. 500: —	Kr.	5,500: —	
23	Adjunkter	à	» 500: —	»	11,500: —	
31	D:o	à	» 1,000: —	»	31,000: —	
52	D:o	à	» 1,500: —	»	78,000: —	
2	D:o (i Haparanda)	à	» 500: —	»	1,000: —	
1	D:o »	à	» 1,000: —	»	1,000: —	
1	D:o »	à	» 1,500: —	»	1,500: —	» 129,500: —

C. Vid de till ombildning föreslagna treklassiga läroverken:

8	Rektorer	à	Kr. 500: —	Kr.	4,000: —	
5	Adjunkter	à	» 500: —	»	2,500: —	
6	D:o	à	» 1,000: —	»	6,000: —	
13	D:o	à	» 1,500: —	»	19,500: —	» 32,000: —

D. Vid de till ombildning föreslagna tvåklassiga pedagogierna:

1	Rektor	à	Kr. 500: —	Kr.	500: —	
1	Adjunkt	à	» 500: —	»	500: —	
2	Adjunkter	à	» 1,500: —	»	3,000: —	» 4,000: —
						Kr. 750,950: —

Bilaga VI. i.

Summarisk uppgift å antalet lärare inom hvarje lönegrad vid de allmänna läroverken och tvåklassiga pedagogierna år 1887.

A) Högre allmänna läroverk.

L ä r o v e r k	Rektorer					Lektorer					Adjunkter					Musiklärare			Tecknings- och Gymnastiklärare				
	såsom rektorer i lönegraden		såsom lektorer i lönegraden			i lönegraden					i lönegraden					i lönegraden			i lönegraden				
	1	2	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3
Stockholms Norra Latinläroverk	1	—	—	—	1	—	1	2	1	1	2	—	1	2	2	2	—	1	—	—	—	—	1
Stockholms Södra Latinläroverk	1	—	—	—	1	—	2	1	2	1	1	—	—	1	2	4	—	1	—	—	1	—	1
Stockholms Real-läroverk	1	—	—	—	1	—	1	2	1	—	—	1	3	—	2	1	1	—	—	1	1	—	—
Stockholms Nya Elementarskola	1	—	—	1	—	—	—	1	2	2	2	—	1	2	1	7	—	1	—	—	1	—	1
Upsala	—	1	—	—	—	1	1	1	3	—	2	2	4	3	3	2	4	—	—	1	—	—	2
Gefle	1	—	—	1	—	—	2	1	1	1	1	2	2	1	3	1	2	1	—	—	—	—	2
Hudiksvall	—	1	—	—	—	1	1	1	—	1	1	1	2	2	2	2	—	—	1	—	—	—	2
Linköping	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	4	2	2	2	3	5	1	—	—	1	1	—	—
Norrköping	1	—	—	—	1	—	3	—	—	1	2	—	1	5	2	2	—	—	1	—	1	—	1
Vestervik	—	1	—	—	—	1	1	—	—	1	1	—	2	—	1	4	1	—	—	2	—	—	—
Skara	1	—	—	1	—	—	1	2	—	2	2	2	2	1	6	4	—	—	1	—	—	—	2
Venersborg	—	1	—	—	—	1	2	—	—	1	2	—	1	3	2	4	1	—	—	2	—	—	—
Strengnäs	1	—	—	—	1	—	4	1	—	—	2	—	—	6	—	1	—	—	1	1	—	—	1
Orebro	—	1	—	—	—	1	3	2	1	—	1	1	3	3	4	6	—	—	1	1	1	—	—
Nyköping	1	—	—	—	—	1	—	2	—	1	2	—	—	5	2	1	—	—	1	—	—	—	1
Vesterås	1	—	—	1	—	—	3	1	1	—	2	1	3	2	1	3	—	—	1	—	—	1	1
Falun	—	1	—	—	—	1	1	1	1	1	1	4	1	3	1	2	—	—	1	—	—	1	1
Vexjö	—	1	—	—	—	1	1	1	1	2	2	1	4	3	2	2	—	—	1	—	—	—	2
Jönköping	—	1	—	—	—	1	2	1	4	—	—	2	1	4	3	3	—	—	1	—	—	—	2
Lund	1	—	—	1	—	—	1	1	2	1	2	1	7	3	1	3	—	—	1	—	—	1	1
Malmö	1	—	—	—	—	—	1	1	1	1	2	1	4	2	4	3	—	—	1	—	—	—	2
Kristianstad	—	1	—	—	1	—	1	—	1	1	2	—	4	—	3	3	—	—	1	—	—	1	1
Karlskrona	1	—	—	1	—	—	2	1	1	—	2	2	1	2	1	4	—	—	1	1	—	—	1
Helsingborg	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	—	2	1	2	2	—	—	1	—	—	1	1
Göteborgs Latinläroverk	—	1	—	—	—	1	2	—	1	—	4	4	2	1	1	3	—	—	1	—	—	1	1
Göteborgs Real-läroverk	1	—	1	—	—	—	2	1	1	—	—	4	2	2	1	—	1	—	—	2	—	—	—
Halmstad	—	1	—	—	—	1	1	—	2	—	1	1	2	2	1	1	—	—	1	—	—	—	2
Kalmar	1	—	—	1	—	—	3	2	2	—	—	3	4	2	2	3	—	—	1	1	—	—	1
Karlstad	1	—	—	—	1	—	5	1	—	—	1	2	2	2	2	1	—	—	1	1	—	—	1
Hernösand	1	—	—	—	—	—	—	2	—	1	3	—	3	1	1	2	—	—	1	—	—	—	2
Ostersund	—	1	—	—	—	—	1	—	—	3	1	—	1	2	1	4	—	—	1	—	—	1	1
Umeå	—	1	—	—	—	1	3	1	—	—	1	2	—	2	2	2	—	—	1	—	—	—	2
Luleå	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	2	1	1	1	1	2	—	—	1	1	1	—	—
Sundsvall	1	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	3	1	1	1	—	—	1	—	—	1	1
Visby	1	—	—	1	—	—	1	1	—	—	3	1	—	2	2	5	—	—	1	1	—	—	1
Summa	21	14	1	10	7	1	12	55	38	29	24	56	43	69	76	63	98	6	9	20	23	10	36
	35		31			202					349					35			69				

Bilaga VI. k.

B) Femklassiga läroverk.

L ä r o v e r k	Rektorer i lönegraden		K o l l e g e r i lönegraden				
	1	2	1	2	3	4	5
	Stockholm: Jakob	1	—	—	1	3	1
» Katarina	1	—	—	1	—	2	4
» Ladugårdsland	1	—	1	—	4	2	—
Norrtelge	—	1	1	1	1	2	—
Enköping	1	—	2	—	—	1	2
Söderhamn	—	1	—	3	2	—	—
Eksjö	—	1	—	1	1	2	1
Vadstena	—	1	1	—	3	—	1
Mariestad	—	1	—	—	2	1	2
Borås	1	—	—	1	1	—	3
Lidköping	—	1	1	—	—	—	4
Sköfde	1	—	—	—	3	1	1
Eskilstuna	1	—	—	1	2	1	1
Arboga	1	—	—	—	1	3	1
Ystad	—	1	1	2	—	—	2
Karlshamn	1	—	—	2	1	—	2
Landskrona	—	1	—	2	1	—	2
Göteborg	—	1	—	1	1	2	1
Uddevalla	1	—	1	1	1	1	1
Oskarshamn	1	—	—	3	—	1	1
Kristinehamn	—	1	—	2	1	1	1
Piteå	—	1	1	1	3	—	—
Summa	11	11	9	23	31	21	31
	22		115				

Anm. Haparanda läroverk är icke här upptaget, enär rektors och öfningslärares löner utgå efter den för treklassiga läroverk bestämda sat. — Rektorena vid Stockholmsläroverken, som åtnjuta i lön 4,000 kronor utan rätt till ålderstillägg, äro här upptagna i 1:sta lönegraden.

Bilaga VI. 1.

C) Treklassiga läroverk.

L ä r o v e r k	Rektorer i lönegraden		K o l l e g e r i lönegraden				
	1	2	1	2	3	4	5
	Söderköping	1	—	1	—	—	1
Vimmerby	—	1	1	—	—	—	1
Alingsås	1	—	1	—	—	1	—
Falköping	1	—	—	2	—	—	—
Askersund	1	—	—	—	1	—	1
Sala	1	—	1	—	—	—	1
Vernamo	—	1	1	—	1	—	—
Sölvesborg	—	1	1	—	1	—	—
Ronneby	—	1	—	—	1	—	1
Trelleborg	—	1	—	—	2	—	—
Engelholm	1	—	—	1	1	—	—
Varberg	—	1	1	—	—	1	—
Marstrand	—	1	2	—	—	—	—
Strömstad	—	1	1	1	—	—	—
Åmål	1	—	—	—	1	—	1
Filipstad	—	1	—	—	—	—	2
Arvika	—	1	—	—	—	1	1
Skellefteå	—	1	—	—	1	1	—
Örnsköldsvik	1	—	—	1	—	—	1
Haparanda *)	—	1	—	2	1	1	—
Summa	8	12	10	7	10	6	9
	20		42				

*) Se anm. å bilagan VI k.

Bilaga VI. m.

D) Tvåklassiga pedagogier.

Pedagogier	Rektorer i lönegraden			Kollegor i lönegraden				
	1	2	3	1	2	3	4	5
Hjo	—	—	1	—	—	—	—	1
Södertelge	1	—	—	—	—	—	—	1
Köping	—	—	1	—	1	—	—	—
Nora	1	—	—	—	—	—	—	1
Hedemora	1	—	—	—	—	1	—	—
Grenna	—	—	1	—	1	—	—	—
Kungelf	—	—	1	1	—	—	—	—
Kungsbacka	1	—	—	1	—	—	—	—
Borgholm	—	—	1	1	—	—	—	—
Summa	4	—	5	3	2	1	—	3

Bilaga VI. n.

Lönestat vid de till indragning föreslagna läroverken, hvilkas alla ordinarie ämneslärare ännu icke afgått.

		Lön Kr.	Ålders- tillagg Kr.	Löneför- bättring Kr.	Summa Kr.	
A. Treklassiga läroverken i	Vernamo:	1 Rektor	3,000	500	250	3,750
		1 Kollega	1,500	1,000	500	3,000
		1 Vikarie	1,500	—	—	1,500
		1 Musiklärare	300	—	—	300
		1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 Techningslärare	300	—	—	300
	Sölvesborg:	1 Rektor	3,000	500	250	3,750
		1 Kollega	1,500	1,000	500	3,000
		1 Vikarie	1,500	—	—	1,500
		1 Musiklärare	300	—	—	300
		1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 Techningslärare	300	—	—	300
Ronneby:	1 Rektor	3,000	500	250	3,750	
	1 Kollega	1,500	2,000	250	3,750	
	1 D:o	1,500	1,000	500	3,000	
	1 Musiklärare	300	—	—	300	
	1 Gymnastiklärare	300	—	—	300	
	1 Techningslärare	300	—	—	300	
B. Tvåklassiga pedagogierna i Hjo:	Hedemora:	1 Rektor	2,500	1,000	250	3,750
		1 Kollega	1,500	2,000	250	3,750
		1 Musiklärare	200	—	—	200
	Grenna:	1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 Rektor	2,500	—	250	2,750
		1 Kollega	1,500	1,000	500	3,000
	Kungälf:	1 Musiklärare	200	—	—	200
		1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 Rektor	2,500	1,000	250	3,750
	Borgholm:	1 Vikarie	1,500	—	—	1,500
		1 Musiklärare	200	—	—	200
		1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
C. Enklassiga pedagogierna i	Öregrund:	1 Rektor	2,500	1,000	250	3,750
		1 Kollega	1,500	500	500	2,500
		1 Musiklärare	200	—	—	200
	Ulricehamn:	1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 Rektor	2,500	1,000	250	3,750
		1 Vikarie	1,500	—	—	1,500
	Linde:	1 Musiklärare	200	—	—	200
		1 Gymnastiklärare	300	—	—	300
		1 D:o	1,500	—	250	1,750
	Falkenberg:	1 D:o	1,500	—	250	1,750
		1 D:o	1,500	—	250	1,750
		1 D:o	1,500	—	250	1,750
Mönsterås:	1 D:o	1,500	—	250	1,750	
	1 D:o	1,500	—	250	1,750	
	1 D:o	1,500	—	250	1,750	
Summa Kr.		50,500	14,000	6,250	70,750	

Till ofvanstående summa
 bör läggas: dels för uppehållet af undervisningen till slutet af läsåret 1887—1888 vid de till in-
 dragning föreslagna läroverk, hvilkas ämneslärare redan afgått, nemligen: Kr. 70,750: —
 Tvåklassiga Pedagogien i Kungsbacka Kr. 2,375: —
 Enklassiga Pedagogien i Mariefred » 750: —
 D:o d:o i Säter » 750: —
 D:o d:o i Laholm » 750: —
 dels på indragningsstat uppförd lön för en kollega vid Ulrika Eleonoras redan indragna läroverk » 4,625: —
 men deremot fråndrages: inom kolumn specificerade tillgångar vid de till indragning före-
 slagna eller redan indragna läroverken Kr. 1,170: —
 hvarför det från statsverket utgående beloppet för dessa läroverk kommer att under år 1888 uppgå
 till Kr. 76,205: —

Bilaga VII.

Jemförande öfversigt af den nuvarande och den föreslagna lärarestaten.

Högre allmänna läroverk	Medeltal lärjungar åren 1881—1885			Nuvarande lärarestat						Föreslagna lärarestat					
	Klasserna		Summa	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklarerare	Teckningslärare	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklarerare	Teckningslärare
	1—5	6—7													
A. Fullständiga å båda linjerna:															
Nya Elementarskolan i Stockholm	235	72	307	1	7	11	1	1	1	1	7	11	1	1	1
Upsala	333	212	545	1	7	16	1	1	1	1	7	16	1	1	1
Gefle	227	92	319	1	7	9	1	1	1	1	7	9	1	1	1
Linköping	272	206	478	1	7	14	1	1	1	1	7	14	1	1	1
Norrköping	256	101	357	1	6	10	1	1	1	1	6	10	1	1	1
Skara	225	166	391	1	7	15	1	1	1	1	7	15	1	1	1
Venersborg	142	85	227	1	5	10	1	1	1	1	5	10	1	1	1
Örebro	304	167	471	1	7	17	1	1	1	1	7	17	1	1	1
Nyköping ¹⁾	133	58	191	1	5	8	1	1	1	1	6	8	1	1	1
Falun	158	71	229	1	5	11	1	1	1	1	5	11	1	1	1
Jönköping	290	208	498	1	7	13	1	1	1	1	7	13	1	1	1
Lund	320	248	568	1	7	15	1	1	1	1	7	15	1	1	1
Malmö	350	152	502	1	6	14	1	1	1	1	7	14	1	1	1
Karlskrona	188	91	279	1	6	10	1	1	1	1	6	10	1	1	1
Helsingborg	228	104	332	1	4	7	1	1	1	1	6	9	1	1	1
Kalmar	294	111	405	1	7	14	1	1	1	1	7	14	1	1	1
Karlstad	243	174	417	1	7	9	1	1	1	1	7	12	1	1	1
Umeå	110	114	224	1	5	8	1	1	1	1	6	8	1	1	1
Visby	158	71	229	1	5	10	1	1	1	1	5	10	1	1	1
B. Fullständiga på latinlinjen med undervisning på real-linjen till och med sjette klassen:															
Hudiksvall	95	26	121	1	4	7	1	1	1	1	4	7	1	1	1
Vesterås	151	66	217	1	7	10	1	1	1	1	6	8	1	1	1
Transport	4,712	2,595	7,307	21	128	238	21	21	21	21	132	241	21	21	21

Högre allmänna läroverk	Medeltal lärjungar åren 1881—1885			Nuvarande lärarestat						Föreslagen lärarestat					
	Klasserna		Summa	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklärare	Teckningslärare	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklärare	Teckningslärare
	1—5	6—7													
Transport	4,712	2,595	7,307	21	128	238	21	21	21	21	132	241	21	21	21
Kristianstad	215	81	296	1	5	10	1	1	1	1	5	10	1	1	1
Östersund	151	60	211	1	5	8	1	1	1	1	5	8	1	1	1
Luleå.....	64	33	97	1	4	6	1	1	1	1	4	6	1	1	1
C. Fullständiga på latinlinien med undervisning på real-linien till och med femte klassen:															
Stockholms Norra latinläroverk ²⁾	385	201	586	1	7	7	1	—	1	1	7	19	1	1	1
Stockholms Södra latinläroverk ³⁾	267	95	362	1	7	7	1	1	1	1	7	10	1	1	1
Strengnäs ⁴⁾	67	50	117	1	7	7	1	1	1	1	5	7	1	1	1
Vexjö	243	156	399	1	7	12	1	1	1	1	7	12	1	1	1
Halmstad	183	56	239	1	4	7	1	1	1	1	4	7	1	1	1
Hernösand	144	81	225	1	6	7	1	1	1	1	6	7	1	1	1
D. Fullständiga på reallinien med undervisning på latinlinien till och med femte klassen:															
Vestervik	130	37	167	1	3	7	1	1	1	1	3	7	1	1	1
Sundsvall	159	21	180	1	4	6	1	1	1	1	4	6	1	1	1
E. Fullständigt med undervisning endast på latinlinien:															
Göteborgs latinlärov.	295	216	511	1	7	11	1	1	1	1	7	11	1	1	1
F. Fullständiga med undervisning endast på reallinien:															
Stockholms reallärov. ⁵⁾	154	190	344	1	4	7	1	1	1	1	7	7	1	1	1
Göteborgs realläroverk	345	67	412	1	4	9	1	1	1	1	5	12	1	1	1
Summa	7,514	3,939	11,453	35	202	349	35	34	35	35	208	370	35	35	35

Femklassiga allmänna läroverk	Medeltal lärjungar åren 1881—1885			Nuvarande lärarestat					Föreslagen lärarestat				
	Klasserna		Summa	Rektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklärvare	Teckningslärare	Rektorer	Adjunkter	Musiklärare	Gymnasieklärvare	Teckningslärare
	1—3	4—5											
Stockholm: Katarina	81	63	144	1	7	1	1	1	1	7	1	1	1
» Ladugårdsland	245	141	386	1	7	1	1	1	1	7	1	1	1
Norrtegelge	48	20	68	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Enköping	36	16	52	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Söderhamn	52	22	74	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Eksjö	54	44	98	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Vadstena	47	28	75	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Mariestad	52	21	73	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Borås	52	19	71	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Lidköping	55	32	87	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Skövde	67	30	97	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Eskilstuna	59	25	84	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Arboga	48	22	70	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Ystad	68	44	112	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Karlshamn	116	48	164	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Landskrona	69	33	102	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Göteborg	147	49	196	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Uddevalla	73	38	111	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Oskarshamn	68	18	86	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Kristinehamn	53	22	75	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Piteå	38	16	54	1	5	1	1	1	1	5	1	1	1
Haparanda ⁶⁾	52	13	65	1	4	1	1	1	1	4	1	1	1
Summa	1,580	764	2,344	22	113	22	22	22	22	113	22	22	22

Till ombildning föreslagna läroverk	Medeltal lärjungar åren 1881— 1885	Nuvarande lärarestat					Föreslagen lärarestat						
		Rektorer	Adjunkter	Lärare vid en- klassig pedagogi	Musiklärare	Gymnasitklärare	Teckningslärare	Rektorer	Adjunkter	Kolleger	Musiklärare	Gymnasitklärare	Teckningslärare
A. Femklassigt läroverk:													
Stockholm: Jakob	152	1	6	—	1	1	1	1	9	—	1	—	1
B. Treklassiga läroverk:													
Falköping	70	1	2	—	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Varberg	52	1	2	—	1	1	1	1	2	1	1	1	1
Söderköping	26	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vimmerby	33	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Alingsås	46	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Askersund	28	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sala	29	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Trelleborg	35	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Engelholm	49	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Marstrand	22	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Strömstad	38	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Åmål	43	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Filipstad	49	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Arvika	44	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Skellefteå	30	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Örnsköldsvik	56	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
C. Tvåklassiga pedagogier:													
Södertelge	39	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Köping	39	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Nora	30	1	1	—	1	1	—	1	1	1	1	1	1
D. Enklassig pedagogi:													
Simrishamn	37	—	—	1	—	—	—	1	1	1	1	1	1
E. Enskildt läroverk:													
Motala ⁷⁾	52	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	1
Summa	999	20	41	1	20	20	19	22	32	21	22	21	22

Till indragning föreslagna läroverk	Medeltal lärjungar åren 1881— 1885	Rektorer	Adjunkter	Lärare vid en- klassig pedagogi	Musiklärare	Gymnasitklärare	Teckningslärare
A. Treklassiga läroverk:							
Vernamo	24	1	2	—	1	1	1
Sölvesborg	15	1	2	—	1	1	1
Ronneby	26	1	2	—	1	1	1
B. Tvåklassiga pedagogier:							
Hjo	14	1	1	—	1	1	—
Hedemora	11	1	1	—	1	1	—
Grenna	20	1	1	—	1	1	—
Kungelf	25	1	1	—	1	1	—
Kungsbacka	20	1	1	—	1	1	—
Borgholm	20	1	1	—	1	1	—
C. Enklassiga pedagogier:							
Öregrund	11	—	—	1	—	—	—
Ulricehamn	10	—	—	1	—	—	—
Mariefred	10	—	—	1	—	—	—
Linde	24	—	—	1	—	—	—
Säter	11	—	—	1	—	—	—
Falkenberg	11	—	—	1	—	—	—
Laholm	24	—	—	1	—	—	—
Mönsterås	14	—	—	1	—	—	—
Summa	290	9	12	8	9	9	3

¹⁾ Detta läroverk har hittills tillhört gruppen B. — ²⁾ 12 här upptagna adjunksbefattningar äro föreslagna att uppföras å en för Stockholmsläroverken gemensam stat. — ³⁾ 3 här upptagna adjunksbefattningar äro föreslagna att uppföras å en för Stockholmsläroverken gemensam stat. — ⁴⁾ Detta läroverk har hittills tillhört gruppen B. — ⁵⁾ 3 här upptagna lektorsbefattningar äro föreslagna att uppföras å en för Stockholmsläroverken gemensam stat. — ⁶⁾ Detta läroverk har hittills tillhört de treklassiga läroverken. — ⁷⁾ Det upptagna lärjungeantalet utgör medeltal för åren 1882—1886.

S a m m a n d r a g.

L ä r o v e r k	Nuvarande lärarestat							Föreslagen lärarestat						
	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Lärare vid enklassig pedagogi	Musiklärare	Gymnasiklärare	Teckningslärare	Rektorer	Lektorer	Adjunkter	Kolleger	Musiklärare	Gymnasiklärare	Teckningslärare
Högre allmänna läroverk	35	202	349	—	35	34	35	35	208	370	—	35	35	35
Femklassiga allmänna läroverk	22	—	113	—	22	22	22	22	—	113	—	22	22	22
Till ombildning föreslagna läroverk	20	—	41	1	20	20	19	22	—	32	21	22	21	22
Till indragning föreslagna läroverk	9	—	12	8	9	9	3	—	—	—	—	—	—	—
Summa	86	202	515	9	86	85	79	79	208	515	21	79	78	79
		812				250			823				236	